

แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑
(พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตุลาคม ๒๕๕๔

แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

คำนำ

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย เป็นการดำเนินการภายใต้คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยแผนพัฒนาการเกษตรดังกล่าวจะกำหนดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์แล้ว เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๕๔

ภาคเกษตรมีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลก ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สร้างรายได้ให้กับประเทศ รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิต แหล่งภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่สืบทอดมา การพัฒนาภาคเกษตรให้ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตาม ระยะเวลา ๑๕ ปีที่ผ่านมา ภาคเกษตรประสบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อโอกาสการพัฒนาโดยรวม ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม แก้ไขปัญหาอุปสรรคเดิบนำร่องอย่างเป็นระบบควบคู่กับภาคอื่น เพื่อความก้าวหน้าอย่างพอเพียงและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันไปพร้อมกัน โดยคำนึงถึงคนในภาคเกษตรให้เกื้อหนุนกัน ทั้งเกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิจัย และสถาบันการเงิน ซึ่งภาครัฐเป็นหน่วยงานอำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ

สำหรับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ที่ครอบคลุมด้านการเกษตร ภาพรวมทั้งหมด ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร การพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร และการพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน รวมทั้งกำหนดกระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติให้ความสำคัญต่อการเชื่อมโยงให้พื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชนมีความเข้าใจในยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญา เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนในภาคเกษตรให้มีคุณภาพ มีระบบเศรษฐกิจสีเขียวที่ใช้ความรู้และจุดแข็งของอัตลักษณ์ไทยไปปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างเท่าทัน สร้างความยั่งยืนของภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล มุ่งสู่การให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
ตุลาคม ๒๕๕๔

สรุปสาระสำคัญ

ของแผนพัฒนาการเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมา ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชาติ ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาประเทศไทยจะได้รับผลกระทบจากปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของโลกและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้เกิดภัยแล้งและน้ำท่วม ซึ่งปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรง รวมถึงสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศสาขาเกษตรจะลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอื่นก็ตาม แต่ภาคเกษตรยังคงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากการที่เกษตรกรเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศแล้ว สินค้าเกษตรยังได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยเป็นสินค้า เพื่อการบริโภคภายในประเทศและส่งออกในรูปแบบของสินค้าขั้นปฐม เป็นสินค้าที่ใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตของภาคการผลิตอื่น สร้างมูลค่าและรายได้แก่ประเทศมากขึ้น เช่น อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร และล้อยางรถยนต์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร-ธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการผลิตทางการเกษตร เช่น ดิน น้ำ และป่าไม้ เป็นต้น ถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นจำนวนมากจนเกินศักยภาพการผลิตของทรัพยากรในการฟื้นตัวตามธรรมชาติได้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรและเกษตรกร ทำให้ต้องมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ จึงได้เห็นชอบแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ โดยการพัฒนาการเกษตรในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า จึงยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผลักดันการประยุกต์ใช้ปรัชญาดังกล่าว เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพมั่นคง รายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร ส่งเสริมการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนให้มีความเหมาะสม โดยกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพลังงาน เน้นให้ความสำคัญกับด้านอาหารเป็นอันดับแรก ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายใต้การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าสินค้าเกษตรของอาเซียน นอกจากนี้ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญในพัฒนาทรัพยากรการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรดิน และน้ำ ทั้งนี้ ได้แบ่งการพัฒนาเกษตรกรออกเป็น ๒ กลุ่ม เน้นแนวทางการดำเนินงานของเกษตรกรแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เกษตรกรรายย่อย ประกอบด้วย ๒ กลุ่มย่อย คือ

กลุ่มที่หนึ่ง ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพ (ต่ำกว่าเส้นความยากจน) เป็นการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เน้นการจัดหาที่ดินทำกิน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ สร้างโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

กลุ่มที่สอง ผู้ที่มีรายได้ตามมาตรฐานการครองชีพหรือสูงกว่ามาตรฐานการครองชีพ เน้นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีมาตรฐานมากขึ้น การถ่ายทอดเทคโนโลยี สร้างองค์ความรู้และพัฒนา ทักษะการผลิต การตลาด และสามารถเข้าถึงแหล่งทุน

กลุ่มที่ ๒ เกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์ เน้นการสนับสนุนให้สามารถเข้าถึงข้อมูลอำนวยความสะดวกทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทางการเกษตรในต่างประเทศและสนับสนุนการร่วมทุนด้านการวิจัย เพื่อให้เกิดผลงานวิจัยที่สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งผลักดันให้เกษตรกรรายใหญ่เข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายย่อย เพื่อเชื่อมโยงถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาการรวมกลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรม ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

วิสัยทัศน์ คือ “เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร
เป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน”

เป้าหมาย

๑. ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๐ ในปี ๒๕๕๙
๒. เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ต่อปี
๓. ทรัพยากรการเกษตรมีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาการเกษตร ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ทั่วถึง มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) รวมทั้งอำนวยความสะดวกทางการค้าสินค้าเกษตรให้กับเกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรมได้สร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาระบบประกันความเสี่ยงการเกษตร จัดทำทะเบียน

เกษตรกร ผลักดันให้มีการพัฒนาระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมแรงงานด้านการเกษตร พัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดิน สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ สนับสนุนให้ประชาชนทำสวนผักคนเมือง (City farm) และนำของเหลือใช้ในครัวเรือนหรือชุมชนมาเป็นพลังงานก๊าซชีวภาพ สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตรทดแทนรุ่นเดิม ส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมทั้งอำนวยความสะดวกทางด้านข้อมูล ข่าวสารทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทางการเกษตรในต่างประเทศ ตลอดจนปรับปรุงกฎ ระเบียบเพื่อลดปัญหาอุปสรรคในทางการค้าสินค้าเกษตร ให้กับเกษตรกรรายใหญ่

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารและมีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการด้านอาหารและพลังงาน โดยการพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้าเกษตร กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์ของภาคเกษตร ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Product) เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง รวมทั้งสนับสนุนเพื่อจัดสรรผลผลิตพืชอาหารและพลังงานให้เพียงพอต่อการบริโภคและทดแทนพลังงาน สนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร และสร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย ผลงานประดิษฐ์คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม มาขยายผลสู่การพัฒนาภาคเกษตรให้สนองความต้องการของภาคการผลิต

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน เพื่อสร้างและพัฒนาระบบการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการเร่งรัดการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม วางระบบการใช้ที่ดินตามศักยภาพของที่ดิน จัดทำที่ดินเอกชนมาพัฒนาและจัดสรรให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินทำกิน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ทรัพยากรประมง ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร เตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและวางระบบการป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยธรรมชาติ รวมทั้ง พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์

กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

การบริหารจัดการการพัฒนาการเกษตรของประเทศ กระบวนการขับเคลื่อนเป็นกลไกสำคัญที่จะนำแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต้องมีบทบาทและร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้แผนพัฒนาการเกษตรเกิดสัมฤทธิ์ผล และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตรฯ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งแผนระดับอื่นๆ ให้มีความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างกลไกในระดับต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงประสานงานอย่างเป็นระบบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมผลักดันให้นำแผนพัฒนาการเกษตรไปปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามประเมินผลแผน เพื่อติดตามความก้าวหน้า การประเมินผลสำเร็จและผลกระทบของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สรุปสาระสำคัญ	ข
ส่วนที่ ๑ ผลการพัฒนาที่ผ่านมาและการทบทวนสถานการณ์	๑
๑. ผลการพัฒนาด้านการเกษตรที่ผ่านมาและการทบทวนสถานการณ์	๒
๑.๑ โครงสร้างและการเจริญเติบโตของภาคเกษตร	๒
๑.๒ ผลผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร	๕
๑.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อผลิตภาพการผลิตทางการเกษตรของประเทศไทย	๖
๑.๔ ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตร	๑๗
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร	๒๓
๑.๖ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร	๓๐
๑.๗ นโยบายและมาตรการภาครัฐที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านการเกษตร	๓๕
ส่วนที่ ๒ กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาการเกษตร	๔๙
๑. กรอบแนวคิดการพัฒนา	๕๐
๑.๑ กรอบแนวคิดการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑	๕๐
๑.๒ ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกันต่อการพัฒนาการเกษตร	๕๖
๒. ทิศทางการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑	๖๒
๒.๑ วิสัยทัศน์	๖๒
๒.๒ พันธกิจ	๖๒
๒.๓ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัด	๖๒
๒.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	๖๓
๒.๕ การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ	๖๗
ส่วนที่ ๓ รายละเอียดยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	๖๙
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร	๗๐
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร	๘๒
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาระบบการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน	๙๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ส่วนที่ ๔ กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ	๑๐๑
๑. กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ	๑๐๒
๒. แนวทางการขับเคลื่อนการปฏิบัติตามแผน	๑๐๗
๓. บทบาทของหน่วยงาน	๑๐๘
ส่วนที่ ๕ แผนงานสำคัญ ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	๑๑๓

สารบัญตาราง

	หน้า	
ตารางที่ ๑	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๑๐	๓
ตารางที่ ๒	อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายสาขา (ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑) เฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๑๐	๔
ตารางที่ ๓	สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมแต่ละสาขาต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ในประเทศ (ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑) เฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๑๐	๔
ตารางที่ ๔	อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตร	๕
ตารางที่ ๕	แรงงานภาคเกษตร และระดับการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๖
ตารางที่ ๖	รายได้ รายจ่ายเงินสด หนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๑๐
ตารางที่ ๗	ภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร และการกระจายรายได้ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๑๑
ตารางที่ ๘	ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๑๓
ตารางที่ ๙	การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๑๖
ตารางที่ ๑๐	การค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๑๙
ตารางที่ ๑๑	สินค้าส่งออกที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๑๙
ตารางที่ ๑๒	สินค้าเกษตรนำเข้าที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๒๐
ตารางที่ ๑๓	ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ และต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๒๑
ตารางที่ ๑๔	พื้นที่ชลประทาน ปริมาณเก็บกักน้ำ พื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน และกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐	๒๕
ตารางที่ ๑๕	มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร	๔๑
ตารางที่ ๑๖	งบประมาณ งบวิจัยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐	๔๓
ตารางที่ ๑๗	งบประมาณรายจ่ายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจ (รายจ่ายลงทุน - รายจ่ายประจำ)	๔๔

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ ๑	การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติในเชิงยุทธศาสตร์พัฒนาสินค้า (Commodity – Based) เชิงยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่ (Area – Based) และเชิงยุทธศาสตร์พัฒนาตามวาระสำคัญ (Agenda – Based)	๑๐๕
ภาพที่ ๒	กรอบแนวคิดการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ (Conceptual Framework)	๑๐๗

ส่วนที่ ๑

ผลการพัฒนาที่ผ่านมาและการทบทวนสถานการณ์

๑. ผลการพัฒนาด้านการเกษตรที่ผ่านมาและการทบทวนสถานการณ์

๑.๑ โครงสร้างและการเจริญเติบโตของภาคเกษตร

๑.๑.๑ ผลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) การพัฒนาการเกษตรของประเทศในช่วงที่ผ่านมา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน มุ่งเน้นความเจริญเติบโตของภาคเกษตรและการยกระดับรายได้ของเกษตรกร ซึ่งการวัดการเติบโตของภาคเกษตรจะพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรเฉลี่ย (ณ ราคาคงที่) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๐.๐๘๖ ล้านล้านบาท ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ เป็น ๐.๓๘๕ ล้านล้านบาท ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ขณะเดียวกันมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรเฉลี่ย (ณ ราคาประจำปี) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเพิ่มขึ้นจาก ๐.๐๒๕ ล้านล้านบาท ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ เป็น ๑.๑๓๑ ล้านล้านบาท ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ตารางที่ ๑) และเมื่อพิจารณาถึงอัตราการเติบโตของภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (ณ ราคาคงที่) ขยายตัวได้ในระดับสูง เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๖.๔ ต่อปี และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ - ๖ ยังคงขยายตัวได้ดีอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยอยู่ในช่วงร้อยละ ๓.๑ - ๔.๔ ต่อปี โดยมีปัจจัยสนับสนุนส่วนหนึ่งมาจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความเหมาะสมเชิงกายภาพ และแรงงานที่มีจำนวนมาก อย่างไรก็ตามในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ - ๑๐ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร (ณ ราคาคงที่) มีแนวโน้มชะลอตัวลง โดยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๑.๗ ต่อปี (ตารางที่ ๒) ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓ ต่อปี

เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างการผลิตของภาคเกษตร พบว่า สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาคงที่) มีแนวโน้มลดลง โดยลดลงจากเฉลี่ยร้อยละ ๒๙.๘ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ เป็นร้อยละ ๘.๗ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ตารางที่ ๓) ทั้งนี้ การที่ภาคเกษตรขยายตัวชะลอลงและมีสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศลดลงนั้น เป็นผลมาจากภาคการผลิตที่สำคัญอื่นๆ อาทิ ภาคอุตสาหกรรมและการบริการ ขยายตัวในอัตราที่สูงกว่าภาคเกษตร ประกอบกับเศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกซึ่งมีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการผลิต รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนก่อให้เกิดภัยแล้งและอุทกภัยที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาคเกษตรที่ต้องพึ่งพาสภาพดินฟ้าอากาศในการผลิตเป็นสำคัญ

แม้ว่าอัตราการเติบโตของภาคเกษตรจะชะลอตัวลงและสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศมีแนวโน้มลดลง แต่ความสำคัญของภาคเกษตรมิได้ลดลงตามไปด้วย ภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ เนื่องจากเป็นภาคการผลิตที่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นมูลค่ามหาศาลในแต่ละปีจากการส่งออกสินค้าเกษตรและ

ผลิตภัณฑ์ ขณะที่ดุลการค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกิดดุลมาโดยตลอด ซึ่งช่วยชดเชยการขาดดุลการค้าในภาพรวมของประเทศ นอกจากนี้ ภาคเกษตรยังเป็นแหล่งผลิตอาหาร เพื่อเลี้ยงประชากรของประเทศและของโลก เป็นแหล่งรองรับการประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ เป็นหลักประกันในการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของประเทศนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงที่ประเทศประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ รวมถึงเป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญ เพื่อการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย เช่น อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องหนัง อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมกระดาษ อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ ตลอดจนมีการเชื่อมโยงกับภาคบริการ เช่น การขนส่งสินค้าเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้เกิดการจ้างงานในภาคการผลิตและบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ภาคเกษตร ซึ่งช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้แก่ประเทศมากขึ้น

ปัจจุบันภาคเกษตรยังคงสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาติ และมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาการเกษตรอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ที่เหมาะสม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและทำให้เกิดการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ตารางที่ ๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๑๐

หน่วย : ล้านล้านบาท

สาขา \ แผน	แผนฯ ๑	แผนฯ ๒	แผนฯ ๓	แผนฯ ๔	แผนฯ ๕	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐
ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑										
ภาคเกษตร	๐.๐๘๖	๐.๑๑๖	๐.๑๔๐	๐.๑๗๐	๐.๑๙๘	๐.๒๓๕	๐.๒๗๐	๐.๒๙๘	๐.๓๕๑	๐.๓๘๕
ภาคนอกเกษตร	๐.๒๐๓	๐.๓๓๐	๐.๔๖๓	๐.๖๙๘	๐.๙๓๘	๑.๕๑๔	๒.๔๓๑	๒.๖๕๘	๓.๓๑๑	๔.๐๓๒
GDP รวม	๐.๒๙๐	๐.๔๔๖	๐.๖๐๓	๐.๘๖๘	๑.๑๓๗	๑.๗๔๙	๒.๗๐๑	๒.๙๕๕	๓.๖๖๑	๔.๔๑๗
ณ ราคาประจำปี										
ภาคเกษตร	๐.๐๒๕	๐.๐๓๔	๐.๐๖๖	๐.๑๒๓	๐.๑๕๖	๐.๒๓๗	๐.๓๔๙	๐.๔๕๙	๐.๖๗๔	๑.๑๓๑
ภาคนอกเกษตร	๐.๐๕๗	๐.๑๐๓	๐.๒๐๑	๐.๔๕๓	๐.๘๓๒	๑.๖๔๔	๓.๓๓๕	๔.๓๕๒	๕.๘๘๕	๘.๓๒๘
GDP รวม	๐.๐๘๒	๐.๑๓๗	๐.๒๖๗	๐.๕๗๗	๐.๙๘๘	๑.๘๘๑	๓.๖๘๕	๔.๘๑๐	๖.๕๕๙	๙.๔๕๘

ที่มา : จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

ตารางที่ ๒ อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายสาขา (ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑)
เฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๑๐

หน่วย : ร้อยละ

สาขา \ แผนฯ	แผนฯ ๑	แผนฯ ๒	แผนฯ ๓	แผนฯ ๔	แผนฯ ๕	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐
ภาคเกษตร	๖.๔	๔.๔	๔.๑	๓.๒	๓.๑	๔.๑	๒.๘	๒.๑	๒.๘	๑.๗
- พืช	๖.๖	๑.๖	๔.๘	๔.๒	๓.๓	๔.๑	๒.๖	๓.๐	๒.๕	๒.๑*
- ปศุสัตว์	๓.๐	๓.๖	๕.๔	๕.๔	๔.๗	๕.๑	๒.๐	๒.๕	๓.๒	๔.๘*
- ประมง	๑๗.๙	๑๘.๕	๐.๗	๒.๙	๒.๖	๑๑.๖	๖.๒	-๐.๑	๕.๑	๑.๑
- ป่าไม้	๓.๕	๔.๒	๒.๐	-๔.๖	๐.๖	-๑๓.๕	๐.๔	-๙.๐	๒.๔	-๑๒.๕*
- บริการทางการเกษตร	n.a.	๖.๔	๗.๗	๓.๘	๑.๗	๐.๗	-๒.๑	-๐.๗	-๑.๘	-๐.๙*
ภาคนอกเกษตร	๘.๕	๘.๓	๗.๔	๘.๒	๕.๙	๑๒.๒	๘.๗	-๐.๓	๖.๐	๒.๗
GDP รวม	๗.๙	๗.๒	๖.๖	๗.๑	๕.๔	๑๐.๙	๘.๑	-๐.๑	๕.๗	๒.๖

ที่มา : จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
หมายเหตุ : * อัตราการเติบโตเฉลี่ย ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ และ n.a. ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ ๓ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมแต่ละสาขาต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
(ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑) เฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๑๐

หน่วย : ร้อยละ

สาขา \ แผนฯ	แผนฯ ๑	แผนฯ ๒	แผนฯ ๓	แผนฯ ๔	แผนฯ ๕	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐
ภาคเกษตร	๒๙.๘	๒๗.๔	๒๓.๒	๑๙.๕	๑๗.๕	๑๓.๖	๑๐.๑	๑๐.๑	๙.๗	๘.๗
- พืช	๒๑.๓	๑๗.๔	๑๔.๘	๑๒.๘	๑๒.๐	๙.๒	๖.๖	๖.๙	๖.๗	๖.๑*
- ปศุสัตว์	๒.๙	๒.๔	๒.๐	๒.๐	๑.๘	๑.๖	๑.๒	๑.๑	๑.๑	๑.๑*
- ประมง	๑.๘	๓.๑	๒.๙	๒.๒	๑.๙	๑.๗	๑.๘	๑.๗	๑.๖	๑.๕
- ป่าไม้	๓.๘	๓.๒	๒.๔	๑.๖	๑.๐	๐.๕	๐.๒	๐.๑	๐.๑	๐.๑*
- บริการทางการเกษตร	n.a.	๑.๓	๑.๑	๐.๙	๐.๘	๐.๖	๐.๓	๐.๓	๐.๒	๐.๒*
ภาคนอกเกษตร	๗๐.๒	๗๒.๖	๗๖.๘	๘๐.๕	๘๒.๕	๘๖.๔	๘๙.๙	๘๙.๙	๙๐.๓	๙๑.๓
GDP รวม	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ที่มา : จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
หมายเหตุ : * สัดส่วนเฉลี่ย ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ และ n.a. ไม่มีข้อมูล

๑.๒ ผลผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร (Total Factor Productivity : TFP)

การพัฒนาการเกษตรถูกกำหนดให้เป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของประเทศมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ จนถึงปัจจุบัน แต่มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายและแนวทางในแต่ละแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มปัญหาของภาคเกษตรและเศรษฐกิจสังคมโดยรวมในช่วงเวลานั้นๆ เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจการเกษตร และการยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๐ แนวทางการพัฒนาการเกษตรของประเทศให้ความสำคัญกับผลผลิตภาพการผลิตมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิต จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เศรษฐกิจการเกษตรขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาว

ตารางที่ ๔ อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจและแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตร

รายการ	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐	แผนฯ ๑๐				
						ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓	ปี ๒๕๕๔
GDP เกษตร	๔.๕๕	๒.๙๘	๒.๐๔	๒.๙๐	๑.๖๔	๐.๙๐	๔.๒๐	๑.๓๐	-๒.๓๐	๔.๑๐
แรงงาน ที่ดิน	๐.๑๑	-๐.๒๗	-๐.๐๗	๐.๐๘	๐.๐๗	๐.๐๘	๐.๒๑	-๐.๐๐	-๐.๐๗	๐.๑๔
ทุน	๓.๐๑	๖.๕๗	๓.๓๔	๓.๑๙	๓.๕๕	๔.๐๙	๓.๗๒	-๒.๘๘	๔.๘๗	๒.๒๑
TFP	๑.๓๖	-๓.๓๗	-๑.๒๙	-๐.๕๑	-๒.๐๔	-๓.๕๓	-๑.๐๓	-๑.๑๒	-๗.๓๘	๒.๑๖

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
(สต็อกทุนของประเทศไทย ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔)

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตภาคเกษตร ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และ TFP พบว่า การขยายตัวของการใช้ปัจจัยด้านทุนและที่ดินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่อัตราการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิตทางการเกษตรหดตัวมาโดยตลอด ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภาคเกษตรมีอัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๖๔ เป็นผลมาจากการขยายตัวของปัจจัยทุน ที่ดิน และแรงงาน ร้อยละ ๓.๕๕ ๐.๐๖ และ ๐.๐๗ ตามลำดับ ส่วนปัจจัย TFP ลดลงร้อยละ ๒.๐๔ (ตารางที่ ๔) แสดงให้เห็นว่า การเจริญเติบโตของภาคเกษตรมาจากการเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตมากกว่าความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีของปัจจัยทุน การบริหารจัดการทรัพยากร การปรับปรุงคุณภาพของดิน การพัฒนาทักษะและคุณภาพของแรงงาน รวมถึงการวิจัยและพัฒนาทางการเกษตร

๑.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อผลิตภาพการผลิตทางการเกษตรของประเทศไทย

๑.๓.๑ ประชากร แรงงานภาคเกษตร ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน ๒๕.๐๔ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ หรือร้อยละ ๔๐.๑๙ ของประชากรทั้งหมด ลดลงเหลือ ๒๔.๔๘ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ หรือร้อยละ ๓๘.๓๒ ของประชากรทั้งหมด โดยมีอัตราการลดลงร้อยละ ๑.๑๒ ต่อปี สำหรับแรงงานภาคเกษตรก็มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน โดยลดลง จาก ๑๙.๓๒ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ หรือร้อยละ ๕๒.๗๓ ของแรงงานทั้งหมด ลดลงเหลือ ๑๗.๔๑ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ หรือร้อยละ ๔๔.๔๒ ของแรงงานทั้งหมด โดยมีอัตราการลดลง ร้อยละ ๕.๐๗ ต่อปี ขณะที่สมาชิกในครัวเรือนเกษตรที่มีอายุมากกว่า ๖๕ ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖.๙๙ ของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรรวม ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๘.๘๒ ในช่วง แผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ ส่วนแรงงานภาคเกษตร (อายุอยู่ในระหว่าง ๑๕-๖๔ ปี) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเพียง เล็กน้อยจากร้อยละ ๖๙.๐๑ เป็นร้อยละ ๖๙.๘๗ ในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนระดับการศึกษาของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๕.๖๕ อยู่ในระดับประถมศึกษาและประถมศึกษาตอนต้น แต่สัดส่วนดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง เหลือร้อยละ ๖๐.๗๘ ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ และร้อยละ ๖๐.๕๙ ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๑.๑๕ ในช่วง แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๑.๗๖ และร้อยละ ๑๓.๐๕ ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ และ ๑๐ ตามลำดับ ส่วนการศึกษาในระดับอาชีวะ และระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเล็กน้อย (ตารางที่ ๕)

ตารางที่ ๕ แรงงานภาคเกษตร และระดับการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ - ๑๐

รายการ	แผน ฯ ๘ ปี ๒๕๔๔	แผน ฯ ๙ ปี ๒๕๔๙	แผน ฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๓	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
ประชากร (ล้านคน) ^{๑/}				
ประชากรรวม	๖๒.๓๑	๖๒.๘๓	๖๓.๘๘	๐.๘๘
ประชากรภาคเกษตร ^{๓/} (ร้อยละ)	๒๕.๐๔ ๔๐.๑๙	๒๒.๗๒ ๓๖.๑๖	๒๔.๔๘ ๓๘.๓๒	-๑.๑๒ -
ประชากรนอกภาคเกษตร ^{๓/} (ร้อยละ)	๓๗.๒๗ ๕๙.๘๑	๔๐.๑๑ ๖๓.๘๔	๓๙.๔ ๖๑.๖๘	- -
แรงงาน (ล้านคน) ^{๒/}				
จำนวนแรงงานรวม	๓๖.๖๔	๓๖.๒๔	๓๙.๑๙	๐.๗๕
จำนวนแรงงานภาคเกษตร ^{๓/} (ร้อยละ)	๑๙.๓๒ ๕๒.๗๓	๑๕.๘๔ ๔๓.๗๑	๑๗.๔๑ ๔๔.๔๒	-๕.๐๗ -
จำนวนแรงงานนอกภาคเกษตร ^{๓/} (ร้อยละ)	๑๗.๓๒ ๔๗.๒๗	๒๐.๔ ๕๖.๒๙	๒๑.๗๘ ๕๕.๕๘	- -

ที่มา : ^{๑/} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

^{๒/} สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี

^{๓/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

รายการ	แผน ๑๘ ปี ๒๕๔๔	แผน ๑๙ ปี ๒๕๔๙	แผน ๑๐ ปี ๒๕๕๓	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร (ร้อยละ) ^{๑/}				
อายุต่ำกว่า ๑๕ ปี	๒๔.๐๐	๒๑.๑๕	๒๑.๓๑	-
อายุ ระหว่าง ๑๕ - ๖๔ ปี	๖๙.๐๑	๖๙.๗๕	๖๙.๘๗	-
อายุ ๖๕ ปี ขึ้นไป	๖.๙๙	๙.๑๐	๘.๘๒	-
ระดับการศึกษา (ร้อยละ) ^{๓/}				
ไม่รู้หนังสือ	๙.๐๓	๘.๗๕	๗.๖๐	-๘.๑๑
ประถมต้นและประถมปลาย	๖๕.๖๕	๖๐.๗๗	๖๐.๕๙	-๓.๘๗
มัธยมต้น	๑๑.๑๕	๑๑.๗๖	๑๓.๐๕	๘.๒๑
มัธยมปลาย	๕.๘๕	๘.๐๕	๘.๕๑	๒๑.๖๘
อาชีวฯ	๓.๓๖	๔.๕๙	๔.๒๔	๑๔.๕๔
อุดมศึกษา	๒.๐๕	๓.๔๒	๓.๐๘	๒๘.๕๖
อื่นๆ	๒.๙๐	๒.๗๖	๒.๙๓	๐.๖๗

ที่มา : ^{๑/} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

^{๒/} สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

^{๓/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประชากรภาคเกษตรยังคงเป็นประชากรและแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศ คนที่อยู่ในวัยทำงานเพิ่มขึ้นเล็กน้อย แต่คนที่สูงอายุเพิ่มขึ้นมากกว่า รวมทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่มีแนวโน้มระดับความรู้เพิ่มขึ้น แต่ยังคงมีความรู้เพียงขั้นประถมศึกษา ในระยะที่ผ่านมาภาครัฐจึงได้จัดทำแผนงานและโครงการต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้เกษตรกรที่มีการศึกษาสูงอยู่ในภาคเกษตรมากขึ้น ด้วยการจัดทำโครงการฝึกอาชีพและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกร สนับสนุนให้สมาชิกในครัวเรือนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เน้นการอบรมวิชาชีพตามความต้องการของเกษตรกรเพื่อพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพเกษตร สร้างรายได้และโอกาสในการศึกษาให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตร โดยร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานฝึกอาชีพให้มีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยมีหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรมีอาชีพรุ่นใหม่ ระยะเวลา ๒ - ๓ ปี เป็นการให้การศึกษากับบุตรหลานเกษตรกรในสถาบันอาชีวศึกษามากขึ้น

การทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบฤดูกาล การขาดสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้แรงงานภาคเกษตรมีการอพยพเข้าสู่นอกภาคเกษตรทั้งในรูปแบบของการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราวและถาวร ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะในช่วงเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ การผลิตในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมผลิตและการจ้างงาน ภาคเกษตรกลับเป็นแหล่งรองรับแรงงานเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

ภาคเกษตรมีแนวโน้มจะประสบกับปัญหาเชิงโครงสร้าง เนื่องจากพื้นที่มีจำกัด นอกจากนี้ภาคเกษตรกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุและมีจำนวนลดลง ผลผลิตทางการผลิตทางการเกษตรแทบจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเลยในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ดังนั้นแนวทางพัฒนาการเกษตรต่อไปจะต้องปรับปรุงและแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ เพื่อสร้างความเจริญเติบโตและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

๑.๓.๒ ฐานะและการลงทุนทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตร

(๑) รายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ รายได้เงินสดเกษตร และรายได้เงินสดนอกเกษตร โดยรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๓๕,๗๕๑ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็น ๒๒๓,๒๙๖ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๔๒ ต่อปี ซึ่งรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรมากกว่าครึ่งเป็นรายได้จากการเกษตร โดยรายได้เงินสดเกษตรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๗๐ มาจากการขายผลผลิตจากพืช ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๓๐ มาจากการขายผลผลิตทางปศุสัตว์ ประมง และอื่นๆ โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ รายได้เงินสดเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๗๖,๕๐๑ บาทต่อครัวเรือนเป็น ๑๓๕,๓๕๑ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๓๙ ต่อปี ส่วนรายได้เงินสดนอกเกษตร เป็นรายได้ที่มาจากการทำหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน ค่าจ้างจากการรับจ้างนอกเกษตร การนำเครื่องมือและพาหนะไปรับจ้าง ลูกหลานส่งเงินมาให้ เป็นต้น โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ รายได้เงินสดนอกเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๕๙,๒๕๐ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๘๗,๙๔๕ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๐๖ ต่อปี

(๒) รายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ รายจ่ายเงินสดเกษตรและรายจ่ายเงินสดนอกเกษตร โดยรายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับรายได้ โดยเพิ่มจาก ๑๐๔,๑๐๑ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็น ๑๘๐,๕๘๖ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๑๓ ต่อปี โดยรายจ่ายเงินสดเกษตรส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชประกอบด้วยค่าพันธุ์ ยาปราบ/กำจัดศัตรูพืช ปุ๋ย น้ำมัน เชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ ๖๐ ของรายจ่ายเงินสดเกษตรทั้งหมด ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ รายจ่ายเงินสดเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๔๔,๓๙๒ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๗๖,๗๑๙ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๐๘ ต่อปี ส่วนรายจ่ายเงินสดนอกเกษตรเป็นค่าใช้จ่าย ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและของใช้ประจำวัน ค่าสาธารณูปโภค ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียงโซค/บันเทิง ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน ค่าดอกเบี้ยเงินกู้และเงินผ่อน เป็นต้น โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ รายจ่ายเงินสดนอกเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๕๙,๗๐๙ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๑๐๓,๘๖๗ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๑๗ ต่อปี

(๓) รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรบวกด้วยรายได้เงินสดสุทธินอกการเกษตร พบว่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ รายได้เงินสดสุทธิ เฉลี่ยต่อครัวเรือนเกษตรกร ๙๑,๓๕๙ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น ๑๔๖,๕๓๗ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๐๙ ต่อปี ส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๕.๑๕ เป็นร้อยละ ๔๐.๐๐ ต่อปี ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งแม้รายได้ของครัวเรือนเกษตรกรจะสูงกว่ารายจ่าย แต่เมื่อพิจารณาถึงอัตราการเพิ่ม พบว่า รายจ่ายมีอัตราการเพิ่มสูงกว่ารายได้ รวมทั้งสัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร แม้จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังคงต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้รวมของเกษตรกร

(๔) หนี้สินและทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรมีแนวโน้มเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ครัวเรือนเกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย ๓๖,๘๖๖ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น ๕๔,๔๐๙ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๙๙ ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราเพิ่มของรายได้เงินสดคงเหลือก่อนชำระหนี้ รวมทั้งขนาดหนี้ของเกษตรกรสูงกว่ารายได้เงินสดคงเหลือก่อนชำระหนี้ ทั้งนี้เพราะเป็นเงินกู้ยืมทั้งระยะสั้น ปานกลาง และระยะยาว ซึ่งเป็นหนี้มาจากการลงทุนเพราะปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้นส่วนหนึ่ง และเป็นหนี้จากการใช้จ่ายในครัวเรือนส่วนหนึ่ง สำหรับทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน (ในที่นี้เป็นมูลค่าของทรัพย์สินปลายปีของครัวเรือน) ประกอบด้วย มูลค่าทรัพย์สินหมุนเวียน ทรัพย์สินดำเนินงานในการเกษตร และมูลค่าทรัพย์สินคงที่ในการเกษตร โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เกษตรกรมีทรัพย์สินเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๖๘๐,๓๓๒ บาท เพิ่มขึ้นเป็น ๙๖๑,๘๗๘ บาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๔๒ ต่อปี โดยองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินคงที่ ได้แก่ ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักร เป็นต้น ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นการเพิ่มทรัพย์สิน แต่เป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพย์สินมากกว่า โดยเฉพาะในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา มีการปรับมูลค่าที่ดินสูงขึ้นกว่าเดิมมาก ซึ่งหากเกษตรกรนำไปจำหน่ายอาจต้องเลิกอาชีพการเป็นเกษตรกร หรือหากเช่าที่ดินทำกิน จะทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร มีสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๔๒ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๕.๖๖ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะต้องปรับปรุงให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คือ ต้องพยายามลดสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรลง (ตารางที่ ๖)

ตารางที่ ๖ รายได้ รายจ่ายเงินสด หนี้สิน และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนา
ฉบับที่ ๘ - ๑๐

หน่วย : บาท/ครัวเรือน

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๔๔/๔๕	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๔๙/๕๐	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๒/๕๓*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
๑. รายได้	๑๓๕,๗๕๑	๑๙๓,๔๙๗	๒๒๓,๒๙๖	๖.๔๒
๑.๑ รายได้เงินสดเกษตรกร	๗๖,๕๐๑	๑๑๔,๖๓๑	๑๓๕,๓๕๑	๗.๓๙
๑) รายได้เงินสดเกษตรกรทางพืช	๕๓,๕๑๐	๘๙,๑๘๒	๑๑๒,๕๓๐	๙.๗๔
๒) รายได้เงินสดเกษตรกรทางสัตว์	๑๘,๑๐๖	๑๘,๒๕๓	๑๘,๔๗๒	๐.๒๕
๓) รายได้เงินสดเกษตรกรอื่นๆ	๔,๘๘๕	๗,๑๙๖	๔,๓๔๙	-๑.๔๔
๑.๒ รายได้เงินสดนอกเกษตรกร	๕๙,๒๕๐	๗๘,๘๖๖	๘๗,๙๔๕	๕.๐๖
๑.๓ สัดส่วนรายได้เงินสดทางการเกษตรต่อรายได้ (ร้อยละ)	๕๖.๓๕	๕๙.๒๔	๖๐.๖๒	-
๒. รายจ่าย	๑๐๔,๑๐๑	๑๔๘,๗๒๖	๑๘๐,๕๘๖	๗.๑๓
๒.๑ รายจ่ายเงินสดเกษตรกร	๔๔,๓๙๒	๖๔,๒๖๑	๗๖,๗๑๙	๗.๐๘
๑) รายจ่ายเงินสดเกษตรกรทางพืช	๒๖,๖๕๙	๔๒,๘๒๕	๕๔,๔๐๓	๙.๓๓
๒) รายจ่ายเงินสดเกษตรกรทางสัตว์	๙,๖๐๕	๑๑,๘๖๒	๙,๔๗๘	-๐.๑๗
๓) รายจ่ายเงินสดเกษตรกรอื่นๆ	๘,๑๒๘	๙,๕๗๔	๑๒,๘๓๘	๕.๘๘
๒.๒ รายจ่ายเงินสดนอกเกษตรกร	๕๙,๗๐๙	๘๔,๔๖๕	๑๐๓,๘๖๗	๗.๑๗
๒.๓ สัดส่วนรายจ่ายเงินสดทาง การเกษตรต่อรายจ่าย (ร้อยละ)	๔๒.๖๔	๔๓.๒๑	๔๒.๔๘	-
๓. รายได้สุทธิ				
๓.๑ รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร ^{๑/}	๓๒,๑๐๙	๕๐,๓๗๐	๕๘,๖๓๒	๗.๘๒
๓.๒ รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน ^{๒/}	๙๑,๓๕๙	๑๒๙,๒๓๖	๑๔๖,๕๗๗	๖.๐๙
๓.๓ เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ ^{๓/}	๓๑,๖๕๐	๔๔,๗๗๑	๕๒,๗๑๐	๓.๘๒
๓.๔ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร ต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน (ร้อยละ)	๓๕.๑๕	๓๘.๙๘	๔๐.๐๐	-
๔. หนี้สิน (บาท/ครัวเรือน)	๓๖,๘๖๖	๔๗,๖๗๒	๕๔,๔๐๙	๔.๙๙
๔.๑ ทรัพย์สินเกษตรกร	๖๘๐,๓๓๒	๙๑๘,๗๒๗	๙๖๑,๘๗๘	๔.๔๒
๔.๒ สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรกร (ร้อยละ)	๕.๔๒	๕.๑๙	๕.๖๖	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ^{๑/} รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร = รายได้เงินสดเกษตรกร - รายจ่ายเงินสดเกษตรกร

^{๒/} รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน = รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร + รายได้เงินสดนอกเกษตรกร

^{๓/} เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ = รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน - รายจ่ายเงินสดนอกเกษตรกร

* ปีเพาะปลูก ๒๕๕๒/๕๓ เป็นข้อมูลเบื้องต้น

(๕) การกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร คนจน คือคนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งเส้นความยากจนคำนวณขึ้นมาโดยคำนึงถึงความต้องการอาหารและสินค้าอุปโภคที่จำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำของครัวเรือน ดังนั้นคนจน คือคนที่มีรายได้ไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารและสินค้าจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำ โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ครัวเรือนเกษตรกรยากจนมีจำนวน ๒.๓๑ ล้านครัวเรือน ลดลงเหลือ ๑.๑๖ ล้านครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ แล้วกลับเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๗๕ ล้านครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และเมื่อพิจารณาการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด (๒๐% แรกจนที่สุด) กลุ่มที่ ๒ กลุ่มที่มีรายได้รองต่ำสุด กลุ่มที่ ๓ กลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง กลุ่มที่ ๔ กลุ่มที่มีรายได้รองสูงสุด และกลุ่มที่ ๕ กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (๒๐% สุดท้ายรวยที่สุด) พบว่า สัดส่วนรายได้ของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้สูงสุดหรือรวยที่สุดต่อกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำสุดหรือจนที่สุดลดลงเล็กน้อยจาก ๑๙.๓๙ เท่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เหลือ ๑๘.๐๒ เท่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ตารางที่ ๗) นั้นหมายถึง ช่องว่างระหว่างรายได้ของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรรวยที่สุดกับกลุ่มที่จนที่สุดลดลง แสดงว่าในสังคมเกษตรกรรมมีความเท่าเทียมกันในเรื่องของรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะต้องปรับปรุงคือ พยายามลดช่องว่างระหว่างรายได้ของกลุ่มรวยที่สุดกับกลุ่มจนที่สุดลงให้มากกว่าปัจจุบันที่เป็นอยู่

ตารางที่ ๗ ภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกรและการกระจายรายได้ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๔๔/๔๕	แผนฯ ๙ ปี ๒๕๔๙/๕๐	แผนฯ ๑๐ ปี ๒๕๕๑/๕๒
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน) ^{๑/}	๑,๑๙๐	๑,๓๘๖	๑,๕๗๙
เส้นความยากจน (บาท/คน/ปี)	๑๔,๒๘๐	๑๖,๖๓๒	๑๘,๙๔๘
ครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด (ล้านครัวเรือน)	๕.๖๖	๕.๗๘	๕.๘๖
ครัวเรือนเกษตรกรยากจน (ล้านครัวเรือน)	๒.๓๑	๑.๑๖	๑.๗๕
๑. กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด (๒๐% แรกจนที่สุด)	๒.๙๗	๒.๕๗	๓.๒๐
๒. กลุ่มที่มีรายได้รองต่ำสุด	๗.๒๖	๖.๘๐	๗.๒๘
๓. กลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง	๑๒.๑๗	๑๑.๓๖	๑๒.๐๐
๔. กลุ่มที่มีรายได้รองสูงสุด	๒๐.๐๒	๑๘.๖๖	๑๙.๘๘
๕. กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (๒๐% สุดท้ายรวยที่สุด)	๕๗.๕๘	๖๐.๖๒	๕๗.๖๕
รวม	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐
สัดส่วนรายได้ของกลุ่มรวยที่สุดต่อกลุ่มจนที่สุด (เท่า) (๕)/(๑)	๑๙.๓๙	๒๓.๖๑	๑๘.๐๒

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ^{๑/} คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา

๑.๓.๓ ความเข้มแข็งของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร นอกเหนือจากรายได้ รายจ่าย หนี้สิน และทรัพย์สินของเกษตรกรแล้ว คุณภาพชีวิตของเกษตรกร การได้รับความรู้ เทคนิคการผลิตที่เพิ่มพูน และการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เข้มแข็ง เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับแรงงานภาคเกษตร โดยแต่ละด้านดังกล่าว สรุปได้ ดังนี้

(๑) คุณภาพชีวิตของเกษตรกร (Quality of Life)^๑ หมายถึงความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ซึ่งรวมทุกด้านของชีวิตมนุษย์ โดยวัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกร จากดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ซึ่งความผาสุกในที่นี้ หมายถึง สภาวะที่คนมีการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม วัดได้จากองค์ประกอบ ๕ ด้านและมีตัวชี้วัดทั้งหมดรวม ๑๖ ตัวชี้วัด ได้แก่

๑) ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดประกอบด้วย รายได้ครัวเรือนเกษตรกร การมีสิทธิในที่ดินทำกิน การมีงานทำของแรงงานเกษตร รายจ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตรกร เงินออมของครัวเรือนเกษตรกร และสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร

๒) ด้านสุขอนามัย ตัวชี้วัดประกอบด้วย ครัวเรือนเกษตรกรได้กินอาหารมีคุณภาพได้มาตรฐาน และครัวเรือนเกษตรกรมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ

๓) ด้านการศึกษา ตัวชี้วัดประกอบด้วย สมาชิกครัวเรือนเกษตรกรได้รับการศึกษาสูงกว่า ภาคบังคับและสัดส่วนจำนวนเกษตรกรต่อแรงงานเกษตรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรม

๔) ด้านสังคม ตัวชี้วัดประกอบด้วย ความภูมิใจของเกษตรกร ครัวเรือนมีความอบอุ่นคนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

๕) ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดประกอบด้วย สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ และการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรดิน

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ พบว่า ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗๕.๘๒ เป็นร้อยละ ๗๘.๖๓ ซึ่งอยู่ในระดับการพัฒนาปานกลาง (หากค่าดัชนีเข้าใกล้ ๑๐๐ หมายถึงระดับความผาสุกมากขึ้น) ซึ่งกล่าวได้ว่าเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาผลการพัฒนาในแต่ละด้านพบว่า การพัฒนาที่ผ่านมาไม่สมดุล ผลการพัฒนาด้านสุขอนามัยและด้านสังคมจัดอยู่ในระดับที่ดีมาก ด้านเศรษฐกิจจัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ด้านการศึกษา และด้านสิ่งแวดล้อม จัดอยู่ในระดับต้องเร่งแก้ไข การจะยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกรให้มีความสมดุลทุกด้าน โดยด้านเศรษฐกิจ ควรจัดหาที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร สร้างงานให้กับแรงงานเกษตรเพื่อเพิ่ม

^๑ องค์การยูเนสโก (UNESCO, ๑๙๙๓) ให้ความหมายคุณภาพชีวิต คือ ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์ ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ คันทวี อธิการบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ความหมาย คุณภาพชีวิต หมายถึงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ซึ่งรวมทุกด้านของชีวิตมนุษย์ ถ้าสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ดี แสดงว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นต่ำกว่าความคาดหวัง

รายได้ครัวเรือนเกษตรกร รมรงค์เพื่อการลดรายจ่าย และเพิ่มการออมของครัวเรือนเกษตรกร รวมทั้งแก้ไข ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร นอกจากนี้ด้านการศึกษา ต้องเร่งปรับปรุงการถ่ายทอดเทคโนโลยี และฝึกอบรม ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากรดินมากขึ้น (ตารางที่ ๘)

ตารางที่ ๘ ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

องค์ประกอบ/ตัวชี้วัด	ดัชนี (ร้อยละ)					
	แผนฯ ๘		แผนฯ ๙		แผนฯ ๑๐	
	ปี ๒๕๕๓	ปี ๒๕๕๔	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓
ดัชนีความผาสุกของเกษตรกร	๗๕.๘๒	๗๕.๗๘	๗๗.๗๐	๗๘.๑๖	๗๘.๓๓	๗๘.๖๓
ด้านเศรษฐกิจ	๖๗.๗๒	๖๕.๗๔	๗๑.๘๕	๗๑.๒๗	๖๙.๙๔	๗๐.๘๑
๑. รายได้ครัวเรือนเกษตรกร	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๕.๖๘	๕๖.๕๘	๕๘.๐๔	๕๘.๕๐
๒. การมีสิทธิ์ในที่ดินทำกิน	๗๘.๖๖	๗๒.๙๑	๗๒.๕๖	๗๘.๓๖	๗๕.๐๐	๗๓.๕๐
๓. การมีงานทำของแรงงานเกษตรกร	๗๐.๔๕	๘๕.๙๗	๘๘.๙๑	๘๖.๙๔	๘๖.๙๕	๘๓.๕๖
๔. รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกร (เครื่องดื่ม+ยาสูบ)	๗๐.๐๐	๖๐.๐๐	๘๔.๐๐	๗๕.๐๐	๗๕.๐๐	๗๕.๐๐
๕. เงินออมของครัวเรือนเกษตรกร	๖๐.๐๐	๖๐.๐๐	๖๓.๐๐	๖๕.๐๐	๖๕.๐๐	๖๗.๐๐
๖. สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร	๗๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐
ด้านสุขอนามัย	๙๐.๕๑	๙๕.๙๖	๙๔.๕๗	๙๔.๕๓	๙๕.๔๒	๙๕.๘๔
๗. ครัวเรือนเกษตรกรกินอาหารมีคุณภาพได้มาตรฐาน	๙๓.๖๓	๙๐.๙๗	๙๑.๓๒	๙๑.๘๖	๙๒.๔๕	๙๓.๐๒
๘. ครัวเรือนเกษตรกรมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบ ถูกสุขลักษณะ	๘๗.๑๕	๙๖.๗๘	๙๑.๓๒	๙๗.๐๖	๙๘.๒๑	๙๘.๕๐
ด้านการศึกษา	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๒.๘๔	๕๗.๖๑	๕๗.๘๕	๕๘.๖๒
๙. สมาชิกครัวเรือนศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๓.๐๐	๕๕.๐๐	๕๓.๐๐	๕๓.๐๐
๑๐. จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี และฝึกอบรม	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๒.๖๘	๖๐.๐๐	๖๒.๐๐	๖๓.๓๓
ด้านสังคม	๙๔.๘๙	๙๑.๒๑	๙๐.๖๑	๙๑.๐๑	๙๑.๕๖	๙๑.๙๕
๑๑. เกษตรกรที่มีความภูมิใจในอาชีพเกษตรกร	-	๖๑.๑๕	๕๒.๒๖	๕๖.๑๙	๕๕.๘๕	๕๘.๗๐
๑๒. ครัวเรือนมีความอบอุ่น	๙๕.๙๗	๙๙.๑๑	๙๘.๐๐	๙๘.๗๘	๙๙.๘๘	๙๙.๙๘
๑๓. ผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๙๙.๘๘	๙๙.๙๓	๙๙.๙๓	๙๙.๙๓
๑๔. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร	๘๗.๙๐	๙๔.๑๐	๙๕.๒๐	๙๕.๗๐	๙๖.๖๐	๙๖.๙๐
ด้านสิ่งแวดล้อม	๕๒.๙๐	๕๖.๒๗	๖๒.๖๑	๖๓.๓๘	๖๓.๒๔	๕๗.๕๐
๑๕. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ	๕๕.๕๑	๖๑.๓๘	๖๑.๐๐	๖๓.๔๓	๖๓.๔๓	๖๓.๔๓
๑๖. การฟื้นฟูทรัพยากรดิน	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๖๔.๑๔	๖๓.๓๒	๖๓.๐๔	๕๐.๐๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ระดับ ๕ คะแนนอยู่ระหว่าง ๙๐.๐๐ - ๑๐๐.๐๐ คือ ดีมาก

ระดับ ๔ คะแนนอยู่ระหว่าง ๘๐.๐๐ - ๘๙.๙๙ คือ ดี

ระดับ ๓ คะแนนอยู่ระหว่าง ๗๐.๐๐ - ๗๙.๙๙ คือ ปานกลาง

ระดับ ๒ คะแนนอยู่ระหว่าง ๖๐.๐๐ - ๖๙.๙๙ คือ ต้องปรับปรุง

ระดับ ๑ คะแนนน้อยกว่า ๖๐.๐๐ คือ ต้องเร่งแก้ไข

(๒) การพัฒนาองค์ความรู้และความเข้มแข็งของเกษตรกร การเกษตรของประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การผลิตเพื่อยังชีพ จนถึงการผลิตเชิงการค้าและธุรกิจ นอกเหนือจากการพัฒนาด้านการผลิตและปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตรแล้ว ยังมีการพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง โดยในระยะที่ผ่านมาการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วย

๑) การทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรเป็นภาคที่มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในทุกระดับอย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ ซึ่งหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรที่เป็นรูปธรรมที่นำไปสู่ความพออยู่พอกิน มีความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร ลดรายจ่าย พึ่งตนเองได้และแก้ปัญหาความยากจน ภาคครัวเรือนและภาคชุมชน

ในช่วงการดำเนินงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๐ หน่วยงานต่างๆ ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง มีเกษตรกรเข้าร่วมรับการฝึกอบรมรวมทั้งสิ้น ๒.๗๙ ล้านราย หรือร้อยละ ๑๙๒.๔๑ ของเป้าหมาย ๑.๔๕ ล้านครัวเรือน โดยการดำเนินงานโครงการต่างๆ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการอบรมให้ความรู้ด้านการทำการเกษตรและการดำรงชีวิตแก่เกษตรกร แม้จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมรับการอบรมจะมากกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่การดำเนินการก็มีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน อาทิ การกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้ารับการอบรม วิทยากรมีความสามารถในการปฏิบัติแต่ขาดประสบการณ์และทักษะ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่น่าสนใจ และการสนับสนุนงบประมาณที่ล่าช้า ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๒) การรวมกลุ่มของเกษตรกร แนวทางหนึ่งของการพัฒนาอาชีพและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร คือ การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร ยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พัฒนาสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของเกษตรกร โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ กำหนดเป้าหมายชุมชนจะต้องมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ ๕๔,๘๗๖ สหกรณ์ กลุ่มอาชีพจำนวน ๑๐,๐๐๐ กลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒๘,๔๒๐ กลุ่ม ซึ่งการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ เพิ่มจำนวนขึ้นมาโดยตลอด กล่าวคือ

- สหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ มีสหกรณ์รวมทั้งสิ้น ๕,๖๑๐ สหกรณ์ เงินทุนดำเนินงาน ๖๗,๑๘๓ ล้านบาท แต่จากการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๖,๙๖๒ สหกรณ์ เงินทุนดำเนินงาน ๑๔๒,๑๓๓ ล้านบาท

- กลุ่มอาชีพ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันเพื่อจัดทำกิจกรรมทางการเกษตร ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ได้กำหนดเป้าหมายเมื่อสิ้นแผนฯ ไว้จำนวน ๑๐,๐๐๐ กลุ่ม

โดยพบว่า ในช่วงครึ่งของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๒) มีจำนวนกลุ่มอาชีพเท่ากับ ๗,๔๒๔ กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒๔ ของเป้าหมายที่กำหนด และคาดว่าจะการสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพจะสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

- วิสาหกิจชุมชน เมื่อปี ๒๕๕๐ มีวิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนรวม ๕๐,๑๓๔ กลุ่ม เพิ่มขึ้นเป็น ๗๐,๐๐๘ กลุ่ม ในปี ๒๕๕๔ จากการประเมินวิสาหกิจชุมชนแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปานกลางและต้องปรับปรุง ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๔) มีวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินเมื่อสิ้นไตรมาสที่ ๒ (๓๑ มีนาคม ๒๕๕๔) จำนวน ๖๐,๑๗๗ กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ ๘๖ ของจำนวนวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด พบว่า มีวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับดี จำนวน ๑๘,๔๐๑ กลุ่ม ระดับปานกลาง จำนวน ๒๙,๔๔๖ กลุ่ม และระดับที่ต้องปรับปรุง จำนวน ๑๒,๓๓๐ กลุ่ม ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนต้องมีการพัฒนา ศักยภาพการดำเนินงานต่อไปเพื่อให้มีศักยภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับดีเพิ่มขึ้น และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

- กลุ่มยุวเกษตรกร ภาคเกษตรของไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานเกษตรมีอายุเฉลี่ยมากกว่า ๕๐ ปี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องเร่งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ด้วยการส่งเสริมและพัฒนายุวเกษตรกร โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกให้ยุวเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรม สร้างแรงจูงใจ สร้างภาพลักษณ์ใหม่ และขยายโอกาสให้เยาวชนทั่วไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุวเกษตรกร และมุ่งพัฒนายุวเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่แบบมีอาชีพ ในปี ๒๕๕๓ (ณ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร มีจำนวนทั้งสิ้น ๕,๘๗๐ กลุ่ม สมาชิก ๑๖๔,๔๘๙ รายทั่วประเทศ สถานภาพของกลุ่มยุวเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน ๓,๒๗๒ กลุ่ม ปานกลาง จำนวน ๕๕ กลุ่ม และต้องปรับปรุง ๒,๕๔๓ กลุ่ม โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๔ ๐.๙๔ และ ๔๓.๓๒ ตามลำดับ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการประเมินสถานภาพกลุ่มยุวเกษตรกรยังอยู่ในเกณฑ์ ต้องปรับปรุงอีกเป็นจำนวนมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้การสนับสนุนเพื่อสร้างรากฐานทรัพยากรคน ทางภาคเกษตรที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

๑.๓.๔ ที่ดินทางการเกษตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อผลิตภาพการผลิต โดยเฉพาะการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม และเต็มประสิทธิภาพ โดยพื้นที่ถือครองทางการเกษตรตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ มีประมาณ ๑๓๑.๐๖ - ๑๓๑.๖๐ ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศ ในที่ดินจำนวนนี้ เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ๑๐๙.๐๙ ล้านไร่ และพื้นที่ในเขตชลประทาน ๒๒.๐๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๘๓.๒๑ และ ๑๖.๗๙ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ตามลำดับ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ พื้นที่ชลประทาน เพิ่มขึ้นจาก ๒๒.๐๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๖.๗๙ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเป็น ๒๘.๙๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๒ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และพื้นที่

อาศัยน้ำฝนลดลงเหลือ ๑๐๒.๖๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๗๘ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

พื้นที่ถือครองทางการเกษตรดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของเกษตรกรเอง แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ พบว่า เกษตรกรมีเนื้อที่ทำการเกษตรลดลงจาก ๑๐๗.๔๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๘๑.๙๗ ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดเหลือ ๖๓.๖๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๘.๓๖ ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมด ซึ่งในพื้นที่ที่ลดลงนี้ มาจากพื้นที่ที่เกษตรกรเป็นเจ้าของและทำเองลดลง ในขณะที่พื้นที่ที่นำไปจ้างหรือฝากขาย พื้นที่เช่าผู้อื่น และพื้นที่ได้ทำฟรี กลับเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่ใช้ที่ดินเพื่อทำนา ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น รองลงไปเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น ซึ่งพืชกลุ่มดังกล่าว การใช้ที่ดินไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง นอกนั้นเป็นสวนผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ พืชไร่เลี้ยงสัตว์ ที่ทำการเกษตรอื่น และที่รกร้างว่างเปล่าตามลำดับ โดยเกษตรกรมีขนาดฟาร์มเล็กลงเล็กน้อย จาก ๒๒.๙๘ ไร่ต่อครัวเรือน เป็น ๒๒.๔๔ ไร่ต่อครัวเรือนในช่วงเดียวกัน แต่มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น (ตารางที่ ๙)

การที่เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินลดลง แม้จะมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อทำการเกษตรเพิ่มมากขึ้น อาจทำให้ขาดแรงจูงใจในการพัฒนาที่ดินและการเพาะปลูกให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้นในการพัฒนาช่วงต่อไป ควรมีการแก้ไขและป้องกันปัญหาดังกล่าวให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ตารางที่ ๙ การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๔๔		แผนฯ ๙ ๒๕๔๙		แผนฯ ๑๐ ๒๕๕๒	
	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ
เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร	๑๓๑.๑		๑๓๐.๒๙		๑๓๑.๖๐	
- ในเขตชลประทาน	๒๒.๐๑	๑๖.๗๙	๒๓.๖๓	๑๘.๑๔	๒๘.๙๕	๒๒.๐๐
- นอกเขตชลประทาน	๑๐๙.๐๙	๘๓.๒๑	๑๐๖.๖๖	๘๑.๘๖	๑๐๒.๖๕	๗๘.๐๐
ขนาดฟาร์ม (ไร่/ครัวเรือน)	๒๒.๙๘	-	๒๒.๕๒	-	๒๒.๔๔	-
ลักษณะการถือครองที่ดิน						
- เนื้อที่ทำการเกษตร	๑๐๗.๔	๘๑.๙๗	๙๓.๒๙	๗๑.๖๐	๖๓.๖๔	๔๘.๓๖
+ ของตนเองทำเอง	๙๒.๔๙	๗๐.๕๗	๗๐.๖๕	๕๔.๒๓	๓๗.๑๖	๒๘.๒๔
+ จ้าง/ฝากขาย	๑๔.๙๔	๑๑.๔๐	๒๒.๖๔	๑๗.๓๘	๒๖.๔๘	๒๐.๑๒
- เนื้อที่เช่า	๑๔.๗๘	๑๑.๒๘	๒๓.๙๕	๑๘.๓๘	๒๖.๓๗	๒๐.๐๔
- เนื้อที่ได้ทำฟรี	๗.๘๖	๖.๐๐	๑๒	๙.๒๑	๔.๙๑	๓.๖๙
- รับจ้าง/รับฝากขาย	๐.๙๙	๐.๗๖	๑.๐๕	๐.๘๑	๐.๖๘	๐.๕๒

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ๒๕๔๔ ๒๕๔๙ ๒๕๕๒

หมายเหตุ * คำนวณจากพื้นที่ปลูกข้าว

ตารางที่ ๙ (ต่อ)

รายการ	แผนฯ ๘ ปี ๒๕๔๔		แผนฯ ๙ ๒๕๔๙		แผนฯ ๑๐ ๒๕๕๒	
	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ	ล้านไร่	ร้อยละ
สัดส่วนการใช้ที่ดิน						
- ที่อยู่อาศัย	๓.๖๓	๒.๗๗	๓.๖๑	๒.๗๗	๓.๗๙	๒.๘๘
- ที่นา	๖๕.๒๒	๔๙.๗๖	๖๓.๕๕	๔๘.๗๗	๖๖.๐๘	๕๐.๒๒
- ที่พืชไร่	๒๘.๒๔	๒๑.๕๕	๒๗.๒๕	๒๐.๙๑	๒๗.๓๒	๒๐.๗๖
- ที่สวนไม้ผลและไม้ยืนต้น	๒๖.๕๘	๒๐.๒๘	๒๘.๖๓	๒๑.๙๗	๒๗.๔๐	๒๐.๘๒
- สวนผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ	๑.๑๕	๐.๘๘	๑.๒๔	๐.๙๕	๑.๑๙	๐.๙๑
- ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	๐.๘๙	๐.๖๘	๑.๑๓	๐.๘๗	๑.๐๐	๐.๗๖
- ที่ทำการเกษตรอื่น	๒.๖	๑.๙๙	๒.๕๙	๑.๙๙	๒.๕๐	๑.๙๐
- ที่รกร้างว่างเปล่า	๒.๗๔	๒.๐๙	๒.๒๙	๑.๗๖	๒.๓๐	๑.๗๕
ประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน*	-	๙๙.๗๕	-	๑๐๔.๙	-	๑๑๐.๐๕

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ๒๕๔๔ ๒๕๔๙ ๒๕๕๒

หมายเหตุ * คำนวณจากพื้นที่ปลูกข้าว

๑.๔ ขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตร

๑.๔.๑ การค้าระหว่างประเทศ

(๑) การส่งออก ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด ๒,๒๗๒,๑๑๕ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐) เพิ่มขึ้นเป็น ๖,๑๗๖,๔๒๔ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) สำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกอันดับที่ ๘ ของโลกรองจาก สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา บราซิล แคนาดา จีน อาร์เจนตินา และอินโดนีเซีย สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ยางธรรมชาติ ข้าวและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ ปลาและผลิตภัณฑ์ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์จากเนื้อไก่ สินค้าเกษตรส่งออกของไทยมีการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพ รูปแบบ และผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย จากสินค้าปฐมภูมิเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปอย่างง่ายและการแปรรูปในเชิงอุตสาหกรรม ซึ่งได้สร้างมูลค่าและรายได้ให้แก่ประเทศ ตลอดจนการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด โดยเพิ่มขึ้นจาก ๔๘๔,๘๔๗ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๐๘๘,๖๓๓ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เมื่อพิจารณาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยเฉพาะในปี ๒๕๕๑ ซึ่งเกิดวิกฤติพลังงานและอาหาร ไทยส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มูลค่ามากถึง ๑,๐๓๖,๓๘๘ ล้านบาท แต่กลับมีมูลค่าการส่งออกลดลงในปี ๒๕๕๒ จากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจโลกถดถอย และส่งออกได้มากขึ้นในปี ๒๕๕๓ เพราะเศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัว ความต้องการด้านอาหารและพลังงานขยายตัว (ตารางที่ ๑๐)

แม้ว่ามูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์จะเพิ่มขึ้น แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์กลับมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๑.๓๔ ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๗.๖๓ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สาเหตุสำคัญเพราะภาคนอกเกษตรมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าภาคเกษตร และสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ยังมีการแข่งขันสูงในตลาดโลกอีกด้วย หลายประเทศปรับกลยุทธ์และทิศทางการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพและหลากหลายมากขึ้น ประกอบกับต้นทุนการผลิตของไทยค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศ ผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ เช่น เวียดนาม จีน เป็นต้น โครงสร้างของการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทยเปลี่ยนไปจากเดิม โดยข้าวที่เคยเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่ง และมันสำปะหลังเป็นอันดับสองในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ขณะนี้อันดับการส่งออกได้ลดลง ยางพาราสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากขึ้น ซึ่งไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกยางแผ่นรมควันและน้ำยางข้นรายใหญ่อันดับ ๑ และยางแท่งเป็นอันดับ ๒ ของโลก

อย่างไรก็ดี สินค้าเกษตรที่มีบทบาทสำคัญทำรายได้แก่ประเทศเพิ่มขึ้นและมีอนาคตสดใสในระยะต่อไป ได้แก่ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ และผลไม้และผลิตภัณฑ์ สำหรับประเทศคู่ค้าที่สำคัญที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกสูง ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีน ซึ่งไทยจะต้องเตรียมการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ตรงความต้องการอย่างดีที่สุดเพื่อขยายตลาด

(๒) การนำเข้า ประเทศไทยมีมูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมด ๑,๙๒๔,๒๖๓ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐) เพิ่มขึ้นเป็น ๕,๘๓๙,๓๙๑ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) สำหรับการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ต้องใช้ป้อนวัตถุดิบในการผลิตอาหารแปรรูปต่างๆ ได้แก่ ปลาและผลิตภัณฑ์ ปัจจัยการผลิตได้แก่ ปุ๋ย อาหารสัตว์ สินค้าที่ผลิตได้ไม่เพียงพอเนื่องจากสภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย เช่น ถั่วเหลือง ฝ้ายดิบและปุ๋ยฝ้าย นมและผลิตภัณฑ์ มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มจากมูลค่า ๒๒๘,๘๓๑ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็น ๓๐๙,๔๔๘ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

(๓) ดุลการค้า จากข้อมูลการนำเข้าและส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ประเทศไทยมีดุลการค้า ๓๔๗,๘๕๒ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐) ลดลงเหลือ ๓๓๗,๐๓๓ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) โดยสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาดังกล่าวมีดุลการค้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๒๕๖,๐๑๖ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็น ๗๗๙,๑๘๕ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะประสบกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจก็ตาม ในขณะที่ดุลการค้านอกภาคเกษตรขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้น

ตารางที่ ๑๐ การค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๕)	แผนฯ ๑๐				
			(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)	
มูลค่าการส่งออกสินค้า	ทั้งหมด	๒,๒๗๒,๑๑๕	๒,๙๒๓,๙๔๑	๕,๓๐๒,๑๑๙	๕,๘๕๑,๓๗๑	๕,๑๙๔,๕๘๙	๖,๑๗๖,๔๒๔
	เกษตรและผลิตภัณฑ์	๔๘๔,๘๔๗	๖๙๔,๔๐๓	๘๘๖,๘๕๗	๑,๐๓๖,๓๘๘	๙๓๖,๑๔๙	๑,๐๘๘,๖๓๓
	ร้อยละ	๒๑.๓๔	๒๓.๗๕	๑๖.๗๓	๑๗.๗๑	๑๘.๐๒	๑๗.๖๓
	นอกเกษตร	๑,๗๘๗,๒๖๘	๒,๒๒๙,๕๓๘	๔,๔๑๕,๒๖๒	๔,๘๑๔,๙๘๓	๔,๒๕๘,๔๔๐	๕,๐๘๗,๗๙๑
	ร้อยละ	๗๘.๖๖	๗๖.๒๕	๘๓.๒๗	๘๒.๒๙	๘๑.๙๘	๘๒.๓๗
มูลค่าการนำเข้าสินค้า	ทั้งหมด	๑,๙๒๔,๒๖๓	๒,๗๗๔,๘๙๒	๔,๘๗๐,๑๘๖	๕,๙๖๒,๔๘๒	๔,๖๐๐,๕๔๘	๕,๘๓๙,๓๙๑
	เกษตรและผลิตภัณฑ์	๒๒๘,๘๓๑	๓๒๕,๙๖๑	๓๑๘,๑๑๔	๓๑๘,๑๘๔	๒๗๑,๔๑๕	๓๐๙,๔๔๘
	ร้อยละ	๑๑.๘๙	๑๑.๗๕	๖.๕๓	๕.๓๔	๕.๙๐	๕.๓๐
	นอกเกษตร	๑,๖๙๕,๔๓๒	๒,๔๔๘,๙๓๑	๔,๕๕๒,๐๗๒	๕,๖๔๔,๒๙๘	๔,๓๒๙,๑๓๓	๕,๕๒๙,๙๔๓
	ร้อยละ	๘๘.๑๑	๘๘.๒๕	๙๓.๔๗	๙๔.๖๖	๙๔.๑๐	๙๔.๗๐
ดุลการค้า	ทั้งหมด	๓๔๗,๘๕๒	๑๔๙,๐๔๙	๔๓๑,๙๓๓	-๑๑๑,๑๑๑	๕๙๔,๐๔๑	๓๓๗,๐๓๓
	เกษตรและผลิตภัณฑ์	๒๕๖,๐๑๖	๓๖๘,๔๔๒	๕๖๘,๗๔๓	๗๑๘,๒๐๔	๖๖๔,๗๓๔	๗๗๙,๑๘๕
	ร้อยละ	๗๓.๖๐	๒๔๗.๒๐	๑๓๑.๖๗	- ๖๔.๖.๓๘	๑๑๑.๙๐	๒๓๑.๑๙
	นอกเกษตร	๙๑,๘๓๖	-๒๑๙,๓๘๓	-๑๒๐,๘๓๙	-๘๒๙,๓๑๕	-๗๑,๖๙๓	-๔๔๙,๑๕๒
	ร้อยละ	๒๖.๔๐	-๑๔๗.๒๐	- ๓๑.๖๗	๗๔.๖.๓๘	- ๑๑.๙๐	- ๑๓๑.๑๙

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ ๑๑ สินค้าส่งออกที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๕)	แผนฯ ๑๐			
			(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)
ยางธรรมชาติ	๘๒,๖๔๔	๗๕,๔๓๐	๑๙๕,๓๓๘	๒๒๓,๖๒๘	๑๔๖,๑๘๘	๒๔๙,๒๖๒
ข้าวและผลิตภัณฑ์	๖๗,๕๘๓	๗๕,๗๔๐	๑๒๖,๘๗๒	๒๑๓,๔๑๙	๑๘๓,๔๒๒	๑๘๐,๗๒๖
กุ้งและผลิตภัณฑ์	๗๕,๗๑๔	๗๓,๙๗๔	๘๒,๖๒๖	๘๕,๐๘๑	๙๔,๑๓๙	๑๐๑,๖๓๒
ปลาและผลิตภัณฑ์	๔๐,๒๘๖	๕๘,๒๖๖	๘๕,๑๗๓	๑๐๗,๘๑๒	๙๗,๕๖๖	๙๙,๐๓๙

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ ๑๒ สินค้าเกษตรนำเข้าที่สำคัญ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๕)	แผนฯ ๑๐			
			(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)
ฝ้ายดิบและปุ๋ยฝ้าย	๑๔,๗๐๒	๒๐,๑๘๒	๑๘,๘๖๗	๒๔,๑๘๘	๑๖,๘๒๖	๒๓,๓๒๗
ถั่วเหลือง	๑๙,๕๔๙	๑๓,๙๒๘	๑๙,๔๕๖	๓๒,๒๒๕	๒๓,๘๑๓	๒๕,๗๙๕
ปลาและผลิตภัณฑ์	๑๘,๒๖๘	๓๐,๙๗๓	๕๑,๖๖๙	๖๘,๔๔๒	๕๗,๒๔๖	๕๙,๕๒๙
นมและผลิตภัณฑ์	๑๑,๔๗๒	๑๐,๔๒๙	๑๖,๑๙๕	๑๗,๙๓๖	๙,๖๖๔	๑๕,๓๙๔

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

๑.๔.๒ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ

(๑) การผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ยางพารา และปาล์มน้ำมัน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ จากนโยบายการส่งเสริมการผลิตของภาครัฐ เพื่อให้มีผลผลิตที่เพียงพอกับความต้องการของตลาดทั้งในและนอกประเทศ ขณะเดียวกันราคาที่เกี่ยวข้องซื้อขายได้อยู่ในเกณฑ์ดีจูงใจให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูก สำหรับผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างผันผวน เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง แห้งแล้ง ศัตรูพืชระบาด ด้านปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ และสุกร ปริมาณการผลิตค่อนข้างผันผวน สาเหตุจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยต้องเลิกเลี้ยงส่วนประมง ได้แก่ กุ้งมีแนวโน้ม อัตราการขยายตัวของปริมาณการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

การผลิตสินค้าเกษตรของไทยโดยทั่วไปเป็นการผลิตเพื่อใช้ภายในประเทศ ส่วนที่เหลือส่งออกเพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยในปี ๒๕๕๓ สินค้าที่มีสัดส่วนการใช้ภายในประเทศสูง ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน ไก่เนื้อ และข้าว ส่วนสินค้าที่มีสัดส่วนการส่งออกสูง ได้แก่ กุ้ง ยางพารา อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง

(๒) ราคา สินค้าเกษตรสำคัญเกือบทุกชนิดมีราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ ได้แก่ ข้าว ยางพารา สุกร และไก่เนื้อ ส่วนสินค้าที่มีราคาผันผวน ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ปาล์มน้ำมัน และกุ้ง

(๓) มูลค่า ราคาสินค้าเกษตรสำคัญที่เกษตรกรขายได้ แม้จะเพิ่มขึ้นตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา แต่ค่อนข้างผันผวน โดยเฉพาะมันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ปาล์มน้ำมัน และกุ้ง แต่เมื่อพิจารณามูลค่าของสินค้าที่เกษตรกรได้รับ พบว่า สินค้าสำคัญมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยตลอด โดยเฉพาะข้าวนาปรัง ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการรับจำนำ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน เป็นผลมาจากการ

ส่งเสริมการผลิตพืชพลังงานทดแทน และยางพาราเป็นผลมาจากการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกส่งผลให้ความต้องการในตลาดโลกเพิ่มขึ้น

(๔) ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรสำคัญเกือบทุกชนิดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ - ๑๐ เมื่อพิจารณาสัดส่วนต้นทุนต่อราคา พบว่า สินค้าที่มีสัดส่วนต้นทุนต่อราคาเพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และกุ้ง ในขณะที่ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์ม-น้ำมัน ไก่เนื้อ และสุกร มีสัดส่วนต้นทุนต่อราคาลดลง (ตารางที่ ๑๓)

ตารางที่ ๑๓ ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ และต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ - ๑๐

รายการ		แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๕๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๕๕)	แผนฯ ๑๐				
				(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)	
ข้าวนาปี	ผลผลิต	(พันตัน)	๑๗,๗๘๒	๑๙,๖๓๑	๒๓,๓๐๘	๒๓,๒๓๕	๒๓,๒๕๓	๒๒,๑๗๗
	ผลผลิตต่อไร่	(ก.ก.)	๓๔๕	๓๘๖	๔๐๖	๔๐๕	๔๐๔	๓๘๙
	ราคา	(บาท/ตัน)	๖,๖๕๔	๕,๑๗๕	๙,๙๕๑	๙,๖๑๒	๑๐,๖๐๙	๙,๗๑๔
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๑๑๘,๓๒๑	๑๐๑,๕๙๐	๒๓๑,๙๓๘	๒๒๓,๓๓๕	๒๔๖,๖๙๑	๒๑๕,๔๒๗
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๔,๒๘๕	๔,๖๒๑	๕,๙๘๕	๘,๘๕๙	๘,๔๔๘	๙,๔๗๕
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๖๔.๔๐	๘๙.๒๙	๖๐.๑๔	๙๒.๑๗	๗๙.๖๓	๙๗.๕๔
ข้าวนาปรัง	ผลผลิต	(พันตัน)	๔,๕๕๐	๕,๖๒๔	๖,๘๐๒	๘,๗๙๑	๘,๔๑๕	๘,๘๖๓
	ผลผลิตต่อไร่	(ก.ก.)	๗๑๗	๖๗๓	๖๗๕	๖๘๗	๖๗๙	๕๘๒
	ราคา	(บาท/ตัน)	๔,๖๗๓	๔,๔๘๗	๖,๔๒๗	๑๒,๑๒๗	๙,๙๐๙	๘,๐๔๐
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๒๑,๒๖๒	๒๕,๒๓๕	๔๓,๗๑๖	๑๐๖,๖๐๘	๘๓,๓๘๔	๗๑,๒๕๙
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๒,๙๔๓	๓,๔๒๑	๕,๐๗๔	๖,๖๙๖	๖,๗๑๙	๘,๐๐๖
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๖๒.๙๘	๗๖.๒๔	๗๘.๙๕	๕๕.๒๒	๖๗.๘๑	๙๙.๕๘
อ้อยโรงงาน	ผลผลิต	(พันตัน)	๔๗,๔๘๐	๖๐,๐๑๓	๖๔,๓๖๕	๗๓,๕๐๒	๖๖,๘๑๖	๖๘,๘๐๗
	ผลผลิตต่อไร่	(ก.ก.)	๘,๒๘๘	๙,๔๙๖	๑๐,๑๙๔	๑๑,๑๕๗	๑๑,๐๙๒	๑๐,๙๐๕
	ราคา	(บาท/ตัน)	๔๑๐	๔๖๙	๖๘๓	๕๗๗	๗๐๐	๘๖๑
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๑๙,๔๖๗	๒๘,๑๔๖	๔๓,๙๖๑	๔๒,๔๑๑	๔๖,๗๗๑	๕๙,๒๔๓
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๓๕๗	๔๗๐	๕๗๒	๖๐๗	๖๗๒	๖๙๐
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๘๗.๐๗	๑๐๐.๒๑	๘๓.๗๕	๑๐๕.๒๐	๙๖.๐๐	๘๐.๑๔

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : n.a. ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

รายการ			แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๕๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๕๕)	แผนฯ ๑๐			
					(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)
มัน สำปะหลัง	ผลผลิต	(พันตัน)	๑๘,๐๘๔	๑๖,๘๖๘	๒๖,๙๑๖	๒๕,๑๕๖	๓๐,๐๘๘	๒๒,๐๐๖
	ผลผลิตต่อไร่	(ก.ก.)	๒,๓๕๒	๒,๗๓๑	๓,๖๖๘	๓,๔๐๑	๓,๖๒๘	๓,๐๑๓
	ราคา	(บาท/ก.ก.)	๐.๖๘	๑.๐๕	๑.๑๘	๑.๙๓	๑.๑๙	๑.๘๔
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๑๒,๒๘๗	๑๗,๗๑๑	๓๑,๗๖๑	๔๘,๕๕๑	๓๕,๘๐๕	๔๐,๔๙๑
	ต้นทุน	(บาท/ก.ก.)	๐.๖๗	๐.๘๑	๐.๘๒	๑.๐๘	๑.๒๓	๑.๖๐
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๘.๕๓	๗๗.๑๔	๖๙.๘๓	๕๕.๙๑	๑๐๓.๒๘	๘๖.๗๔
ยางพารา	ผลผลิต	(พันตัน)	๒,๑๖๙	๒,๖๓๒	๓,๐๒๒	๓,๑๖๗	๓,๐๙๐	๓,๐๕๒
	ผลผลิตต่อไร่	(ก.ก.)	๒๒๗	๒๗๑	๒๗๔	๒๗๘	๒๖๖	๒๕๓
	ราคา	(บาท/ก.ก.)	๒๓.๑๕	๒๗.๖๙	๖๘.๙๐	๗๓.๖๖	๕๘.๔๗	๙๗.๖๘
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๕๐,๒๑๒	๗๒,๘๘๐	๒๐๘,๒๑๖	๒๓๓,๒๘๑	๑๘๐,๖๗๒	๒๙๘,๑๑๙
	ต้นทุน	(บาท/ก.ก.)	๒๒.๒๙	๒๔.๒๑	๓๔.๗๓	๓๙.๗๐	๔๑.๔๗	๔๑.๖๙
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๖.๒๙	๘๗.๔๓	๕๐.๔๑	๕๓.๘๙	๗๐.๙๓	๔๒.๖๘
ปาล์มน้ำมัน	ผลผลิต	(พันตัน)	๒,๖๘๑	๔,๐๐๑	๖,๓๙๐	๙,๒๗๑	๘,๑๖๓	๘,๒๒๓
	ผลผลิตต่อไร่	(ก.ก.)	๒,๓๒๓	๒,๔๓๔	๒,๓๙๙	๓,๒๑๔	๒,๕๖๑	๒,๓๑๕
	ราคา	(บาท/ก.ก.)	๒.๑๗	๒.๓๐	๔.๐๗	๔.๒๓	๓.๖๓	๓.๘๖
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๕,๘๐๘	๙,๒๐๒	๒๖,๐๐๗	๓๙,๒๑๖	๒๙,๖๓๒	๓๑,๗๔๑
	ต้นทุน	(บาท/ก.ก.)	๑.๕๘	๑.๓๕	๑.๘๔	๒.๑๓	๒.๗๑	๒.๗๙
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๗๒.๘๑	๕๘.๗๐	๔๕.๑๑	๕๐.๓๘	๗๔.๗๔	๗๒.๓๖
กุ้ง	ผลผลิต	(พันตัน)	๓๓๓	๓๔๑	๕๕๕	๕๔๕	๖๓๙	๖๙๕
	ราคา	(บาท/ก.ก.)	๑๗๓.๐๑	๑๘๑.๖๑	๙๒.๐๐	๙๙.๐๐	๙๘.๐๐	๑๑๐.๐๐
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๕๗,๖๖๐	๖๑,๙๘๕	๕๑,๐๘๙	๕๓,๙๓๙	๖๒,๖๔๕	๗๖,๓๙๖
	ต้นทุน *	(บาท/ก.ก.)	n.a.	๑๔๙.๑๗	๙๕.๗๒	๑๐๕.๐๐	๙๘.๐๐	๑๐๐.๐๐
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	-	-	-	-	-	-
ไก่เนื้อ	ผลผลิต	(พันตัว)	๗๒๖,๖๔๘	๑๓๒,๓๕๙	๘๗๙,๙๘๑	๙๒๐,๗๕๔	๙๑๗,๒๖๓	๙๗๐,๓๐๕
	ราคา	(บาท/ก.ก.)	๒๖.๑๑	๒๔.๙๔	๓๓.๖๗	๓๗.๒๗	๓๘.๑๔	๔๒.๕๓
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๓๗,๙๔๖	๖,๖๐๒	๕๙,๒๕๘	๖๘,๖๓๓	๖๙,๙๖๙	๘๒,๕๓๔
	ต้นทุน	(บาท/ก.ก.)	๒๔.๘๖	๒๔.๘๗	๒๘.๗๖	๓๑.๔๗	๓๐.๒๒	๓๕.๒๓
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๕.๒๑	๙๙.๗๒	๘๕.๔๒	๘๔.๔๔	๗๙.๒๓	๘๒.๘๔

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : n.a. ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

รายการ			แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๕)	แผนฯ ๑๐			
					(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)
สุกร	ผลผลิต	(พันตัว)	๑๐,๖๖๐	๖,๔๗๙	๑๓,๕๔๕	๑๒,๐๘๘	๑๑,๗๗๑	๑๒,๑๒๐
	ราคา	(บาท/กก.)	๓๙.๐๗	๓๗.๘๓	๓๘.๓๕	๕๓.๓๒	๕๖.๘๙	๖๐.๐๑
	มูลค่า	(ล้านบาท)	๔๑,๖๔๙	๒๔,๕๑๐	๕๑,๙๔๕	๖๔,๔๕๓	๖๖,๙๖๕	๗๒,๗๓๒
	ต้นทุน	(บาท/กก.)	๓๖.๐๘	๓๔.๙๘	๔๒.๘๗	๕๓.๒๔	๔๙.๕๖	๕๔.๗๔
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๒.๓๕	๙๒.๔๗	๑๑๑.๗๙	๙๙.๘๕	๘๗.๑๒	๙๑.๒๒

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : n.a. ไม่มีข้อมูล

๑.๕ ทฤษฎีการธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร

การพัฒนาการเกษตรตามแผนพัฒนาที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ขณะเดียวกันทฤษฎีการธรรมชาติที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการผลิตทางการเกษตร อาทิ ดิน น้ำ ป่าไม้ ถูกนำมาใช้อย่างมากมายเพื่อสนับสนุนการผลิตและการเติบโตดังกล่าว โดยทฤษฎีการธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรที่สำคัญ ประกอบด้วย

๑.๕.๑ ดิน การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างเข้มข้นในระยะที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน จึงต้องมีการเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการผลิตทางการเกษตรที่มั่นคง ปลอดภัยและยั่งยืน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการพัฒนาที่ดิน การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร กำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมเพื่อการผลิต และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยจัดทำแผนการใช้ที่ดินทั่วประเทศ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ รัฐบาลให้ความสำคัญในพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง ผลของการพัฒนานำไปสู่การเร่งรัดการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินโดยวิธีการปฏิรูปที่ดิน การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่เหมาะสม ขยายการให้บริการและอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงและแก้ไขคุณภาพดินที่มีปัญหา ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นสำหรับพื้นที่ถือครองทางการเกษตรซึ่งมีประมาณ ๑๓๑ ล้านไร่ มีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพถึงร้อยละ ๔๐ ในขณะที่เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยการใช้สารเคมี ก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดินมากขึ้นส่งผลให้ดินเสื่อมโทรมและไม่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกทางการเกษตร นอกจากนี้ยังรวมไปถึงที่ดินที่มีข้อจำกัดต่อการใช้ประโยชน์ ซึ่งเมื่อนำไปใช้แล้วจะเกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่โดยใช้ฐานข้อมูลกลุ่มชุดดินที่ปรับปรุงเมื่อปี ๒๕๔๗ เพื่อจัดทำแผนที่ดินที่มีปัญหาทั้งประเทศ พบว่า ดินมีปัญหาลึก ๕ ชนิด ได้แก่ ดิน

เค็ม ๔.๕๑ ล้านไร่ ดินทราย ๑๒.๗๗ ล้านไร่ ดินตื้น ๔๓.๓๗ ล้านไร่ ดินเปรี้ยวจัด ๕.๕๑ ล้านไร่ และดินอินทรีย์ ๐.๒๗ ล้านไร่ นอกจากนี้ยังมีดินที่มีสภาพพื้นที่สูงชันซึ่งเป็นข้อจำกัดในการนำไปใช้ประโยชน์ ๙๖.๐๑ ล้านไร่ และพื้นที่ดินกรดที่มีปัญหาน้อยอีก ๙๘.๔๓ ล้านไร่^๒

๑.๕.๒ น้ำฝนและน้ำท่า ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ลมพายุจร ทำให้ฝนตกกระจายทั่วประเทศระหว่าง ๘๐๐ - ๔,๔๐๐ มิลลิเมตร เฉลี่ยทั้งปีประมาณ ๑,๔๒๔ มิลลิเมตร เป็นปริมาณน้ำฝนรวมในแต่ละปีประมาณ ๗๑๙,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยน้ำฝนร้อยละ ๗๐ หรือประมาณ ๕๐๖,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ระบายสู่ชั้นบรรยากาศและไหลซึมลงดินส่วนหนึ่ง ป่าไม้และพืชในฤดูฝนนำไปใช้ในการเจริญเติบโตส่วนหนึ่ง และขังตามแอ่งหรือหนองบึงตามธรรมชาติต่างๆ อีกส่วนหนึ่งที่เหลือร้อยละ ๓๐ หรือประมาณ ๒๑๓,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ไหลเป็นน้ำท่าไปสู่แม่น้ำลำคลองและลำห้วยต่างๆ แล้วไหลลงสู่ทะเล ซึ่งถือเป็นปริมาณน้ำผิวดินที่มีศักยภาพสำหรับการนำมาใช้ในการพัฒนาชลประทานได้ เมื่อแบ่งปริมาณน้ำท่าตามฤดู เป็นน้ำท่าในฤดูฝนร้อยละ ๘๖ และฤดูแล้ง ร้อยละ ๑๔

น้ำชลประทาน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) พื้นที่ชลประทานมีจำนวน ๒๙.๓๔ ล้านไร่ ประกอบด้วย โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก สูบน้ำด้วยไฟฟ้า และแก้มลิง มีปริมาณเก็บกักน้ำทั้งสิ้น ๗๕,๘๑๒.๖๙ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยร้อยละของจำนวนพื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน เท่ากับร้อยละ ๑๓๒.๙๗ และมีจำนวนกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน) ๔๔,๔๘๐ กลุ่ม/องค์กร ทั้งนี้ความต้องการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำในระยะยาว สำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานมีจำนวนทั้งสิ้น ๖๐ ล้านไร่ ซึ่งอยู่ในกรอบพัฒนาการชลประทาน ระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยพื้นที่ที่มีระบบชลประทานอยู่แล้ว ๒๘.๔ ล้านไร่ และพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานได้อีก ๓๑.๖ ล้านไร่

^๒ กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๕๓

ตารางที่ ๑๔ พื้นที่ชลประทาน ปริมาณเก็บกักน้ำ พื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน และกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

รายการ/กิจกรรม	หน่วยนับ	แผนฯ ๑๐			
		(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)
๑. จำนวนพื้นที่ชลประทานที่เพิ่มขึ้น	ไร่	๑๔๙,๘๙๓	๒๐๗,๔๗๔	๓๗๒,๑๖๕	๖๒๐,๙๕๗
๑.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	ไร่	๑๐๒,๕๔๐	๑๙๐,๔๑๓	๑๕๐,๑๙๔	๙๕,๑๖๑
๑.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ไร่	๔๗,๓๕๓	๑๗,๐๖๑	๒๒๑,๙๗๑	๕๒๕,๗๙๖
๒. จำนวนปริมาณเก็บกักที่เพิ่มขึ้น	ล้าน ลบ.ม.	๘๐๒.๖๒	๒๗.๕๕	๒๑๒.๐๓	๑๐๔.๘๓
๒.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	ล้าน ลบ.ม.	๗๙๑.๙๔	๑๐.๔	๑๙๓.๖๗	๗๑.๐๗
๒.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ล้าน ลบ.ม.	๑๐.๖๘	๑๗.๑๕	๑๘.๓๖	๓๓.๗๖
๓. จำนวนพื้นที่ชลประทานเดิม	ไร่	๒๘,๑๓๘,๒๕๕	๒๘,๓๔๕,๗๒๙	๒๘,๗๑๗,๘๙๔	๒๙,๓๓๘,๘๕๑
๓.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ และขนาดกลาง	ไร่	๒๓,๗๓๔,๖๐๗	๒๓,๙๒๕,๐๒๐	๒๔,๐๗๕,๒๑๔	๒๔,๑๗๐,๓๗๕
๓.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ไร่	๔,๔๐๓,๖๔๘	๔,๔๒๐,๗๐๙	๔,๖๔๒,๖๘๐	๕,๑๖๘,๔๗๖
๔. ร้อยละของจำนวนพื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน	ร้อยละ	๑๒๕.๓	๑๓๓.๖๙	๑๓๘.๐๒	๑๓๒.๙๗
๕. จำนวนกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน)	กลุ่ม/องค์กร	-	๔๐,๖๐๖	๔๓,๐๔๘	๔๔,๔๘๐

ที่มา : กรมชลประทาน

๑.๕.๓ พื้นที่ทำการเกษตร

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด ๓๒๐.๗๐ ล้านไร่ เมื่อจำแนกการใช้ประโยชน์ของที่ดินพบว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร ๑๓๐.๒๙ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๓ เนื้อที่ป่าไม้ ๙๙.๑๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๒ ที่เหลือเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีการปรับสเกลการวัดพื้นที่ที่ละเอียดกว่าเดิม ทำให้เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๑๓๑.๖๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐๓ เนื้อที่ป่าไม้ ๑๐๗.๒๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๔๔ โดยพื้นที่ถือครองการเกษตรจำแนกเป็นที่นา ๖๖.๐๘ ล้านไร่ ที่ดินเพื่อปลูกไม้ผลไม้อื่นต้น ๒๗.๔ ล้านไร่ พืชไร่ ๒๗.๓๒ ล้านไร่ การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรเฉลี่ย ๒๒.๔๔ ไร่ต่อครัวเรือน โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าไม้และการขยายตัวของพื้นที่ทำการเกษตร

๑.๕.๔ แหล่งประมง^๓ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาการประมงจนมีผลผลิตสูงติดอันดับหนึ่งในสิบของโลก ทั้งการส่งออกสินค้าประมงมีมูลค่าสูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๕๐ ผลผลิตสัตว์น้ำของไทยอยู่ในระดับ ๓.๒ - ๔.๑ ล้านตัน พื้นที่ภูมิประเทศที่เป็นแหล่งทำการประมงของประเทศไทยมีความเหมาะสมสำหรับการทำประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง แหล่งทำการประมงทะเลของประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งสิ้น ๔๒๐,๒๘๐ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ในน่านน้ำฝั่งอ่าวไทย ๓๐๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และน่านน้ำฝั่งอันดามัน ๑๑๖,๒๘๐ ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งเป็น ส่วนพื้นที่นอกน่านน้ำที่ชาวประมงไทยเข้าไปประกอบอาชีพโดยถูกต้องตามกฎหมายมี ๓ แหล่งใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มภูมิภาคอาเซียน กลุ่มภูมิภาคเอเชียใต้ และกลุ่มภูมิภาคแอฟริกาตะวันออกและตะวันออกกลาง นอกจากนี้ประเทศไทยเริ่มพัฒนาศักยภาพการทำประมงทะเลลึก โดยมีการจับปลาทูน่า ในพื้นที่ประมงน้ำจืด ๓,๗๕๐ ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ชายฝั่งที่มีศักยภาพในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ๖ ล้านไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ผลผลิตสัตว์น้ำรวม ๓.๘ ล้านตัน เป็นผลผลิตจากการทำประมงทะเลร้อยละ ๕๘ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งร้อยละ ๒๓ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดร้อยละ ๑๓ และประมงน้ำจืดร้อยละ ๖ ส่วนในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ผลผลิตสัตว์น้ำรวม ๓.๗๓ ล้านตัน

การพัฒนาการประมงของไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑-๕ ให้ความสำคัญกับการวิจัยและทดลองในด้านการประมง โดยส่วนใหญ่เน้นหนักในด้านประมงน้ำจืดและประมงทะเล ซึ่งเป็นประเภทการทำประมงชายฝั่ง ส่วนประมงน้ำลึกนั้นยังไม่แพร่หลายนัก เพราะเรือประมงและอุปกรณ์ส่วนใหญ่เท่าที่ชาวประมงมีอยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสม และยังขาดความรู้ความชำนาญในการเดินเรือทะเลน้ำลึก ส่วนการประมงน้ำจืดมีการดำเนินงานเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ และในบริเวณอ่างเก็บน้ำของเขื่อนต่างๆ ตลอดจนทำการบูรณะที่จับสัตว์น้ำสาธารณะ รวมทั้งส่งเสริมการประมงน้ำลึก การเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด และการพัฒนาที่ดินชายฝั่งทะเลให้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลาในเขตชลประทาน สนับสนุนให้ปรับปรุงเครื่องมือการทำประมงให้มีประสิทธิภาพ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ - ๘ เน้นมาตรการอนุรักษ์และควบคุมการใช้ทรัพยากรประมงโดยสำรวจแหล่งประมงในน่านน้ำสากลและน่านน้ำของประเทศที่มีความร่วมมือทางการประมง สนับสนุนการร่วมทุนทำการประมงโดยถูกต้องตามกฎหมายประมงระหว่างประเทศ เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติการประมงให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวะการประมง สนับสนุนกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชนท้องถิ่น และชาวประมงขนาดเล็กให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟู และดูแลรักษาป่าชายเลนหญ้าทะเลและปะการังเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ และ ๑๐ เน้นส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าอาหารอย่างต่อเนื่อง

^๓ กรมประมง, ๒๕๕๔

เพื่อให้เป็นแหล่งการผลิตอาหารแปรรูปที่สำคัญของโลกที่มีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยด้านอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคสินค้าในระยะยาว

๑.๕.๕ ความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงแห่งหนึ่งของโลก แต่ในปัจจุบันความหลากหลายทางชีวภาพลดลงเนื่องมาจากพื้นที่ป่าถูกทำลาย และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศชายฝั่งเพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการเติบโตของสัตว์น้ำและความหลากหลายของชนิดพันธุ์ นอกจากนี้สภาพที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและระบบนิเวศยังถูกรบกวนจากการก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำและระบบสาธารณูปโภค การท่องเที่ยว ภาวะมลพิษ ระบบการเกษตรสมัยใหม่โดยการเพาะปลูกพืช/เพาะเลี้ยงสัตว์เฉพาะสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตปริมาณมากในรูปแบบเดียวกัน ส่งผลให้ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ลดลง รวมทั้งปัญหาจากการละลายพันธุ์ของพืชและสัตว์หลายชนิด ผลกระทบดังกล่าวส่งผลทำให้ยีนส์ของพันธุ์พืชและสัตว์ในช่วงเวลาหนึ่งลดลง ประกอบกับปัจจุบันปัญหาการลักลอบฉกฉวยเอาทรัพยากรชีวภาพจากประเทศไทยไปครอบครองและใช้ประโยชน์ทางการค้าภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาโดยมิได้ขออนุญาตและ/หรือมิได้แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพต่อผู้เป็นเจ้าของอย่างเป็นธรรม เป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบในอีกลักษณะหนึ่งที่ต่างออกไปจากปัญหาการสูญเสียมูลค่าและลดลงของจำนวนและชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตหรือระบบนิเวศ ถึงแม้จะยังคงมีทรัพยากรชีวภาพอยู่ แต่ประเทศที่เป็นถิ่นที่อยู่ของทรัพยากรนั้น อาจถูกจำกัดสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพที่มีการนำไปพัฒนาและขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา จึงมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายเพื่อให้เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม นอกจากนี้การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างซับซ้อนและสัมพันธ์กับหลายด้านที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์ การเกษตร การค้าระหว่างประเทศ กฎหมาย อนุสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศ สิทธิมนุษยชน และทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งต้องมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน และการดำเนินงานบริหารจัดการให้เป็นระบบมากขึ้น

จากผลการพัฒนาที่ไม่สมดุลและผลกระทบจากการมุ่งไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ รวมทั้งการขยายตัวของที่อยู่อาศัย ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ โดยเฉพาะชนิดพันธุ์ของสัตว์น้ำ ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด มีสัตว์น้ำที่กำลังอยู่ในสถานะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ (Endanger) และมีแนวโน้มสูญพันธุ์ (Vulnerable) นอกจากนี้ยังพบการลดลงของทรัพยากรประมงทะเลในอ่าวไทย ซึ่งมีอัตราการจับสัตว์น้ำต่อชั่วโมงลดลง จึงมีความจำเป็นต้องมีแผนแม่บทในการจัดการประมงทะเลเพื่อเป็นกรอบการฟื้นฟูทรัพยากรประมงและความหลากหลายกลับคืนมา ซึ่งการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของไทยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ต่อเนื่องมาถึงจนปัจจุบัน ภาครัฐจะต้องตระหนักถึงความสำคัญทั้งในด้านความหลากหลายและความสำคัญในด้าน

เศรษฐกิจไปพร้อมกัน เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ นอกจากนี้ความหลากหลายทางชีวภาพ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงอาหารให้แก่ประเทศอีกด้วย ดังนั้นในแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงต่อไปจะต้องให้ความสำคัญในประเด็นนี้เพิ่มมากขึ้น

๑.๕.๖ โลจิสติกส์ การเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจและการค้าของโลกในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการค้าสินค้าเกษตรของไทย ในระยะที่ผ่านมา การค้าสินค้าเกษตร ได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาและความรุนแรงทางการค้า ส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับและตื่นตัวในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบริหารจัดการด้วยระบบโลจิสติกส์ สำหรับต้นทุนโลจิสติกส์ของประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๑) เท่ากับร้อยละ ๑๘.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ลดลงประมาณร้อยละ ๐.๒ จากปีก่อนหน้า ซึ่งเป็นผลจากการเคลื่อนไหวสวนทางกันของปัจจัยหลัก ๒ ประการ คือ การลดลงอย่างมีนัยสำคัญของต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง จากร้อยละ ๘.๒ เหลือร้อยละ ๗.๘ (ผลในทางบวก) และต้นทุนค่าขนส่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๘.๙ เป็นร้อยละ ๙.๑ ในช่วงเวลาเดียวกัน (ผลในทางลบ)

สำหรับการผลิตในภาคเกษตร ประเทศไทยมีต้นทุนโลจิสติกส์ของภาคเกษตรสูงกว่าต้นทุนโลจิสติกส์โดยเฉลี่ยของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการลงทุนในระบบการขนส่งที่เป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของไทยต่ำกว่าของประเทศพัฒนาแล้ว จึงทำให้ภาระต้นทุนโลจิสติกส์ตกเป็นภาระของประชาชน รวมทั้งขีดความสามารถในการบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการทั้งระบบตลอดห่วงโซ่อุปทานของไทยยังด้อยกว่า ซึ่งจะสัมพันธ์กับต้นทุนโลจิสติกส์และระดับการพัฒนาโลจิสติกส์ของไทย จึงสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า ดังนั้นการปรับปรุงประสิทธิภาพการพัฒนาโลจิสติกส์การเกษตร จะมีส่วนช่วยให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าเกษตร เพราะเน้นการผลิตที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดในกระบวนการนำสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค โดยทำให้สินค้ายังคงคุณภาพตรงตามความต้องการ พร้อมทั้งจะบริโภค ซึ่งส่งผลทำให้ต้นทุนโลจิสติกส์เกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทยลดลงได้ และด้วยปัจจัยสำคัญสำหรับการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์การเกษตร ที่ครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ของภาคเกษตร ด้วยการขับเคลื่อนตามแผนปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ประกอบกับยังไม่มี การจัดเก็บและพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์การเกษตรในระดับประเทศ รวมทั้งศึกษาวิจัยสินค้าเกษตรที่สะท้อนถึงการศึกษาสินค้าเกษตรหลักที่มีมูลค่าทางการค้าสูง และตอบสนองวัตถุประสงค์เฉพาะเรื่อง โดยส่วนใหญ่จะเน้นที่ประเด็นใดประเด็นหนึ่งเฉพาะ ที่เกี่ยวกับการผลิต ประสิทธิภาพและต้นทุนของการขนส่งและการสร้างมูลค่าเพิ่ม อย่างไรก็ตามยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องเชื่อมโยงภาพรวมให้เห็นชัดขึ้นครบทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำของสินค้าเกษตร โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์เกษตร และองค์ประกอบของห่วงโซ่อุปทาน เพื่อนำไปใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของทั้งห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร และ

เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวางแผนและตัดสินใจบริหารจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์โดยเพิ่มประสิทธิภาพและมูลค่า ซึ่งจะมีผลต่อรายได้ของเกษตรกรในระยะต่อไป

๑.๕.๗ ตลาดกลาง รัฐบาลได้กำหนดให้มีตลาดกลางสำหรับการซื้อขายสินค้าเกษตรขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้รายได้ของเกษตรกรมีเสถียรภาพ ได้รับราคาที่เป็นธรรม เกษตรกรได้พบกับผู้บริโภคโดยตรง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเสรี การปรับปรุงตลาดสินค้าเกษตรทุกประเภทเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ตลาดกลางสามารถสร้างกลไกเชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่น ตลาดกลางสินค้าเกษตรในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ และตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าโดยเพิ่มขีดความสามารถในการกระจายผลผลิตไปยังผู้บริโภคได้อย่างกว้างขวาง ผ่านมาตรการและนโยบายการสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจการค้าภายในประเทศ สร้างเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรที่เป็นธรรมต่อทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และระบบเศรษฐกิจ

การดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ ตลาดกลางโดยเฉพาะข้าวหรือทำข้าวลดลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากนโยบายรับจำนำข้าวที่ตลาดกลางไม่สามารถออกไปประทวนและแปรรูปข้าวได้ โดยเฉพาะช่วงที่ราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาดมาก ทำให้เกษตรกรที่จะจำนำต้องขายข้าวผ่านโรงสี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ รัฐบาลตั้งโครงการประกันรายได้ ทำให้กลไกตลาดกลางเริ่มฟื้นตัว จึงต้องเพิ่มแหล่งซื้อขายในตลาด โดยในปัจจุบัน (ณ สิงหาคม ๒๕๕๓) มีตลาดกลางข้าว จำนวน ๕๒ แห่ง ตลาดกลางผัก-ผลไม้จำนวน ๑๙ แห่ง และตลาดกลางสัตว์น้ำ ๓ แห่ง รวม ๗๔ แห่ง^๔

สำหรับองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่ช่วยเหลือเกษตรกรด้านการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกร จัดหาและจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรมและตรงตามเวลาที่ต้องการให้แก่เกษตรกร และช่วยเหลือเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในการเจรจา การจำหน่าย การตลาดและการเก็บรักษาผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ในการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาและบริหารตลาดกลาง/คลังสินค้าตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีเป้าหมายในการจัดหาและจำหน่ายปัจจัยการผลิต มูลค่า ๔๐๘.๘๘ ล้านบาท จัดหา/จำหน่ายสินค้าเกษตรและสินค้าแปรรูปมูลค่า ๓๓๗.๓๓ ล้านบาท จัดตั้งร้านค้าองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร จำนวน ๒๙ แห่ง และดำเนินการตามนโยบาย เช่น การรับจำนำข้าวเปลือกนาปี และนาปรัง มูลค่ารวม ๖๘๑.๘๐ ล้านบาท^๕

^๔ กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๕๓

^๕ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร, ๒๕๕๓

๑.๖ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร^๖

๑.๖.๑ การเปลี่ยนแปลงในระดับโลกที่สำคัญ

(๑) กฎ กติกาใหม่ของโลก การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในโลกส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎ ระเบียบที่สำคัญ เช่น กฎ ระเบียบด้านการค้าและการลงทุน มาตรการทางการค้าในรูปแบบที่มีใช้ภาษี เช่น มาตรการสิ่งแวดล้อม มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน การเปิดเสรีในสาขาการค้า บริการและการลงทุน กฎเกี่ยวกับการป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาครอบคลุมเรื่องเครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สิทธิบัตร ฯลฯ มาตรการทางการค้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาโลกร้อน อาทิ การเรียกเก็บภาษีคาร์บอนจากสินค้านำเข้าในประเทศสหรัฐอเมริกา การกำหนดให้ต้องรายงานปริมาณคาร์บอนที่เกิดจากการผลิตสินค้า กฎ ระเบียบด้านการเงิน กฎ ระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ๑) การย้ายฐานการผลิตคาร์บอนจากประเทศพัฒนาแล้วมาอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ๒) มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกรายสาขาของแต่ละประเภทอุตสาหกรรม ๓) มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามความเหมาะสมด้วยความสมัครใจบนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน และ ๔) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา และ ๕) กฎ ระเบียบด้านสังคม

(๒) การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง รวมทั้งภูมิภาคเอเชีย โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ วิกฤติเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ ราคาน้ำมันและราคาสินค้าโภคภัณฑ์และสินแร่ต่างๆ ในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ประกอบกับกำลังซื้อของประชากรในภูมิภาคเอเชียที่มีจำนวนมาก การเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางในภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะในประเทศจีนและอินเดียจะเป็นปัจจัยเร่งกระบวนการปรับตัวเข้าสู่ภาวะโลกหลายศูนย์กลาง

(๓) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลก ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุมานานกว่า ๔๐ - ๕๐ ปี เช่น ฝรั่งเศส สวีเดน สหรัฐอเมริกา อิตาลี และญี่ปุ่น ส่วนประเทศกำลังพัฒนา อาทิ เกาหลี สิงคโปร์ จีน อินโดนีเซีย บรูไน ไทยและเวียดนาม ได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ผลกระทบจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศต่างๆ ได้แก่ เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือเพื่อทดแทนกำลังแรงงานในประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและสังคมของประเทศนั้นๆ เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม

^๖ ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๓ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , สิงหาคม ๒๕๕๓

ขณะเดียวกันก็เกิดภาวะสมองไหล โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนจากการใช้แรงงานเข้มข้นมาเป็นการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น

(๔) การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิโลกสูงขึ้นทำให้เกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้งและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อาทิ แผ่นดินไหว ดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด มีผลทำให้แกนโลกเอียงกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลผลิต ทำให้ระบบนิเวศในหลายพื้นที่ของโลกและพื้นผิวโลกมีการเปลี่ยนแปลง เกิดการสูญเสียชีวิตพืชและสัตว์ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่งเนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น สร้างความเสียหายต่อโครงสร้างพื้นฐาน เขตท่องเที่ยว เขตอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะทำให้ภูมิภาคในเขตร้อนมีฤดูแล้งยาวนาน การระเหยของน้ำเพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำที่เก็บกักลดลง และส่งผลกระทบต่อการขาดแคลนน้ำ การเพิ่มขึ้นของโรคระบาด ความเสี่ยงจากโรคอุบัติใหม่ และอุบัติซ้ำเพิ่มขึ้นจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของประชากร และส่งผลกระทบต่อผลิตภาพของกำลังแรงงาน และการสูญเสียทางเศรษฐกิจ สำหรับผลกระทบต่อภาคเกษตร ความแปรปรวนของภูมิอากาศและภัยธรรมชาติทำให้ระดับคาร์บอนไดออกไซด์และอุณหภูมิสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบการเพาะปลูกและปริมาณผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะพืชอาหารได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง นอกจากนี้ความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝน ภัยธรรมชาติที่รุนแรง และการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช จะสร้างความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งกระทบต่อภาคสังคม อาทิ ปัญหาความยากจน การอพยพย้ายถิ่น และการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ

(๕) ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานโลก ในภาพรวมอัตราการใช้พลังงานของโลกจะเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากการเติบโตของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น จีน และอินเดีย เป็นต้น ในขณะที่พลังงานฟอสซิลซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของโลกมีอยู่อย่างจำกัด แนวโน้มราคาพลังงานมีความผันผวนอย่างรุนแรง หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้พลังงาน และนำไปสู่การพัฒนาพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น ความต้องการพืชพลังงานในโลกจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น ในอีกด้านหนึ่ง ความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้น โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ได้แก่ อินเดีย จีน และทวีปแอฟริกา ขณะที่ปริมาณผลผลิตพืชอาหารโลกเพิ่มขึ้นไม่ทัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และศักยภาพของเทคโนโลยีที่มีอยู่ ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งที่ทวีความรุนแรง ได้สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตรของหลายประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต ทำให้ผลผลิตอาหารสู่ตลาดลดลงไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากรโลก หรือมีราคาสูงเกินกว่ากำลังซื้อ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศยากจน อาจนำไปสู่การเกิดวิกฤติอาหารโลก

(๖) เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) อาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations: ASEAN) ประกอบด้วย สมาชิกรวม ๑๐ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา ได้ตกลงที่จะจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายใน ๑๕ ปี (๑ มกราคม ๒๕๓๖ - ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๓) โดยใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่าเทียมกัน (Common Effective Preferential Tariff:CEPT) เป็นกลไกในการลดภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนให้อยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ ๐ - ๕ และสามารถสงวนรายการสินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวสูงได้บางรายการ พร้อมทั้งยกเลิกอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีและการจำกัดโควตานำเข้า ผลกระทบต่อสินค้าเกษตรภายหลังการเปิดเสรีการค้าอาเซียนอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๓ ปรากฏว่า จากการเปิดเสรีการค้าอาเซียนดังกล่าว ทำให้ไทยส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้นจากภาษีที่ลดลง อีกทั้งสามารถนำเข้าสินค้าวัตถุดิบจากประเทศสมาชิกอาเซียนในราคาถูก ทำให้ลดต้นทุนการผลิตเพื่อการส่งออก รวมถึงเกษตรกรและผู้ประกอบการเกิดการปรับตัวทางการผลิตเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ เป็นผลให้มีการพัฒนาการผลิตมากขึ้น

(๗) การจัดตั้งประชาคมอาเซียน และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๐ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ผู้นำอาเซียนได้ตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงอาเซียนไปสู่ภูมิภาคที่มั่นคง มั่งคั่ง และมีขีดความสามารถในการแข่งขัน พร้อมกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และลดความยากจน รวมถึงลดระดับความแตกต่างในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในปี ๒๕๕๐ รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้ลงนามรับรอง AEC Blueprint แผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) และปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อยืนยันเจตนารมณ์ร่วมกันดำเนินการให้สำเร็จตามกำหนดในปี ๒๕๕๘ ประชาคมอาเซียนคือ โครงสร้างใหม่ของอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วย ๓ เสาหลัก คือ การเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๒ และจะมีผลบังคับใช้อย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๕๘ ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องของการปฏิบัติตามพันธกรณีในด้านเศรษฐกิจ AEC จะมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ๑) การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม ประกอบด้วย การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ ๒) การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อาทิ E-ASEAN นโยบายการแข่งขัน สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา การคุ้มครองผู้บริโภค และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๓) การพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียม/เสมอภาค เช่น การลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่าและใหม่ และการสนับสนุนการพัฒนา SMEs เป็นต้น และ ๔) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ เช่น การปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายการผลิต/จำหน่าย และการจัดทำ FTA กับประเทศนอกกลุ่ม โดยสรุป AEC จะก่อให้เกิดโอกาส

และอุปสรรคต่อการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสมาชิกอาเซียนประเทศอื่น ซึ่งประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับ AEC ที่จะมีผลสมบูรณ์ในปี ๒๕๕๘

แนวทางเตรียมความพร้อมเชิงรุก อาจเน้นในเรื่อง ๑) การหาแหล่งวัตถุดิบที่มีราคาถูกใน AEC ๒) การศึกษารสนิยมและความต้องการของผู้บริโภคใน AEC ๓) การศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอาเซียนที่เหมาะสม ๔) การใช้ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (Cambodia Laos Myanmar and Vietnam : CLMV) เป็นฐานการส่งออกนอก AEC ๕) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในภูมิภาคโดยทำให้สะดวกและมีราคาถูก และ ๖) การเจาะตลาดคู่ค้าของอาเซียน ส่วนแนวทางเตรียมความพร้อมเชิงรับอาจเน้นในเรื่องการเรียนรู้คู่แข่ง และการลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น

๑.๖.๒ การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ

(๑) สังคมไทยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างกว้างขวาง ในระยะ ๓ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคีได้กระจายไปทุกภาคส่วน อาทิ ภาครัฐได้ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางและขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล สร้างภูมิคุ้มกันด้านการคลังและรักษาเสถียรภาพระบบสถาบันการเงิน ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลระหว่างการพึ่งเศรษฐกิจในประเทศกับระหว่างประเทศ การพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาวิทยาลัย ฯลฯ ในส่วนของภาคเกษตรเกษตรกรเน้นการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของครัวเรือน

(๒) การเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ๑) เศรษฐกิจไทยมีภูมิคุ้มกันด้านการเงินจากการพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องหลังจากวิกฤติปี ๒๕๔๐ และเศรษฐกิจไทยในปี ๒๕๕๒ ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจโลกไม่มากนัก เสถียรภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้มีหนี้สาธารณะคงค้างคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๕.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อยู่ในกรอบเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ ๕๐ อัตราเงินเฟ้อและอัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำ การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดและจำนวนเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ อยู่ในระดับสูง โครงสร้างเศรษฐกิจไทยหันมาพึ่งพาเศรษฐกิจในประเทศมากขึ้น โดยสัดส่วนอุปสงค์ในประเทศต่อภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐๓ ผลการดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๗๕.๐ ก่อนถึงปีสุดท้ายของแผน ๒) เสถียรภาพด้านการคลังและการเงินเป็นปัจจัยเสี่ยงในระยะต่อไป หลังจากประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤติการเงินโลก ตั้งแต่ช่วงไตรมาสที่ ๔ ของปี ๒๕๕๑ สภาพเศรษฐกิจของไทยชะลอตัวลงตามเศรษฐกิจโลก ทำให้การจัดเก็บภาษีไม่ได้ตามที่ประมาณการไว้ ในขณะที่รัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินมาตรการด้านการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและลดผลกระทบของวิกฤติเศรษฐกิจ และลงทุนเพื่อวางรากฐานการเจริญเติบโตของ

เศรษฐกิจในอนาคตภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ฐานะการคลังของประเทศจึงขาดดุล และหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาระการใช้จ่ายของรัฐที่เกิดขึ้นจากนโยบายสังคม การชำระหนี้ และการโอนงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากขึ้น จึงเป็นข้อจำกัดด้านการคลังที่ต้องบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนด้านการคลังในระยะยาว และ ๓) ศักยภาพทางเศรษฐกิจต้องพึ่งภาคบริการและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ถึงแม้ประเทศไทยจะยังเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร แต่ประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตรได้รับผลกระทบจากฐานทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น รวมทั้งมีปัญหาชาวต่างชาติอาศัยช่องว่างของกฎหมายเข้ามาครอบครองที่ดินเกษตรกรรม ส่งผลให้คนไทยสูญเสียสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน แรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ส่วนการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่ายังอยู่ในวงจำกัดและล่าช้า เนื่องจากการพัฒนาเป็นแบบแยกส่วน ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ

(๓) การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านสังคม ประกอบด้วย ๑) โครงสร้างประชากรไทย มีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ภาวะอนามัยเจริญพันธุ์รวมอยู่ต่ำกว่าระดับทดแทน ๒) การพัฒนาประเทศมีแนวโน้มต้องเผชิญกับภาวะถดถอยเนื่องจากผลิตภาพแรงงานต่ำและขาดแคลนกำลังคนในอนาคต ๓) สังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมืองมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น ๔) คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพ แต่มีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ๕) ประชาชนมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตด้านสุขภาพที่ทั่วถึง ๖) ครอบครัวยุคใหม่ทำหน้าที่เป็นโครงข่ายคุ้มครองของสังคมได้ไม่เต็มศักยภาพ ๗) เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดียาเสพติดมากขึ้น ๘) วิถีชีวิตไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจากนานาชาติที่มีความหลากหลายมากขึ้น ๙) สังคมไทยให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบธรรมภิบาลมากขึ้น ๑๐) ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรและโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคม และ ๑๑) สังคมไทยเผชิญวิกฤติความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม

(๔) การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๑) ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเสื่อมโทรม ๒) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ๓) ภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตร เกิดความยากจน การย้ายถิ่น และบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น ๔) ประเทศไทยยังพึ่งพลังงานจากต่างประเทศในสัดส่วนสูง ทำให้ขาดความมั่นคงทางด้านพลังงาน และ ๕) ประเทศไทยยังมีความมั่นคงอาหาร แม้จะต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและความต้องการพืชพลังงาน

๑.๗ นโยบายและมาตรการภาครัฐที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านการเกษตร

๑.๗.๑ เกษตรกรและสถาบัน

(๑) การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร อาชีพทางการเกษตรมีความเสี่ยงในการผลิตซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจภายในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับการดำเนินการต่างๆ ให้กับเกษตรกรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้การประกอบอาชีพการเกษตรเกิดปัญหาหนี้สินสะสมตามมา ในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลมีนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ การพักชำระหนี้ การลดภาระหนี้ การสนับสนุนสินเชื่อหรืองบประมาณ เพื่อฟื้นฟูพัฒนาอาชีพเดิมหรือประกอบอาชีพใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอในปีเพาะปลูก ๒๕๕๐/๕๑ ทั้งประเทศมีครัวเรือนเกษตร ๕.๗๘ ล้านครัวเรือน และมีครัวเรือนเกษตรที่มีหนี้สิน ๔.๒๖ ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๙ ขนาดของหนี้สิน ๕๓,๘๘๕ บาทต่อครัวเรือน สำหรับการช่วยเหลือด้านหนี้สินแก่เกษตรกรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีดังนี้ ๑) เร่งรัดแก้ไขปัญหาหนี้สินและฟื้นฟูอาชีพให้เกษตรกรรายย่อยที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรและมีหนี้ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ได้ลดภาระหนี้ โดยการลดดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ ๓ ต่อปี เป็นเวลา ๒ ปีรวม ๙๕๐,๐๐๐ ราย จากสถาบันเกษตรกร ๒,๐๐๐ แห่ง ๒) สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ได้รับการสนับสนุนจัดทำพัฒนาอาชีพ จำนวน ๑๐๐,๖๑๑ ราย วงเงิน ๒๙๖.๐๖ ล้านบาท ๓) ชดเชยดอกเบี้ยแก่สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓,๔๐๔ ราย ช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนให้สามารถไถ่ถอนหรือซื้อที่ดินคืนมา ๖๐๗ รายและชดเชยดอกเบี้ยให้กับสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย จำนวน ๑๐,๐๒๓ ราย และ ๔) การช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อยและปศุสัตว์ ระหว่างปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ วงเงิน ๓,๓๔๖.๐๓ ล้านบาท

ในปี ๒๕๕๓ รัฐบาลมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อให้สามารถอยู่รอดและพึ่งตนเองในกระแสปัจจุบันได้ โดยมียุทธศาสตร์ ๕ ด้าน คือ การพัฒนาองค์กรกลุ่มเกษตรกร การพัฒนาผลิตผลภาคเกษตร การรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และการสร้างตลาดของเกษตรกรและเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างบูรณาการ คณะรัฐมนตรีได้เสนอการช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loans : NPL) และเป็นสมาชิกของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ คณะรัฐมนตรีเห็นชอบเรื่องหลักเกณฑ์การดำเนินโครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรตามข้อสรุปการหารือระหว่างกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารกรุงไทย (มหาชน) จำกัด ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารออมสิน ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ โดยมีมาตรการที่สำคัญ คือ ๑) การดำเนินการเริ่มต้นจะดำเนินการกับกลุ่มเกษตรกรที่เป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรลูกหนี้จำนวนนี้มีประมาณ ๘๐,๐๐๐ ราย ซึ่งเป็นลูกหนี้ของ

ธนาคาร ๔ แห่ง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารกรุงไทย (มหาชน) จำกัด ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารออมสิน โดยสถานะหนี้เป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๒ โดยกำหนดเงินต้นไม่เกิน ๒.๕ ล้านบาทต่อราย และเมื่อเข้าร่วมโครงการนี้แล้ว เกษตรกรลูกหนี้จะต้องไม่ก่อหนี้เพิ่มกับสถาบันการเงินในโครงการทั้ง ๔ ธนาคาร ๒) การปรับโครงสร้างหนี้ จะเป็นการพักชำระเงินต้นครั้งหนึ่ง (ร้อยละ ๕๐) และดอกเบี้ยทั้งหมดไว้ก่อน โดยให้เกษตรกรผ่อนชำระหนี้ เงินต้นที่เหลืออีกครั้งหนึ่ง ตามงวดและระยะเวลาที่ตกลงกัน แต่ไม่เกินระยะเวลา ๑๕ ปี เงินต้นและดอกเบี้ยที่พักไว้จะได้รับการลดให้ทั้งหมด เมื่อเกษตรกรได้ชำระหนี้งวดสุดท้ายแล้ว

(๒) สภาเกษตรกรแห่งชาติ สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๘๔ (๘) กำหนดให้ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกร เพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงผลักดันให้รัฐสภาผ่านความเห็นชอบพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ และประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศ เพื่อรองรับการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรม ต่างๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรมสภาเกษตรกรแห่งชาติประกอบด้วย สมาชิกจำนวน ๑๐๐ คน จากผู้แทน ๓ ประเภท ดังนี้ ๑) สมาชิกประเภทที่ ๑ (มาตรา ๕(๑)) จำนวน ๗๗ คน โดยเป็นสมาชิกสภาเกษตรกร แห่งชาติ โดยตำแหน่งจากประธานสภาเกษตรกรจังหวัด (จังหวัดละ ๑ คน) ๒) สมาชิกประเภทที่ ๒ (มาตรา ๕(๒)) จำนวน ๑๖ คน โดยเป็นผู้แทนองค์กรเกษตรกรด้านพืช สัตว์ ประมง และเกษตรกรรมอื่นๆ ที่คัดเลือกโดยสมาชิกประเภทที่ ๑ และ ๓) สมาชิกประเภทที่ ๓ (มาตรา ๕ (๓)) จำนวน ๗ คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านพืช สัตว์ ประมง อย่างน้อยด้านละ ๑ คน ที่คัดเลือกโดยสมาชิกประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒

สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นองค์กรตัวแทนจากภาคเกษตรที่สะท้อนถึงปัญหา ด้านการเกษตร รวมถึงจะเป็นตัวแทนเพื่อเสนอนโยบายและข้อเสนอแนะต่างๆ ให้ภาครัฐได้รับทราบโดยตรง ให้หลักประกันในการคุ้มครอง รักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับการผลิตและการตลาด ทำให้เกิดการรวมตัวกัน อย่างเป็นเอกภาพขององค์กรเกษตรกร ก่อให้เกิดความเข้มแข็งจากการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ที่สำคัญคือ เกษตรกรสามารถจัดทำแผนแม่บทเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา เพื่อให้การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับภาค เกษตร สามารถแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เปิดโอกาสให้เกษตรกรทั่ว ประเทศมีส่วนร่วมต่างๆ เกี่ยวกับภาคเกษตรผ่านสภาเกษตรกรจังหวัดจนถึงสภาเกษตรกรแห่งชาติ

พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ยังช่วยให้อาชีพเกษตรกรรม ได้รับการยอมรับมากขึ้นในสังคม ดังนั้นกฎหมายดังกล่าวส่งผลต่อความมั่นคงทางอาชีพเกษตรกรรมใน อนาคตและส่งผลกระทบต่อด้านบวกต่อการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการบริโภคและการส่งออกได้ รวมทั้งยังช่วย

ป้องกันและแก้ไขปัญหาทางการแข่งขันของสินค้าเกษตรที่มีผลต่อภาคเกษตรของไทย จากการเปิดการค้าเสรีที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มของเกษตรกรจะต้องสร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ เพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นของเกษตรกร เพื่อเกษตรกร และโดยเกษตรกร จึงจะส่งผลต่ออำนาจในการต่อรองของเกษตรกรได้อย่างสมบูรณ์

(๓) สวัสดิการชาวนา คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) เห็นชอบในหลักการให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนา โดยจัดตั้งกองทุนในรูปแบบพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ประกอบด้วย ๗ หมวดที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การจัดตั้งกองทุนและลักษณะของกิจการกองทุน ๒) การควบคุมและการบริหารกิจการของกองทุน ๓) เรื่องสำนักงานกองทุนสวัสดิการชาวนา ๔) สมาชิกและสิทธิประโยชน์ของสมาชิก ๕) การเงิน การบัญชี และการตรวจสอบ ๖) การควบคุมกำกับการจัดการทุน และ ๗) บทกำหนดโทษ ในเจ็ดหมวดประกอบด้วย ๖๐ มาตรา มาตราที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชาวนา ซึ่งเรียกโดยย่อว่า คณะกรรมการ กสช. ควบคุมและบริหารกิจการของกองทุน ซึ่งประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมการข้าว และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง จำนวน ๓ คน จากผู้มีความเชี่ยวชาญด้านข้าว ด้านกฎหมาย และด้านเศรษฐศาสตร์ หรือด้านการเงินการธนาคาร ที่สำคัญคือมีผู้แทนชาวนา จำนวน ๖ คน โดยมีผู้จัดการสำนักงานกองทุนสวัสดิการชาวนาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการกองทุนฯ แนวคิดของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนา ประกอบด้วย ๕ แนวทางหลัก ได้แก่ ๑) เป็นสวัสดิการเพื่อประโยชน์สำหรับสมาชิกที่ประกอบอาชีพทำนาโดยเฉพาะและมีรายได้แน่นอน ๒) มีการเก็บเงินเข้ากองทุนโดยคำนวณจากฐานรายได้ของการจำหน่ายข้าวเปลือกในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ แต่ไม่เกินร้อยละ ๗ ๓) จัดให้มีสวัสดิการด้านอื่นๆ เช่น การจัดหาปัจจัยการผลิตและอื่นๆ ให้กับผู้ประกอบอาชีพทำนา ๔) รัฐบาลสามารถพิจารณาเงินที่มาสสมทบจากฐานภาษีรายได้ของผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับข้าว ซึ่งจะช่วยให้กองทุนมีความมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น และ ๕) เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชาวนาเห็นว่าอาชีพทำนามีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคง ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความรักและยึดถือการประกอบอาชีพทำนาต่อไป

ทั้งนี้ ในส่วนสาระสำคัญการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชาวนา คือต้องเป็นชาวนา เป็นหัวหน้าครอบครัว มีสัญชาติไทย และเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ ในส่วนของการส่งเงินสะสมเข้ากองทุน สมาชิกจะต้องส่งเงินสะสมเข้ากองทุนในอัตราร้อยละ ๓ แต่ไม่เกินร้อยละ ๗ จากฐานรายได้ของการจำหน่ายข้าวในแต่ละปีของสมาชิก โดยมีการกำหนดอัตราขั้นต่ำของพื้นที่ที่ใช้คำนวณการส่งเงินสะสมของสมาชิกขั้นต่ำที่ ๕ ไร่ และขั้นสูงไม่เกิน ๑๕ ไร่ เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนดังกล่าวด้วย ร่างพระราชบัญญัติสวัสดิการชาวนา เกิดจากแนวคิดที่จะทำให้เกษตรกรชาวนา

ไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงเมื่อเกษียณแล้ว (ไม่มีกำลังที่จะทำมาแล้ว) สามารถที่จะยังชีพได้จากเงินกองทุน ซึ่งสิทธิที่ชาวนาจะได้รับจากกองทุน เช่น เงินบำนาญบำนาญ เงินชดเชยกรณีทุพพลภาพ และเสียชีวิต เงินสงเคราะห์บุตร รวมทั้งปัจจัยการผลิต โดยไม่ซ้ำซ้อนกับส่วนที่รัฐบาลจัดหาให้อยู่แล้ว โดยที่ชาวนาสมัครใจส่งเงินสะสมร้อยละ ๓ หรือหนึ่งของรายได้จากการขายข้าวสมทบเข้ากองทุน และรัฐบาลสมทบอีกไม่น้อยกว่า ๑.๕ เท่า จากเงินที่เกษตรกรสะสม ขณะนี้ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๔ และส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา ก่อนนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

๑.๗.๒ การผลิตและการค้า

(๑) มาตรการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการสำคัญเพื่อรักษาเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตร ดังนี้

การประกันภัยพืชผล การประกันภัยทางการเกษตรได้เริ่มทดลองโครงการในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ ในโครงการประกันภัยฝ้าย โดยกรมการประกันภัย และต่อเนื่องมาเป็นการประกันภัยข้าวโพด ข้าวฟ่าง และถั่วเหลืองแบบครบวงจรโดยบริษัทเอกชน หลังจากนั้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ทำประกันภัยพืชผลการเกษตรในรูปกองทุนรวมบรรเทาความเสียหายในทุกพื้นที่คุ้มครองเฉพาะข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ส่วนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คุ้มครองเฉพาะอุทกภัย วาตภัยและภัยแล้ง โดยกำหนดให้รัฐบาลและเกษตรกรจ่ายค่าเบี้ยประกันคนละครึ่ง แต่สำนักงานประมาณไม่อนุมัติเงินจึงไม่ได้ดำเนินการ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี มีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับเรื่องการประกันภัยทางการเกษตรไปดำเนินการ โดยให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจัดทำโครงการนำร่องโดยใช้ดัชนีภูมิอากาศ (Weather Index Insurance) โดยได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกจัดทำโครงการประกันภัยพืชผลโดยใช้ดัชนีภูมิอากาศเพื่อทดลองรูปแบบการประกันภัยจากภาวะฝนแล้งและน้ำท่วม และเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการสร้างระบบประกันภัยพืชผลให้แก่เกษตรกร โดยให้กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงพาณิชย์ร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาการประกันภัยพืชผล ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๕ ประกอบด้วย ๒ ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และยุทธศาสตร์การพัฒนาและสร้างคุณภาพตลาดประกันภัยพืชผล ซึ่งในยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นโครงการที่หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบหลัก ๗ โครงการ ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณารายละเอียด ได้แก่ ๑) โครงการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศระดับอำเภอและการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและน้ำท่วมสำหรับพืชเศรษฐกิจ ๒) โครงการจัดทำระบบเผยแพร่ข้อมูลให้กับผู้ใช้ที่เป็นนักวิจัย บริษัทประกันภัยและผู้บริหาร ๓) โครงการศึกษานำร่องการประกันภัยธรรมชาติสำหรับการ

ผลิตข้าวในปี ๔) โครงการศึกษาติดตามการเปลี่ยนแปลงของพืชปกคลุมดิน โดยใช้ดัชนีการเจริญเติบโตของพืช ๕) โครงการต่อยอดการพัฒนาดัชนีสภาพอากาศให้ครอบคลุมพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับระบบประกันภัย และจัดทำโครงการต้นแบบในแต่ละเขตภูมิภาคของประเทศไทย ๖) โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการประกันภัยข้าวในปีโดยใช้ดัชนีผลผลิตเขตพื้นที่ และ ๗) โครงการจัดทำรายชื้อพืชเศรษฐกิจแต่ละพื้นที่ที่เหมาะสมกับระบบประกันภัย

โครงการรับจำนำสินค้าเกษตร รัฐบาลได้ดำเนินโครงการรับจำนำสินค้าเกษตร ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ โดยเริ่มสินค้าข้าวเป็นลำดับแรก เนื่องจากราคาข้าวในประเทศตกต่ำในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงได้ดำเนินการแทรกแซงตลาดโดยวิธีการรับจำนำ เพื่อดึงอุปทานส่วนเกินเข้าไปในสต็อกเพื่อยกระดับราคาในตลาดให้สูงขึ้น และระบายผลผลิตสู่ตลาดในช่วงที่ผลผลิตมีน้อย ซึ่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ ถึงช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ รัฐบาลกำหนดเฉพาะราคาเป้าหมายข้าวเปลือกนาปี แต่ในช่วงกลางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลกำหนดทั้งราคาเป้าหมายและปริมาณรับจำนำข้าวนาปี สำหรับข้าวนาปีรัฐบาลได้จัดทำโครงการรับจำนำในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ โดยเริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินโครงการรับจำนำในสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กระเทียม กุ้งกุลาดำ และกุ้งขาวแวนนาไม เป็นต้น

โครงการประกันรายได้สินค้าเกษตร ในปี ๒๕๕๒ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกร เพื่อเป็นหลักประกันรายได้ขั้นต่ำในการประกอบอาชีพการเกษตร รักษาเสถียรภาพราคาสินค้า ลดความเสี่ยงด้านราคาและผลผลิตให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรทุกครัวเรือนที่จดทะเบียนการปลูกพืชเป็นรายสินค้าผ่านการประชาคมและทำสัญญากับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ โดยจะได้รับอัตราชดเชยส่วนต่างของเกณฑ์กลางอ้างอิงกับราคาประกัน โดยเกณฑ์การกำหนดราคาประกันคือ ต้นทุนการผลิตบวกด้วยร้อยละ ๒๐ - ๓๐ ของต้นทุนการผลิตแล้วแต่ชนิดพืช แม้ว่าเกษตรกรจะผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนก็ตาม โครงการประกันรายได้เกษตรกร ปี ๒๕๕๒/๕๓ ได้ดำเนินการกับพืชเศรษฐกิจหลักทั้ง ๓ ชนิด ได้แก่ ข้าวนาปี มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยมีเป้าหมายดังนี้ คือ ข้าวนาปี ๓.๗ ล้านครัวเรือน มันสำปะหลัง ๐.๔๐ ล้านครัวเรือน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๐.๓๗ ล้านครัวเรือน สำหรับในปี ๒๕๕๓/๕๔ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรอย่างต่อเนื่องในสินค้าเกษตรหลักทั้ง ๓ ชนิด เช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินการมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ เช่น โครงการแทรกแซงตลาดรับซื้อข้าวเปลือก โครงการจัดตลาดนัดข้าวเปลือก โครงการรับฝากข้าวเปลือกในยุ้งฉางเกษตรกรเพื่อรอจำหน่าย มาตรการบริหารจัดการผลไม้ภาคตะวันออก มาตรการบริหารจัดการลันจี่ มาตรการบริหารจัดการลำไย โครงการเชื่อมโยงตลาดกุ้ง และมาตรการรองรับผลผลิตไข่ไก่ล้นตลาด

(๒) ระบบควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานสากลของฟาร์ม/โรงงานที่ผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ โดยดำเนินการจัดระบบควบคุมและตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารในระดับไร่นาจนถึงโต๊ะอาหาร (From Farm to table) ด้วยการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร เพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบและรับรองสินค้า ได้แก่ การรับรองฟาร์มและโรงงานด้วยระบบการจัดการคุณภาพ (Quality Management System) รวมทั้งมีการพัฒนาห้องปฏิบัติการ (Lab) ตลอดจนการสร้างระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ในสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง เพื่อให้เกิดการมุ่งรักษาคุณภาพ และยกระดับมาตรฐานการผลิตของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานสากล

การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ผลการดำเนินงานจนถึงปี ๒๕๕๓ มีมาตรฐานสินค้าเกษตรรวมทั้งสิ้น ๑๖๙ เรื่อง แยกเป็น ๑) มาตรฐานสินค้า ๖๕ เรื่อง เช่น ฝรั่ง ปุ๋ยเคมีมีนํ้านมโคดิบ พริกแห้ง ไข่ไก่ รังไหมพันธุ์ไทยเหลือง เป็นต้น ๒) มาตรฐานระบบ ๗๓ เรื่อง เช่น GAP มั่นสำปะหลัง GAP ฟาร์มเพาะและอนุบาลลูกกุ้งทะเล GAP ปาล์มนํ้ามัน และ ๓) มาตรฐานทั่วไป ๓๑ เรื่อง เช่น การชั้นสูตรโรคสเตรปโทคอกคัสในปลานิล หลักการจัดการทำคอมพาร์ตเมนต์สำหรับปศุสัตว์ เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีมาตรฐานสำหรับการผลิตและรับรองมาตรฐานที่ครอบคลุมสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มากขึ้น

การรับรองฟาร์มและโรงงานด้วยระบบการจัดการคุณภาพ (Quality Management System) ในระดับไร่นา/ฟาร์ม จะเน้นหลักปฏิบัติสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม อาทิ Good Agricultural Practice (GAP) Code of Conduct (COC) และ Code of Practice ต่างๆ ในระดับโรงงานใช้หลักการจัดการสุขลักษณะในโรงงานแปรรูปตามมาตรฐานต่างๆ อาทิ Good Manufacturing Practice (GMP) Hazard Analysis Critical Control Point (HACCP) โดยมีผลการดำเนินงานจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ๑) การตรวจสอบรับรองและตรวจติดตามมาตรฐานฟาร์มทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ เฉลี่ยปีละ ๑๘๗,๐๘๖ ฟาร์ม ๒) การตรวจรับรองสถานประกอบการและโรงงาน ทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ เฉลี่ยปีละ ๒,๓๘๑ โรงงาน และ ๓) การตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและนำเข้า ทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ เฉลี่ยปีละ ๔๗๐,๖๔๔ ตัวอย่าง

นอกจากนี้ ได้มีการสร้างและพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ โดยจัดทำโครงการนำร่องระบบตรวจสอบย้อนกลับอุตสาหกรรมไก่ ซึ่งได้พัฒนาให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์มีระบบฐานข้อมูลกลางการควบคุมคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ที่มีมาตรฐานเดียวกัน เชื่อมโยงระบบไปยังผู้ประกอบการส่งออกสินค้าไก่ และผู้ประกอบการอื่นๆ ที่อยู่ในห่วงโซ่อาหารทำให้สามารถ

ตรวจสอบย้อนกลับสายการผลิตได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ส่งผลทำให้ประเทศไทยส่งออกสินค้าไก่เป็นอันดับหนึ่ง โดยยอดส่งออกปี ๒๕๕๓ มีมูลค่าประมาณ ๕๒,๒๒๒ ล้านบาท (ตารางที่ ๑๕)

ตารางที่ ๑๕ มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร

เรื่อง (หน่วยนับ)	แผนฯ ๑๐				เป้าหมายปี ๒๕๕๔	เฉลี่ยต่อปี
	(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)		
๑ การตรวจรับรองและตรวจติดตามมาตรฐานฟาร์ม (ฟาร์ม)	๑๔๙,๔๑๑	๒๔๓,๓๓๒	๑๘๕,๘๖๑	๑๘๑,๒๗๑	๑๗๕,๕๕๓	๑๘๗,๐๘๖
๑.๑ ด้านพืช	๘๙,๕๐๐	๑๖๗,๙๓๗	๑๔๐,๕๑๓	๑๓๙,๐๒๒	๑๒๔,๔๕๓	๑๓๒,๒๘๕
๑.๒ ด้านประมง	๓๕,๓๒๑	๕๐,๐๐๐	๓๑,๐๙๑	๒๗,๐๔๔	๓๒,๐๐๐	๓๕,๐๙๑
๑.๓ ด้านปศุสัตว์	๒๔,๕๙๐	๒๕,๓๙๕	๑๔,๒๕๗	๑๕,๒๐๕	๑๙,๑๐๐	๑๙,๗๐๙
๒ การตรวจรับรองสถานประกอบการและโรงงาน (โรงงาน)	๒,๒๑๗	๒,๑๐๔	๑,๗๔๔	๒,๘๒๓	๓,๐๑๙	๒,๓๘๑
๒.๑ ด้านพืช	๗๗๒	๖๖๘	๘๘๗	๓๘๓	๖๓๐	๗๔๘
๒.๒ ด้านประมง	๓๓๐	๒๘๕	๓๒๑	๓๑๒	๓๒๐	๓๑๔
๒.๓ ด้านปศุสัตว์	๑,๑๑๕	๑,๑๕๑	๕๓๖	๑,๗๒๘	๒,๐๖๙	๑,๓๒๐
๓ ตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าเกษตร เพื่อการนำเข้าและส่งออก (ตัวอย่าง)	๔๓๔,๖๐๓	๕๐๕,๔๘๔	๕๐๐,๐๙๑	๓๒,๗๒๕	๘๐,๓๑๘	๔๗๐,๖๔๔
๓.๑ ด้านพืช	๑๑๘,๑๔๗	๑๖๐,๕๒๐	๑๓๘,๓๓๒	๑๒๗,๕๐๗	๑๔๐,๐๐๐	๑๓๖,๙๐๑
๓.๒ ด้านประมง	๑๓๕,๕๐๙	๑๕๐,๐๐๐	๑๑๓,๓๓๒	๑๐๑,๓๓๙	๑๐๐,๐๐๐	๑๒๐,๐๓๖
๓.๓ ด้านปศุสัตว์	๑๘๐,๙๕๗	๑๙๔,๙๖๔	๒๔๘,๔๒๗	๒๐๓,๘๘๙	๒๔๐,๓๑๘	๒๑๓,๗๐๗

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๗.๓ ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ผลกระทบจากวิกฤติการเงินโลกส่งผลให้การผลิต การส่งออก และการใช้จ่ายของเอกชนลดลงอย่างมาก รัฐบาลจึงออกมาตรการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ที่เรียกว่า มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจระยะที่ ๑ เพื่อลดผลกระทบและกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม ความผันผวนของเศรษฐกิจโลกยังคงอยู่ในระดับสูง รัฐบาลจึงได้จัดทำ “แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕” หรือโครงการลงทุนภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง ผ่านการลงทุนของรัฐควบคู่กับการสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันในระยะยาว เป้าหมายของแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง คือ การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยเพิ่มการลงทุนภาครัฐประมาณร้อยละ ๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมโครงการลงทุนของรัฐ สร้างตำแหน่งงานใหม่ ๑.๖ ล้านคนภายใน ๓ ปี และกระจาย

การลงทุนด้านบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานไปสู่ต่างจังหวัดและชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ ๗ ข้อ ได้แก่

- ๑) สร้างความมั่นคงอาหารและพลังงาน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม
- ๒) ปรับปรุงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และคุณภาพชีวิตของประชาชน
- ๓) เร่งรัดและสร้างศักยภาพการจัดการรายได้จากการท่องเที่ยว
- ๔) สร้างรายได้จากเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
- ๕) ยกระดับคุณภาพการศึกษาที่ทันสมัย
- ๖) ปฏิรูปคุณภาพระบบสาธารณสุข และ
- ๗) สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและมาตรฐานสินค้าเกษตร ภายใต้วงเงินลงทุนเบื้องต้น ๒๓๐,๖๔๕ ล้านบาท โดยในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ

- ๑) ปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งน้ำ วงเงินลงทุน ๒๐,๒๑๖.๕๑ ล้านบาท สามารถเพิ่มปริมาณน้ำได้ ๑,๕๑๘ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ ๓.๓ ล้านไร่ เน้นการพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน โดยประชาชนประมาณ ๔๖๔,๖๘๒ครัวเรือน จะได้รับประโยชน์จากการมีแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเกษตรกรรม

- ๒) พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบชลประทาน วงเงินลงทุน ๑๗๕,๑๔๔.๖๒ ล้านบาท สามารถเพิ่มปริมาณน้ำได้ ๔,๑๓๓ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ ๑๕.๒๐ ล้านไร่ โดยพัฒนาในพื้นที่ชลประทาน เช่น โครงการพัฒนากลุ่มน้ำตาปี-พุมดวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น ทำให้ประชาชนประมาณ ๖๔๑,๘๗๕ ครัวเรือน ได้รับประโยชน์จากการมีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเกษตรกรรม รวมทั้งการผลิตในภาคอุตสาหกรรม

- ๓) การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย จำนวน ๘๓๑ โครงการ วงเงินลงทุน ๓๐,๒๘๓.๕๑ ล้านบาท โดยแก้ไขปัญหอุทกภัยในพื้นที่วิกฤติ สามารถป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชน ๓๙ แห่ง ลดการสูญเสียหน้าดิน ๒.๕ ล้านตันต่อปี ในพื้นที่ ๑๕๐,๐๐๐ ไร่ และเกิดการจ้างงาน ๓๑,๖๖๔ คน สำหรับด้านการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและมาตรฐานสินค้าเกษตร จะพัฒนาพันธุ์พืช ทั้งพืชอาหารและพืชพลังงานที่สำคัญ วงเงินรวม ๕,๐๐๐ ล้านบาท โดย ๑) การปรับปรุงและกระจายพันธุ์ วงเงิน ๔,๔๔๔.๖๙ ล้านบาท ทั้งพันธุ์พืช เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น และการพัฒนาพันธุ์สัตว์ เพื่อให้ได้พันธุ์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒) การพัฒนารูปแบบและเทคโนโลยีการผลิตและมาตรฐาน (Modern Agriculture) วงเงิน ๒๕๐.๒๙ ล้านบาท และ ๓) การศึกษาและพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต วงเงิน ๓๐๕.๐๒ ล้านบาท

(๒) งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับงบประมาณดำเนินการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑๔ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และต่องบประมาณของประเทศ พบว่า ในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ กระทรวง

เกษตรและสหกรณ์ได้รับงบประมาณ (ปี ๒๕๕๔) จำนวน ๗๐,๖๕๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๘ และ ๗.๗๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และงบประมาณทั้งประเทศ ตามลำดับ เพิ่มขึ้นในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) โดยได้รับงบประมาณ ๗๖,๒๐๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๗ และ ๓.๖๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และงบประมาณทั้งประเทศ ตามลำดับ ซึ่งงบประมาณนี้แยกเป็นรายจ่ายลงทุน และรายจ่ายประจำ เมื่อพิจารณาสัดส่วนของรายจ่ายลงทุน และรายจ่ายประจำต่องบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ งบรายจ่ายลงทุนคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓๙ และงบรายจ่ายประจำคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖๑ ของงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ลดลงเป็นร้อยละ ๔๙.๔๔ และร้อยละ ๕๐.๕๖ ของงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในช่วงเดียวกันตามลำดับ

สำหรับงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อใช้ดำเนินการด้านวิจัยและพัฒนาที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ มีแนวโน้มโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๔๘ ซึ่งในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ (ปี ๒๕๔๔) จำนวน ๑,๔๓๓.๐๑ ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น ๒,๗๐๒.๐๓ ล้านบาท ในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนงบวิจัยด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร กลับมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๔) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๒๘ และ ๐.๓๐๖ ตามลำดับ ลดลงเป็นร้อยละ ๐.๐๒๔ และ ๐.๒๔๐ ในช่วงปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๔) ตามลำดับ จึงเห็นได้ว่างบวิจัยด้านการเกษตรมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ซึ่งการวิจัยและพัฒนาถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาการเกษตรไทย และเชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาผลิตภาพและประสิทธิภาพในการผลิตด้านการเกษตร ดังนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในด้านนี้ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ ๑๖ งบประมาณ งบวิจัยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐
หน่วย : ล้านบาท

แผน	ปีงบประมาณ	GDP (ณ ราคา ประจำปี)	งบประมาณ		สัดส่วนงบ กษ. ต่อ		GDP ภาคเกษตร	งบวิจัย กษ.	สัดส่วนงบวิจัย กษ.ต่อ	
			ทั้งประเทศ	กษ.	GDP (ณ ราคา ประจำปี)	งบประมาณ ทั้งประเทศ			GDP (ณ ราคา ประจำปี)	ภาคเกษตร
แผนฯ ๘	๒๕๕๐	๔,๗๓๒,๖๑๐	๙๒๕,๐๐๐	๘๓,๙๒๕	๑.๓๗	๙.๐๗	๔๔๗,๑๗๖	๒,๐๗๓,๓๘๘	๐.๐๔๔	๐.๔๖๔
	๒๕๕๑	๔,๖๒๖,๔๔๗	๘๓๐,๐๐๐	๖๖,๗๙๘	๑.๔๔	๘.๐๕	๔๙๘,๕๘๗	๑,๖๓๖,๖๐	๐.๐๓๕	๐.๓๒๘
	๒๕๕๒	๔,๖๓๗,๐๗๙	๘๒๕,๐๐๐	๖๖,๔๐๗	๑.๔๓	๘.๐๕	๔๓๕,๕๐๗	๑,๔๓๑,๗๓๓	๐.๐๓๑	๐.๓๒๙
	๒๕๕๓	๔,๙๒๒,๗๓๑	๘๖๐,๐๐๐	๗๑,๐๙๕	๑.๔๔	๘.๒๗	๔๔๔,๑๘๕	๑,๓๐๒,๙๗๗	๐.๐๒๖	๐.๒๙๓
	๒๕๕๔	๕,๑๓๓,๕๐๒	๙๑๐,๐๐๐	๗๐,๖๕๖	๑.๓๘	๗.๗๖	๔๖๘,๙๐๕	๑,๔๓๓,๐๑	๐.๐๒๘	๐.๓๐๖

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท

แผน	ปีงบประมาณ	GDP (ณ ราคา ประจำปี)	งบประมาณ		สัดส่วนงบ กษ. ต่อ		GDP ภาคเกษตร	งบวิจัย กษ.	สัดส่วนงบวิจัย กษ.ต่อ	
			ทั้งประเทศ	กษ.	GDP (ณ ราคา ประจำปี)	งบประมาณ ทั้งประเทศ			GDP (ณ ราคา ประจำปี)	ภาคเกษตร
แผนฯ ๙	๒๕๕๕	๕,๔๕๐,๖๔๓	๑,๐๒๓,๐๐๐	๖๕,๓๘๘	๑.๒๑	๖.๔๓	๕,๑๔,๒๕๗	๑,๓๘๓,๐๐๔	๐.๐๒๕	๐.๒๖๙
	๒๕๕๖	๕,๙๑๗,๓๖๙	๙๙๙,๙๐๐	๕๘,๐๒๕	๐.๙๘	๕.๘๐	๖,๑๕,๘๕๕	๑,๖๕๕,๖๖๖	๐.๐๒๘	๐.๒๖๗
	๒๕๕๗	๖,๔๘๙,๕๗๖	๑,๐๒๘,๐๐๐	๕๕,๔๗๐	๐.๘๕	๕.๓๐	๖,๖๘,๘๐๘	๑,๐๕๓,๕๘๘	๐.๐๑๖	๐.๑๕๖
	๒๕๕๘	๗,๐๒๒,๘๙๓	๑,๒๐๐,๐๐๐	๕๓,๖๓๗	๐.๗๖	๔.๕๗	๗,๒๘,๐๓๓	๘๑๔,๗๓๓	๐.๐๑๑	๐.๑๑๒
	๒๕๕๙	๗,๘๔๔,๙๓๙	๑,๓๖๐,๐๐๐	๕๗,๓๓๐	๐.๗๓	๔.๒๒	๘,๔๘,๖๑๔	๗๕๕,๕๓๐	๐.๐๑๐	๐.๐๘๙
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๐	๘,๕๒๕,๑๕๗	๑,๕๖๖,๒๐๐	๗๔,๕๑๒	๐.๘๗	๔.๗๖	๙๑๐,๑๒๕	๑,๕๕๖,๗๓๓	๐.๐๑๗	๐.๑๖๐
	๒๕๕๑	๙,๐๘๐,๕๖๖	๑,๖๖๐,๐๐๐	๖๗,๙๐๙	๐.๗๕	๔.๐๙	๑,๐๔๙,๗๓๓	๑,๕๑๖,๘๐๐	๐.๐๑๗	๐.๑๕๔
	๒๕๕๒	๙,๐๔๑,๕๕๑	๑,๙๕๑,๗๔๙	๗๒,๗๓๒	๐.๘๐	๓.๗๓	๑,๐๓๖,๕๖๖	๑,๖๕๕,๖๕๕	๐.๐๑๘	๐.๑๕๙
	๒๕๕๓	๑๐,๑๐๒,๙๖๖	๑,๗๐๐,๐๐๐	๕๖,๘๕๕	๐.๕๖	๓.๓๔	๑,๒๕๕,๑๘๙	๑,๙๘๘,๐๐๔	๐.๐๑๙	๐.๑๕๕
	๒๕๕๔	๑๑,๔๐๐,๐๐๐	๒,๐๗๐,๐๐๐	๗๖,๒๐๒	๐.๖๗	๓.๖๘	๑,๑๒๕,๐๐๐	๒,๗๐๒,๐๓๓	๐.๐๒๔	๐.๒๔๐
อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (ร้อยละ)			๘.๘๙	๑.๑๔				๕.๘๘		

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๑๗ งบประมาณรายจ่ายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจ
(รายจ่ายลงทุน-รายจ่ายประจำ)

หน่วย : ล้านบาท

แผน	ปีงบประมาณ	งบประมาณรายจ่ายตามลักษณะเศรษฐกิจ				
		รวมงบ กษ.	รายจ่ายลงทุน		รายจ่ายประจำ	
			จำนวน	สัดส่วนต่องบ กษ.	จำนวน	สัดส่วนต่องบ กษ.
แผนฯ ๘	๒๕๔๐	๘๓,๙๒๕	๕๐,๔๓๓	๖๐.๐๙	๓๓,๔๙๒	๓๙.๙๑
	๒๕๔๑	๖๖,๗๙๘	๓๔,๖๘๖	๕๑.๙๓	๓๒,๑๑๒	๔๘.๐๗
	๒๕๔๒	๖๖,๔๐๗	๓๖,๒๘๖	๕๔.๖๔	๓๐,๑๒๑	๔๕.๓๖
	๒๕๔๓	๗๑,๐๙๕	๓๘,๗๗๑	๕๔.๕๓	๓๒,๓๒๔	๔๕.๔๗
	๒๕๔๔	๗๐,๖๕๖	๓๙,๑๓๘	๕๕.๓๙	๓๑,๕๑๘	๔๔.๖๑
แผนฯ ๙	๒๕๔๕	๖๕,๗๘๘	๓๓,๒๕๓	๕๐.๕๕	๓๒,๕๓๖	๔๙.๔๖
	๒๕๔๖	๕๘,๐๒๕	๒๘,๒๕๑	๔๘.๗๖	๒๙,๗๓๔	๕๑.๒๔
	๒๕๔๗	๕๔,๔๗๐	๒๗,๓๕๙	๕๐.๒๓	๒๗,๑๑๑	๔๙.๗๗
	๒๕๔๘	๕๓,๖๓๗	๒๖,๔๔๓	๔๙.๓๐	๒๗,๑๙๔	๕๐.๗๐
	๒๕๔๙	๕๗,๓๓๐	๒๖,๘๔๔	๔๖.๘๒	๓๐,๔๘๖	๕๓.๑๘

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๑๗ (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท

แผน	ปีงบประมาณ	งบประมาณรายจ่ายตามลักษณะเศรษฐกิจ				
		รวมงบ กษ.	รายจ่ายลงทุน		รายจ่ายประจำ	
			จำนวน	สัดส่วนต้องบ กษ.	จำนวน	สัดส่วนต้องบ กษ.
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๐	๗๔,๕๑๒	๒๙,๙๙๘	๔๐.๒๖	๔๔,๕๑๔	๕๙.๗๔
	๒๕๕๑	๖๗,๙๐๙	๓๒,๓๙๑	๔๗.๗๐	๓๕,๕๑๘	๕๒.๓๐
	๒๕๕๒	๗๒,๗๓๒	๓๔,๙๗๘	๔๘.๐๙	๓๗,๗๕๔	๕๑.๙๑
	๒๕๕๓	๕๖,๘๕๕	๒๐,๙๖๓	๓๖.๘๗	๓๕,๘๙๒	๖๓.๑๓
	๒๕๕๔	๗๖,๒๐๒	๓๗,๖๗๑	๔๙.๔๔	๓๘,๕๓๑	๕๐.๕๖
เฉลี่ยต่อปี		๖๖,๔๒๓	๓๓,๑๖๗	๔๙.๖๔	๓๓,๒๕๖	๕๐.๓๖
อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (ร้อยละ)		๑.๑๔	-๐.๘๕	-	๒.๙๐	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(๓) การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่ดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นรากฐานของการผลิตทางการเกษตร ซึ่งจำเป็นต้องบำรุงรักษาและฟื้นฟู ดิน รวมทั้งพัฒนาให้เหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างยั่งยืน และนำไปสู่การเป็นแหล่ง ผลิตอาหารที่สำคัญของโลก จากผลพวงของการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้มีการนำที่ดินที่ เหมาะสมกับการเกษตรไปใช้เพื่อกิจกรรมอื่นๆ ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรสูญเสียที่ดินอันจะมีผล ต่อความมั่นคงอาหารของประเทศ ตลอดจนควบคุมการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ด้านเกษตรกรรมอย่าง เต็มที่ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติการคุ้มครอง พื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ. .... ประกอบด้วย ๔ หมวด ได้แก่

หมวดที่ ๑ คณะกรรมการ มีนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน และผู้แทนเกษตรกร มีปลัดกระทรวงเกษตร และสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ และให้มีคณะกรรมการการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมประจำ จังหวัดประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน และผู้แทนเกษตรกรเป็นกรรมการ และให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

หมวดที่ ๒ การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนด เขตที่ดินให้เป็นเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม โดยให้ดำเนินการในท้องที่ที่มีที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร หรือท้องที่ที่รัฐได้ลงทุนจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานไว้แล้ว ท้องที่ที่อยู่ในเขตคุ้มครองให้มี

แผนที่สังเขปแสดงเขตให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรมเท่านั้น โดยเจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินต้องเป็นคนไทยเท่านั้น

หมวดที่ ๓ การส่งเสริมและควบคุมการใช้พื้นที่เกษตรกรรม เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร หากไม่ต้องการประกอบเกษตรกรรมต่อไป ให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมรับซื้อคืนจากเงินกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรต่างๆ โดยอาศัยเกณฑ์ราคาจากกรมธนารักษ์

หมวดที่ ๔ บทกำหนดโทษ เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดิน ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด ต้องระวางโทษทั้งจำทั้งปรับ

เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓ คณะกรรมการกำหนดแนวทางและยกร่างกฎหมายการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ. .... เรียบร้อยแล้ว ภายใต้สาระสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่

๑) การกำหนดเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ให้ดำเนินการในท้องที่มีที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร หรือท้องที่ที่รัฐได้ลงทุนจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานไว้แล้ว ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ ๑๐๐ ล้านไร่ ที่สำรวจแล้วว่ามีศักยภาพในการทำนา ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ

๒) การส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่เขตคุ้มครอง มีความเข้มแข็งทั้งในส่วนของภาคการผลิตและการตลาด

๓) พ.ร.บ. ฉบับนี้ เกี่ยวข้องกับพื้นที่เกษตรกรรมใน ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ประกาศเป็นเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมแล้ว ห้ามมิให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองใช้ที่ดินนั้นเพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรมหรือกระทำการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่การใช้ประโยชน์ในพื้นที่เกษตรกรรม ทั้งนี้ หากจะทำกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม จะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมจังหวัดก่อน อีกส่วนหนึ่งคือ ที่ดินที่เจ้าของไม่ต้องการประกอบเกษตรกรรมต่อไป พิจารณามอบหมายให้กองทุนต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้จัดซื้อที่ดินตามราคาประเมินของกรมธนารักษ์ และให้นำไปดำเนินการให้เช่าหรือให้เช่าซื้อแก่เกษตรกร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกลางฯ จะกำหนดขึ้นต่อไป

๑.๗.๔ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรที่มีผลบังคับใช้อยู่มากกว่า ๘๔ ฉบับ ซึ่งล่าสุดได้แก่ พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ และสามารถจำแนกประเภทได้ดังนี้

(๑) กฎหมายเกี่ยวกับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร และสภาเกษตรกร อาทิ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๘ และพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้น

(๒) กฎหมายเกี่ยวกับการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้าเกษตร พัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ประกอบกับการสนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรในประเทศ รวมถึงส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตรเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรของประเทศ เช่น พระราชบัญญัติจัดระเบียบกิจการแพปลา พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น

(๓) กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสร้างหลักประกันให้กับเกษตรกรรายย่อยได้เข้าถึงทรัพยากรการเกษตร ได้แก่ ทรัพยากรที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรประมง รวมทั้งด้านการคุ้มครองทรัพยากรพืชและสัตว์ ประกอบกับปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย วัตถุอันตราย สารเคมีในการเกษตร แรงงาน และเงินทุน โดยเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้มีฐานะทางสังคมที่เข้มแข็งหรือมีอำนาจทุนเข้ามาครอบครองทรัพยากรการเกษตรอย่างไม่จำกัด อันเป็นการคุ้มครองเกษตรกรรายย่อยให้โอกาสทำมาหากิน อาทิ พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. ๒๔๘๕ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๗ พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติปุ๋ย พ.ศ. ๒๕๑๘ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้น

(๔) กฎหมายเกี่ยวกับการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันและเร่งรัดแผนพัฒนาของประเทศ โดยเฉพาะแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการเกษตรให้เป็นที่ยอมรับและเกิดเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและแสดงความต้องการของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น พระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๑ และพระราชบัญญัติเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้น

การที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรออกมาหลากหลายฉบับนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายดังกล่าวส่วนใหญ่มุ่งแก้ปัญหาการบังคับใช้ที่ไม่บรรลุเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ โดยที่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเจ้าหน้าที่ขาดความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของกฎหมายนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเกิดประสิทธิผล ภาครัฐควรมุ่งเน้นการสร้าง ความตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายนั้นๆ ให้กับผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเกษตรกร และผู้ประกอบการ รวมถึงการสร้างความรู้สึกร่วมในการมีส่วนร่วมใน และปฏิบัติตามกฎหมายที่มีอยู่ และเมื่อมีการบัญญัติกฎหมายใดๆ มาเพิ่มเติม หรือบังคับใช้กฎหมายใดที่มีผลกระทบ ควรรับฟังความคิดเห็นหรือทำประชาคมตีในทุภาคส่วนก่อนดำเนินการ^๗ เพื่อให้เกษตรกรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าวและเป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างภาครัฐกับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีต่อไป

แม้ภาคเกษตรจะมีความสำคัญตามตัวชี้วัดเชิงเศรษฐกิจน้อยกว่าภาคการผลิตอื่น ทั้งในรูปของผลิตภัณฑ์มวลรวม และในรูปของอัตราการขยายตัว แต่ภาคเกษตรกลับเป็นสาขาการผลิตที่ช่วยให้ประเทศมีความมั่นคงทุกครั้งเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจหรือวิกฤติทางด้านอาหาร เนื่องจากภาคเกษตรมีการผลิตอาหารและสินค้าเกษตรที่นอกจากจะเพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศแล้ว ยังสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกเป็นจำนวนมาก โดยรายได้เกือบทั้งหมด เป็นรายได้ที่แท้จริงของประเทศ เนื่องจากผลผลิตเกิดจากการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ในขณะที่ภาคการผลิตอื่นโดยเฉพาะอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ต้องนำเข้าวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ผลตอบแทนการผลิตส่วนหนึ่งจึงถูกส่งกลับไปยังประเทศที่เข้ามาลงทุน ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคเกษตร เพื่อเป็นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

จากปัญหาผลิตภาพการผลิตภาคเกษตรที่มีแนวโน้มลดลงอันเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ ที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ที่สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตร ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรมีความแตกต่างกัน รวมถึงนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลที่ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการพัฒนาการเกษตรล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องมีการวิเคราะห์ เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรในช่วง ๕ ปี ข้างหน้าต่อไป

^๗ รศ.โฉโล คักติพงษ์ การใช้กฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร วารสารสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ปี ๓๓ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๐

ส่วนที่ ๒

กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาการเกษตร

๑. กรอบแนวคิดการพัฒนา

ผลจากการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา สถานการณ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมภาคเกษตร รวมทั้งการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อมาวิเคราะห์กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนา รวมทั้งประเมินความเสี่ยง และภูมิคุ้มกัน จึงได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการเงิน สถาบันการศึกษา สถาบันเกษตรกรและเกษตรกร มีส่วนร่วมในขบวนการจัดทำแผนอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั่วประเทศในรูปแบบการออกแบบสอบถาม การสัมมนารับฟังความคิดเห็น ตลอดจนการแบ่งกลุ่มย่อยเจาะลึกเฉพาะกลุ่ม และเฉพาะประเด็น (Focus Group) ที่มีการดำเนินงานควบคู่ไปกับการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ทั้งนี้เมื่อประมวลความคิดเห็นดังกล่าวแล้ว พบว่า ทิศทางการพัฒนาการเกษตรในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า ยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มุ่งเน้นแนวทางการประกอบอาชีพ และวิถีการใช้ชีวิตโดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรทุกระดับมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรในระยะยาว และทวีความรุนแรงมากขึ้น ทิศทางที่นำไปสู่การเติบโตของภาคเกษตร ควรให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีทั้งเกษตรกรรายย่อยและเกษตรกรเชิงพาณิชย์ ผลิตสินค้าเกษตรอย่างเพียงพอ มีความหลากหลายและมีคุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งประชาชนต้องสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประเทศไทยยังคงครองความสามารถในการค้าสินค้าเกษตรและอาหารในระดับต้นๆ ของโลกไว้ และมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจของประเทศต่อไป โดยมีกรอบแนวคิดการพัฒนา การประเมินความเสี่ยง และภูมิคุ้มกัน ดังนี้

๑.๑ กรอบแนวคิดการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑

ผลจากการพัฒนาและสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตร นำมาประมวล ได้ข้อสรุปกรอบทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วงระยะเวลา ๕ ปี ข้างหน้า เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) โดยดำเนินการในประเด็นสำคัญที่ครอบคลุมอย่างน้อย ๙ ประเด็น ดังนี้

๑.๑.๑ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากที่ดินและดินเต็มศักยภาพ ด้วยการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ผลักดันให้มีกฎหมายคุ้มครองพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเกษตร เน้นการจัดสรรที่ดินให้กับเกษตรกร และส่งเสริมการปรับปรุง บำรุงดิน ส่งเสริมการใช้สารเคมีที่เหมาะสม ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อฟื้นฟูโครงสร้างของดิน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำให้มีน้ำใช้ในการเกษตรได้ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะชลประทานระบบท่อด้วยต้นทุนที่ต่ำ สำหรับนอกเขตชลประทาน เน้นการสร้างแหล่งน้ำชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งการ

อุปโภค บริโภค และการเกษตร เสริมสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้ามาบริหารจัดการน้ำกันเอง รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำในไร่นา เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชตามคันทนา หรือหัวไร่ปลายนาที่ใช้น้ำน้อย ขยายงานจัดรูปที่ดินให้ครอบคลุมพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการน้ำ รวมทั้งแบ่งเขตกรรมกรผลิต นอกจากนี้บริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรประมงด้วยการจัดทำแหล่งปะการังเทียม จัดสถานะแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อให้สัตว์น้ำมีที่ขยายพันธุ์ เน้นการพัฒนาโลจิสติกส์ (Logistics) สินค้าเกษตรตลอดกระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

๑.๑.๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกร เสริมสร้างความเข้มแข็งและยกระดับ

คุณภาพชีวิตของเกษตรกร ส่งเสริมการรวมกลุ่มสถาบันเกษตรกร ตลอดจนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ด้วยการสร้างสวัสดิการให้แก่เกษตรกร ได้แก่ การประกันภัยพืชผลทางการเกษตร การประกันระดับราคาพืชผล ประกันสังคม ลดภาระหนี้สิน และเบี้ยยังชีพในวัยชราสำหรับเกษตรกร โดยเฉพาะการออกพระราชบัญญัติกองทุนสวัสดิการชานา เพื่อเป็นหลักประกันให้กับชาวนาซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศ ออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อสามารถบังคับใช้ให้ที่ดินที่มีอยู่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม พัฒนาเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ ให้สามารถนำความรู้ และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ผลิตสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาด โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจในการผลิต พัฒนาผู้นำเกษตรกรให้สามารถเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชน และผู้บริหารสหกรณ์ เร่งสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่โดยการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาอย่างจริงจัง พัฒนาคุณภาพผลิตผลให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด รวมไปถึงการลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ในสภาวะที่ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ส่งเสริมสภาเกษตรกร สหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร เพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการบูรณาการทำงานทุกภาคส่วนทั้งจากเกษตรกร นักวิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร

๑.๑.๓ ส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างกระบวนการ

เรียนรู้แก่เกษตรกร ให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิต โดยใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศทั้งปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา จัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลตอบแทนคุ้มค่าโดยตรงให้แก่เกษตรกร รวมทั้งใช้ศูนย์กลางระดับตำบล และปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเพื่อทำหน้าที่สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกรแก้ปัญหา เป็นแหล่งวิชาการ พัฒนาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานและสร้างภูมิคุ้มกันในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรชุมชน

อย่างยั่งยืน ให้เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรร่วมกันสร้างเครือข่ายของสถาบันเกษตรกรที่เข้มแข็ง ทำงานแบบบูรณาการ สนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นตัวขับเคลื่อน

๑.๑.๔ ส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster)

ให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันตามแนวทางเครือข่ายวิสาหกิจ ด้วยการปรับบทบาทการเสริมสร้างขีดความสามารถโดยให้ภาคเอกชนดำเนินการ และภาครัฐเป็นหน่วยงานสนับสนุน เร่งปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรแบบครบวงจร เน้นการผลิตที่มีนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ ต้นทุนการผลิตต่ำ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม จึงควรสนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มสินค้าที่มีศักยภาพสูงก่อน เนื่องจากสัดส่วนความต้องการในตลาดโลก สูงมาก อาทิ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง อุตสาหกรรมปลาและอาหารทะเลกระป๋อง และอุตสาหกรรมแปรรูปผักและผลไม้ เป็นต้น รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา โดยร่วมมือกันทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ให้ความสนใจลูกค้า (Customer-Oriented) และมีการขยายตลาดในภูมิภาคมากขึ้น รวมทั้งรักษาระดับการส่งออกในระดับเดิม แทนการส่งออกไปยังตลาดประเทศ สร้างบรรยากาศการแข่งขันที่เป็นธรรมและภาครัฐมีบทบาทในการร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการเพิ่มผลิตภาพรวมของประเทศ โดยภาครัฐต้องสร้างกรอบการเปลี่ยนแปลงแนวคิด (mindset) และความตระหนักรู้ (perception) จากบทบาทที่เป็นผู้สั่งการมาเป็นหุ้นส่วนทางการค้า (Trade Partnership) ส่วนภาคเอกชนต้องมีความรับผิดชอบและตื่นตัวในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจให้สูงขึ้น กระจายอำนาจการบริหารจัดการเครือข่ายวิสาหกิจให้กับสมาชิก ได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานและการตัดสินใจ โดยอาศัยความไว้วางใจกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม เชื่อมโยงธุรกิจซึ่งกันและกันภายในเครือข่ายวิสาหกิจ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน จัดการวัตถุดิบ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมกัน รวมไปถึงการจัดการตลาด การวิจัยและการลงทุนต่างๆ ร่วมกันในที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดต้นทุนในภาพรวมของเครือข่ายวิสาหกิจ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันได้มากยิ่งขึ้น

๑.๑.๕ ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน สร้างภูมิคุ้มกันภาคเกษตรให้เข้มแข็ง ด้วยการพัฒนาคุณภาพเกษตรกรและบุคลากรในภาคเกษตร ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะ ในด้านผลิตสินค้าเกษตรอาหารที่มีความปลอดภัย สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เน้นการพัฒนาองค์กรเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร สร้างโอกาสให้เกษตรกรได้ข้อมูลข่าวสารและบริการทางการเกษตรอย่างรวดเร็วทั่วถึง รวมทั้งให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารด้วย นอกจากนี้ ต้องสร้างความสมดุลสำหรับการผลิตสินค้าเกษตร ทั้งที่เป็นอาหาร และไม่ใช่อาหารให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้มีอาหารเพียงพอทั้งปริมาณ คุณภาพ และความปลอดภัย ต่อประชาชนทุกกลุ่มอายุ ครอบคลุมการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากร ด้วยการเพิ่มขีด

ความสามารถในการผลิต พัฒนาการเกษตรพื้นฐานเข้าสู่เกษตรอุตสาหกรรม เน้นการพัฒนาการผลิตของเกษตรกร และการจัดการสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และมีคุณภาพได้มาตรฐานทั้งผลิตผลเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป เพื่อการบริโภคในประเทศและส่งออก โดยใช้ตลาดนำการผลิต และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน รวมทั้งพัฒนาระบบเตือนภัยด้านการระบาดของศัตรูพืชและสัตว์ และภัยธรรมชาติ ตลอดจนส่งเสริมเกษตรกรให้ใช้เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพ การแปรรูปสินค้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุสินค้าเกษตรตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้มีความหลากหลายเป็นสากลและดึงดูดความสนใจ ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของตลาดให้สะอาด ทันสมัย บริการรวดเร็ว พร้อม ๆ กับการพัฒนาระบบการตลาดทั้งภายในประเทศและส่งออกด้วยการพัฒนาระบบตลาดให้สามารถกระจายสินค้าเกษตรจากแหล่งผลิตถึงแหล่งผู้บริโภคทุกระดับอย่างรวดเร็ว และทั่วถึง จัดระบบ Logistics ในการกระจายผลผลิต และผลิตภัณฑ์จากแหล่งผลิตสู่ผู้บริโภค สร้างความแตกต่างและหลากหลายของสินค้า เน้นการตอบสนองที่รวดเร็ว (Quick Response) รวมทั้งผลิตตามความต้องการของตลาด (Customization) สร้างภาพลักษณ์ (Country Image/Branding)

๑.๑.๖ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคเกษตร ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญา เอกลักษณ์ และวัฒนธรรมด้านการเกษตร ที่ไทยมีความหลากหลายและเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารสำคัญของโลก สินค้าและบริการด้านการเกษตรที่มีศักยภาพในการเพิ่มคุณค่า/สร้างสรรค์มูลค่า สร้างโอกาสให้เกษตรกรและผู้ประกอบการแปรรูปด้านการเกษตร เกิดแนวความคิด ทักษะ และองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่น และสามารถต่อยอดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด และก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยพิจารณาผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปลักษณะให้ตรงกับรสนิยมของผู้บริโภค และเหมาะสมกับแนวโน้มการลดภาวะโลกร้อน เน้นการลงทุนด้านการวิจัยและการจัดหาแหล่งเงินทุน เพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งสร้างบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ บูรณาการงานวิจัยด้านการเกษตร เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ และสามารถนำผลการวิจัยที่มีศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาให้เกิดผลเชิงเศรษฐกิจทั้งด้านการวิเคราะห์รสนิยมผู้บริโภค การพัฒนานวัตกรรม การจัดการด้านการตลาด โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสารและคมนาคม ตลาดสมัยใหม่ ตลาดออนไลน์ (On-line) และการบังคับใช้กฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมการผลิตที่สร้างความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืช สัตว์ และระบบนิเวศ โดยใช้ความได้เปรียบของที่ตั้งประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งทางนิเวศวิทยา พันธุกรรม และชนิดพันธุ์เป็นทุนเริ่มต้น พัฒนาต่อยอดให้เกิดสายพันธุ์ต่างๆ อันเป็นรากฐานสำคัญที่เอื้ออำนวยให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาจุลินทรีย์ โดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ในวงการเกษตร เช่น การทำ Effective Micro-organisms (EM) เพื่อช่วยปรับปรุงสภาพ

ความสมดุลของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ผสมในอาหาร อาทิ นมเปรี้ยว โยเกิร์ต ช่วยปรับสมดุลของจุลินทรีย์ในร่างกายของผู้บริโภค นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปตรึงไนโตรเจนในอากาศมาสร้างเป็นสารประกอบไนโตรเจนให้พืชตระกูลถั่วสามารถใช้เป็นอาหาร รวมทั้งใช้ประโยชน์ทางอุตสาหกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์แลคติก กรดอะมิโน น้ำส้มสายชู น้ำปลา ผลิตภัณฑ์ชีวเวชภัณฑ์ และใช้ฟอกหนัง เป็นต้น

๑.๑.๗ เศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy)

ฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจสีเขียวให้สามารถสร้างงาน การออมเงิน และปกป้องผู้ด้อยโอกาส ลดปัญหาความยากจนภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมทั้งลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และลดการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการจัดทำระบบการเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน การจัดการน้ำอย่างผสมผสาน การสร้างระบบการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งพลังงานหมุนเวียน พลังงานทดแทน สร้างระบบภาษีที่ส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจสีเขียว รวมทั้งกำหนดนโยบายการใช้ที่ดินและการวางผังเมืองที่ส่งเสริมให้เกิดพื้นที่สีเขียว โดยยืนอยู่บนหลักการของความยั่งยืน เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล เน้นการผลิตแบบพอเพียงพอกินในครอบครัวก่อน ที่เหลือจึงขายสู่ตลาด เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันจากผลกระทบภายนอก โดยมีรูปแบบการพัฒนาแบบสมดุล ระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเทคโนโลยีการผลิต การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เน้นการบำรุงรักษา การจัดการดินและน้ำ กำหนดแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม โดยแบ่งพื้นที่เป็นเขตเกษตรกรรม ควรแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจนเป็นพื้นที่เขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับการผลิตพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิด เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมแปรรูปได้ ส่วนพื้นที่ของเกษตรรายย่อย ควรเน้นวิธีการทำการเกษตรที่หลากหลาย เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ และวนเกษตร เพื่อให้เกิดการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้วยการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย และการตรวจรับรองคุณภาพสินค้า สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรและอาหารตามมาตรฐานที่กำหนด สินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อขยายการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐานปลอดภัย และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค สามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) รวมทั้งเตรียมพร้อมเพื่อนำพาเศรษฐกิจของประเทศให้หลุดพ้นจากการพึ่งพิงน้ำมัน ด้วยการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี และการทำธุรกิจที่อยู่บนพื้นฐานของพลังงานสะอาด พร้อมรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากเชิงเดี่ยวมาเป็นการผลิตแบบผสมผสานแบบเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างเหมาะสม เพิ่มผลผลิตโดยใช้ระบบเกื้อกูลกันของธรรมชาติ และชีววิธี ใช้ระบบพืชหมุนเวียนเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน เป็นต้น ซึ่งกระบวนการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งในส่วนของกลไกการกระตุ้นเศรษฐกิจจากทางภาครัฐ ความร่วมมือจากภาคธุรกิจเอกชน รวมไปถึงความมีส่วนร่วมของประชาชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม

๑.๑.๘ ความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ ศึกษาต่อเนื่องถึงแนวทางรองรับการเปิดเสรีการค้าจากกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และอาเซียนบวกสาม ผลประโยชน์และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของแต่ละสินค้า จากการรวมเป็นตลาดเดียวและมีฐานการผลิตร่วมกัน การเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การพัฒนาที่เท่าเทียมกัน และการเชื่อมโยงกับตลาดโลก รวมทั้งการกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อการค้าและการลงทุนกับนานาประเทศ โดยเฉพาะการเตรียมการรองรับการลงทุนด้านเกษตรกรรมข้ามชาติ เพื่อให้มีการลงทุนด้านเกษตรกรรมอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agricultural Investment : RAI) รวมทั้งศึกษาข้อมูล กฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตรเพื่อนำไปปรับปรุงระบบการผลิตให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของประเทศคู่ค้า และลดอุปสรรค หรือข้อกีดกันทางการค้าทั้งมาตรการด้านภาษีและไม่ใช้ภาษี สนับสนุนการจัดทำความตกลงยอมรับร่วมกันระหว่างประเทศคู่ค้าและกลุ่มประเทศคู่ค้า (Mutual Recognition Agreement : MRA) เพื่อลดขั้นตอนการตรวจสอบซ้ำซ้อน เน้นการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี รวมทั้งการมุ่งเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าสินค้าเกษตร และเส้นทางการขนส่งของอาเซียน สำหรับภายในประเทศ เร่งสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตร ปรับเปลี่ยนการใช้เทคโนโลยีการผลิตตามสถานะการเปลี่ยนแปลงของกฎกติกาการค้าโลก และเหมาะสมกับสภาพการผลิตในพื้นที่ บริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ด้านการเกษตร พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศในการเตือนภัยที่เกิดจากธรรมชาติ และโรคระบาด

๑.๑.๙ การพัฒนาบุคลากรด้านการเกษตร เตรียมความพร้อมให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมโลกาภิวัตน์ โดยการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มืออาชีพ ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษาในสาขาที่จำเป็นและขาดแคลน ให้ทุนวิจัย เพื่อพัฒนาสายงานวิจัย สร้างบุคลากรทดแทน (Succession Plan) เพื่อรองรับอัตรากำลังที่จะเกษียณอายุ โดยจัดให้มีการเรียนรู้และพัฒนาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และคู่มือทำงาน เพื่อสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน รวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึก สร้างวินัย ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม แก่บุคลากรภาครัฐ เน้นการสร้างภาพลักษณ์อันดีให้กับเจ้าหน้าที่ให้บริการในสายตาประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติงาน สร้างระบบธรรมาภิบาลในหน่วยงาน พัฒนาหน่วยงาน กระบวนการทำงาน ตลอดจนกรอบอัตรากำลังที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนในปัจจุบันและอนาคต ด้วยการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนให้เกิดความชัดเจน วิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงบประมาณบูรณาการโครงการสำคัญต่าง ๆ ปรับบทบาทหน่วยงานให้เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาด้านการเกษตรและสหกรณ์ โดยกำหนดให้มีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่ เน้นสร้างและพัฒนาระบบควบคุมภายในของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เชื่อมโยงแผนงาน/โครงการสู่แผนจังหวัด และกลุ่ม

จังหวัดในพื้นที่ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายการพัฒนาในภาพรวม อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการถ่ายโอนบางภารกิจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) /ชุมชน /ภาคเอกชนโดย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้องค์กรดังกล่าวเข้ามามีบทบาท ขยายการบริหารจัดการให้รวดเร็ว ตรงตามความต้องการของคนในพื้นที่ รวมทั้งวางระบบการบริหาร จัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ สำหรับพื้นที่เฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการลงทุนภาคการเกษตร (Public Private Partnership : PPPs) ที่เหมาะสม เพื่อลดภาระการลงทุนภาครัฐ รวมทั้งร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือสถาบันการ วิจัยเฉพาะทาง เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีระหว่างกันด้านการพัฒนาเครื่องมือ เครื่องจักร นวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ นาโนเทคโนโลยีการเกษตร สร้างหน่วยงานเชิงรุกที่สามารถส่งเสริม รองรับ และเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านพลังงานทดแทน ด้านความตกลงระหว่าง ประเทศโดยเฉพาะประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เพื่อให้มี แผนงานหรือแนวทางปฏิบัติงานที่ชัดเจนทันต่อการดำเนินการตามกฎหมายระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น พัฒนา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เหมาะสม เป็นสากล โปร่งใส เป็นธรรม คุ้มครอง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รองรับกฎ ระเบียบ และ กติกาใหม่ ๆ ในการจัดการเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลต่อการผลิตภาคเกษตรของไทย นำไปสู่การยกระดับ ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจการเกษตรของประเทศ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การเกษตรและสหกรณ์ให้มีมาตรฐานสากล โดยร่วมมือกับองค์การนานาชาติและประชาคมโลกที่มี ฐานข้อมูลสารสนเทศ เชื่อมโยงข้อมูลการเกษตรทุกสาขา โดยใช้เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ในวางแผน การผลิตด้านการเกษตร การเตือนภัย การป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติอย่าง ถูกต้อง แม่นยำ รวมทั้งสนับสนุนการเข้าถึงและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้ประโยชน์ ข้อมูล สารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ พัฒนาศูนย์วิเคราะห์และติดตามผลกระทบด้านเศรษฐกิจการเกษตร โดยมีการพัฒนาการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และ ภาคเอกชน พร้อมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการมาทำหน้าที่ในการ วิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้มีอำนาจใช้ในการตัดสินใจ ดำเนินการได้อย่างทันท่วงที รวมถึงสามารถกระจายข่าว ผ่านสื่อเพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ การเตือน ภัยรายวัน รายสัปดาห์ หรือสรุปผลงานรายเดือน

๑.๒. ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกันต่อการพัฒนาการเกษตร

๑.๒.๑ ปัจจัยเสี่ยง ในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ ประเทศไทยกำลังก้าวสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) มีเหตุการณ์และกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกหลายประการ ทั้งวิกฤติเศรษฐกิจโลก ราคาน้ำมันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ภาวะการเปลี่ยนแปลงการเมืองของกลุ่มประเทศมุสลิม สภาพภูมิอากาศ

แปรปรวน วิกฤติด้านราคาในสินค้าอาหารสูงขึ้น ค่าเงินบาทผันผวน ตลอดจนภาวะการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ได้แก่ ด้านภัยธรรมชาติ น้ำท่วม ภัยแล้ง และวาทภัยในปีเดียวกัน ศัตรูพืชระบาดเป็นวงกว้าง รวมทั้งนโยบายและการบริหารจัดการของภาครัฐรองรับปัญหาใหม่ๆ ได้ไม่ทันต่อเหตุการณ์ อาทิ ปัญหาสินค้าเกษตรและอาหาร มีราคาแพงขึ้นและขาดแคลน แม้ว่าจะส่งผลดีต่อภาคเกษตรก็ตาม ยังนับเป็นจุดอ่อนและอุปสรรคต่อการพัฒนาภาคเกษตรโดยรวม ดังนั้น สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาภาคเกษตรอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการเงินของโลก ส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยมีการพึ่งพิงกับเศรษฐกิจโลกเป็นสัดส่วนที่สูงมาก ซึ่งปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบ ได้แก่ สถานการณ์ค่า ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจโลก (Sub-Prime Crisis) ราคาน้ำมันในตลาดโลก เป็นต้น ตลอดจนไทยเป็นประเทศส่งออกสุทธิ เมื่อประเทศคู่ค้าที่สำคัญประสบวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้รายได้จากเงินตราต่างประเทศลดลงด้วย

๒) กติกาใหม่ด้านการค้าและการลงทุนของโลกที่ไทยจะต้องเผชิญในอนาคตการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในโลก และการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจที่ผ่านมา ทำให้ประเทศต่างๆ สร้างมาตรการปกป้องผู้ประกอบการภายในประเทศมากขึ้น เช่น กฎ ระเบียบด้านการค้าและการลงทุน มาตรการทางการในรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษี เช่น มาตรการสิ่งแวดล้อม มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็แสวงหาโอกาสใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการขยายตัวของเศรษฐกิจของตนเอง ส่งผลให้มีการเปิดการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน และกดดันให้ประเทศกำลังพัฒนารวมถึงประเทศไทยต้องมีพันธกรณีเกี่ยวกับการรับภาระที่เกิดขึ้นจากมาตรการดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และผลกระทบต่อการค้าการลงทุน สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชากร และต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับพันธกรณี หรือกระแสค่านิยมใหม่ๆ ของโลก โดยเฉพาะกฎ ระเบียบเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนจะทวีความเข้มข้น และทำให้การส่งสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาไปจำหน่ายในประเทศพัฒนาแล้วทำได้ยากขึ้น

๓) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำฝน ฤดูกาล และอุณหภูมิ รวมถึงผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารและประเทศไทยเช่นเดียวกัน ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพิ่มมากขึ้น โดยจะทำให้ปริมาณน้ำลดลง (ประมาณ ๕ - ๑๐ เปอร์เซ็นต์) จะส่งผลต่อผลผลิตด้านการเกษตรโดยเฉพาะข้าว ที่เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ ที่ต้องอาศัยปริมาณน้ำฝนและแสงแดดที่แน่นอน รวมถึงความชื้นของดิน และอุณหภูมิเฉลี่ยที่พอเหมาะด้วย ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น จะทำให้การระบายน้ำลงสู่ทะเลของที่ราบลุ่มภาคกลางช้าลง รวมถึงการรุกของน้ำทะเล เข้ามาในแม่น้ำจะทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลงจากแหล่งน้ำที่เคยอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี เช่น แม่น้ำสายเล็กๆ ทะเลสาบ และ

ห้วยหนองคลองบึง อาจแห้งขอดลงในบางฤดูกาล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การขยายพันธุ์และการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ ซึ่งจะทำให้จำนวนและความหลากหลายของชนิดของสัตว์น้ำ ลดจำนวนลงอย่างมาก ภัยธรรมชาติต่าง ๆ เกิดบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น อากาศที่ร้อนขึ้น และความชื้นที่เพิ่มมากขึ้นจะทำให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนองบ่อยครั้งขึ้นและไม่เป็นไปตามฤดูกาล ภาคใต้ของประเทศไทยที่เคยมีพายุไต้ฝุ่นพัดผ่านจะเกิดพายุมากขึ้น และความรุนแรงของพายุไต้ฝุ่นก็จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงอัตราเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นของแนวโน้มอุทกภัยแบบฉับพลันด้วยเช่นเดียวกัน ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากไร้ที่อยู่อาศัย และก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศ รวมทั้งภาคใต้บางจังหวัดไม่เคยเกิดภัยแล้ง ปัจจุบันมีภัยแล้งเกิดขึ้น

๔) ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชากรภาคเกษตรกับภาคการผลิตอื่น เป็นปัญหาสำคัญของเศรษฐกิจไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความไม่สำเร็จในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างหนึ่ง สาเหตุความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มาจากบุคลากรภาคเกษตร มีความรู้ความสามารถเมื่อเปรียบเทียบกับภาคการผลิตอื่นไม่เท่ากัน คนที่เก่ง หรือฉลาดกว่าหรือมีโอกาสมากกว่า ย่อมจะมีความสามารถหารายได้หรือได้รับผลตอบแทนจากการทำงานได้มากกว่า ดังนั้นประชากรภาคเกษตรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ พบว่า มีรายได้ต่ำกว่าประชากรในภาคการผลิตอื่น เช่น อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว ทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรด้อยกว่าประชาชนสาขาอื่น

๕) โครงสร้างของประชากรภาคเกษตร มีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนเกษตรมีอายุเฉลี่ย ๖๕ ปี ซึ่งเมื่อเทียบกับภาคการผลิตอื่นซึ่งอายุเฉลี่ยต่ำกว่ามาก เป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานวัยหนุ่มสาวไปสู่ภาคการผลิตอื่น อาทิ ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ส่งผลต่อโครงสร้างการผลิตที่ใช้แรงงานในครัวเรือนต้องใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น

๖) ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ เนื่องจากต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น ราคาปัจจัยการผลิตหลายชนิดที่ไทยไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ เช่น ปุ๋ย วัตถุดิบอาหารสัตว์ เป็นต้น มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่โดยเฉพาะข้าวต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง อาทิ เวียดนาม ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการพัฒนาโครงสร้างด้านชลประทานยังไม่ทั่วถึง ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๗) การวิจัยและพัฒนา จากการที่ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรขั้นปฐม และประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง ดังนั้น การวิจัยและพัฒนานับเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาภาคการเกษตรให้เจริญก้าวหน้า ทั้งด้านกระบวนการผลิต เรื่องการปรับปรุงพันธุ์ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งประเทศไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าที่ควร

๘) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการเกษตร มาจาก ๒ สาเหตุหลัก คือความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางการเกษตร การใช้สารเคมี และการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างสิ้นเปลือง ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบำรุงรักษา รวมถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่ต้องการทรัพยากรการเกษตร เพื่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ ทรัพยากรการเกษตรยังถูกแย่งชิงจากภาคการผลิตอื่น

๑.๒.๒ ภูมิคุ้มกัน แม้ว่าภาคเกษตรอาจจะประสบกับปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นปัจจัยเสี่ยง แต่ภาคเกษตรของประเทศยังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนไทย และเป็นเสาหลักของประเทศในการผลิตอาหารเลี้ยงพลเมือง ตลอดจนทำให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารเป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญของโลก เนื่องจากมีความเหมาะสมของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้หลากหลายเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออกต่างประเทศ สร้างรายได้เข้าประเทศอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่าปีละ ๙๕๕,๐๐๐ ล้านบาท (ช่วงปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๓) ขณะเดียวกันผลผลิตทางการเกษตรยังเป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมในประเทศและภาคบริการ อาทิ สินค้าเกษตรแปรรูป สมุนไพร อาหารเพื่อสุขภาพ ผลผลิตที่ทำจากวัสดุธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ทั้งในและนอกประเทศ นอกจากนี้ภาคเกษตรสามารถรักษาสภาพแวดล้อมสีเขียวให้กับประเทศเกิดทัศนียภาพสวยงามดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ภาคเกษตรเป็นที่รองรับผู้ที่ประสบปัญหาจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจหรือผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตในเขตเมืองได้ เพราะในภาคเกษตรไม่มีการกำหนดอายุของคนทำงาน และไม่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ทุกคนสามารถเข้ามาทำงานหรือย้ายออกไปจากภาคเกษตรได้อย่างเสรี จึงเป็นที่พึ่งพิงของผู้คนมาโดยตลอด นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศที่รวมจิตใจเชื่อมโยงคนไทยไว้ด้วยกัน ดังนั้น จึงเป็นจุดเด่นและโอกาสของภาคเกษตร ในการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑) การฉีกกำลังสร้างองค์กร/เครือข่าย สร้างองค์กร/เครือข่ายที่มีการดำเนินการในการพัฒนาการเกษตรที่มีเป้าหมายสอดคล้องคล้ายคลึงกันอย่างเป็นรูปธรรมเข้าด้วยกัน โดยจัดทำแนวทางให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ในปี ๒๕๕๘ มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะเป็นโอกาสให้ภาคเกษตรของไทย สามารถส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้น สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในการรวมตลาด (Single Market) และให้มีการเคลื่อนย้ายเสรีด้านสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมือ ทั้งนี้ภาคเกษตรจะต้องมีความพร้อม และดำเนินการในเชิงรุก เช่น การหาแหล่งวัตถุดิบที่มีราคาถูก การศึกษาความต้องการของผู้บริโภค และศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอาเซียนที่เหมาะสม เป็นต้น

๒) การเชื่อมโยงเครื่องมือและกลไกบริหารการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตร การกำหนดนโยบายและมาตรการเอื้อต่อการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ มีองค์ความรู้ข้อมูล และระบบติดตามประเมินผลตลอดจนระบบเตือนภัยทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ มีกฎหมาย มีระเบียบข้อบังคับและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้างแรงจูงใจ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมลพิษ อีกทั้งช่วยให้การบริหารจัดการเกิดความโปร่งใสเป็นธรรมกับทุกภาคส่วนในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์

๓) เกษตรกรมีการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมต่อสังคมโลกในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางของการเพิ่มพูนความรู้และขีดความสามารถของคนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ รู้จักทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ในระดับที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ตนเองมีอยู่ให้สามารถทำความเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดปัญญาความรู้ เพื่อจะผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม และรู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงเป็นการสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในระดับต่างๆ ทั้งในระดับการจัดการชีวิตตนเอง ครอบครัว และการประกอบอาชีพ โดยอาจเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใส การมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การปฏิบัติที่เป็นธรรม ต่อทุกฝ่าย การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย ทางการผลิตและการตลาด รวมถึงการส่งเสริม ให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เป็นองค์รวม เพื่อความสมดุลและยั่งยืน หรือเป็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อม และมุ่งรักษาความสมดุลของการพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทุน ๓ ด้าน อย่างสมดุลกัน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร โดยแต่ละพื้นที่แม้จะมีวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่ต่างกันไป แต่สามารถสร้างเครือข่ายแห่งความร่วมมือ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเชื่อมโยงผลประโยชน์ระดับท้องถิ่น และผลประโยชน์ระดับชาติเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้

๔) การพัฒนาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องอยู่เสมอ ทั้งในเรื่องของเทคโนโลยี การสื่อสาร สภาพเศรษฐกิจ และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมมือกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูประบบการสร้างองค์ความรู้ การจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีอย่างถูกต้องทันสมัยและเหมาะสมให้รู้อย่างเท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบมีความรู้ทางเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ในการสร้างและจัดการระบบฐานข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการผลิต การตลาด ผนวกกับการนำความรู้และวิธีการจัดการที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานในการพัฒนาต่อยอด

ความรู้ของคนรุ่นใหม่ จะทำให้ภาคเกษตรเป็นสังคมเกษตร เป็นฐานความรู้ที่เกษตรกรได้รับโอกาสและมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

๕) ภาครัฐจัดให้มีสวัสดิการเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง ลดภาระลดความเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพจากภัยธรรมชาติ ตลอดจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเร่งผลักดันให้เกิดระบบการประกันภัยพืชผล สวัสดิการในวัยชรา ซึ่งเริ่มจากกลุ่มชวานาก่อน

๖) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและข้อมูล ภาครัฐสนับสนุนให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ตลอดจนสร้างเครือข่าย เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและแหล่งข้อมูลต่างๆ เป็นกลไกเชื่อมโยงให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รับผิดชอบต่อข่าวสารล่วงหน้า เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการผลิตและบริการ สร้างศักยภาพกลุ่มให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นคุณภาพของสินค้าและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

๗) การส่งเสริมด้านการเกษตร เพื่อรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรไม่ให้เกิดความผันผวนมาก โดยการให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันเกษตรกร มีบทบาทในการบริหารจัดการสินค้าเกษตร และมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการตลาดกับภาคเอกชนและองค์กรชุมชน เพื่อให้มีช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสินค้าเกษตรตามฤดูกาลที่มีช่วงเวลาที่ผลผลิตออกมารวมถึงการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ จะต้องมีการดำเนินงานทั้งระบบชลประทาน ขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก การจัดการแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน รวมทั้งการจัดทำฝนหลวง เพื่อเติมเต็มน้ำในช่วงขาดแคลน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตและคุณภาพของผลผลิตให้เพียงพอกับความ ต้องการ ทั้งด้านอาหารและพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงาน รวมทั้งส่งเสริมการเกษตรแบบเครือข่ายวิสาหกิจ โดยสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงจรการผลิตของกลุ่มให้เข้าร่วมดำเนินการ เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและมีมูลค่าเพิ่มอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยกำหนดขอบเขตและมาตรฐาน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์การออกแบบ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และความลับทางการค้า

๘) ภาครัฐมีหน่วยงานกำกับดูแลในการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร โดยมีการปรับพื้นที่และจัดทำโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกและจัดสรร/จัดรูปให้แก่เกษตรกร รวมทั้งให้คำแนะนำ ดูแลและหาตลาดให้กับผลผลิตที่ได้รับเป็นการดำเนินงานแบบครบวงจร

๙) การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม โดยคำนึงถึงการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ด้านเกษตรกรรมอย่างเต็มที่ ป้องกันการนำที่ดินที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรไปใช้ในกิจกรรมอื่น หรือตกเป็นของชาวต่างชาติ โดยคนไทยถือครองที่ดินแทน

๒. ทิศทางการพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

๒.๑ วิสัยทัศน์

ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระยะ ๕ ปี ได้นำกรอบการพัฒนาทั้ง ๙ ประเด็นข้างต้น รวมทั้งสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร นโยบายการเกษตร และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ทั้งปัจจัยเสี่ยง ภูมิคุ้มกัน นำมาพิจารณาประมวลประกอบการวางแผนอย่างรอบคอบ เป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

**“เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร
เป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน”**

๒.๒ พันธกิจ

๒.๒.๑ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒.๒ ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีประสิทธิภาพ เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และมีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ

๒.๒.๓ ส่งเสริมให้มีการจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างพอเพียง มีประสิทธิภาพยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๔ ส่งเสริมให้มีการวิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่เหมาะสม

๒.๓ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัด

๒.๓.๑ วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพที่มั่นคง รายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และมีความภูมิใจในอาชีพ

๒) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณเพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่ม การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและจัดการการผลิตที่เหมาะสมระหว่างอาหารผลิตภัณฑ์และพลังงานทดแทน

๓) เพื่อให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน

๒.๓.๒ เป้าหมาย

๑) ความพอใจของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๐ ในปี ๒๕๕๙

๒) เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ต่อปี

๓) ทรัพยากรการเกษตรมีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

๒.๓.๓ ตัวชี้วัด

- ๑) ดัชนีชี้วัดความผลึกของเกษตรกร
- ๒) อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร
- ๓) พื้นที่การเกษตรได้รับการบริหารจัดการ

๒.๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร

การพัฒนาการเกษตรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพและมีความหลากหลาย ให้ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารและมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน ร่วมสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและมั่นคง เตรียมพร้อมรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งในและนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาทรัพยากรการเกษตรให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู สร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรและมีการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยครอบคลุมการดำเนินงานในเรื่องการพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร งานการพัฒนาการผลิต และงานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน มุ่งเน้นการพัฒนารายสินค้า บูรณาการโดยยึดศักยภาพของพื้นที่เป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังมีความไม่เท่าเทียมกันทางด้านโอกาสและรายได้ จึงแบ่งการพัฒนาเกษตรกรออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยเน้นแนวทางการดำเนินงานแก่เกษตรกรแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เกษตรกรรายย่อย ประกอบด้วย ๒ กลุ่มย่อย คือ

กลุ่มที่หนึ่ง ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพ (ต่ำกว่าเส้นความยากจน) เป็นการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เน้นการจัดหาที่ดินทำกิน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ สร้างโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

กลุ่มที่สอง ผู้ที่มีรายได้ตามมาตรฐานการครองชีพหรือสูงกว่ามาตรฐานการครองชีพ หรือเกษตรกรเชิงพาณิชย์ เน้นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีมาตรฐานมากขึ้น การถ่ายทอดเทคโนโลยี สร้างองค์ความรู้และพัฒนา ทักษะการผลิต การตลาด และสามารถเข้าถึงแหล่งทุน

กลุ่มที่ ๒ เกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์ เน้นการสนับสนุนให้สามารถเข้าถึงข้อมูล อำนวยความสะดวกทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทางการเกษตรในต่างประเทศ

และสนับสนุนการร่วมทุนด้านการวิจัย เพื่อให้เกิดผลงานวิจัยที่สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งผลักดันให้เกษตรกรรายใหญ่เข้าร่วมกลุ่มกับเกษตรกรรายย่อย เพื่อเชื่อมโยงถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาการรวมกลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรม ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด มีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) และสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิม รวมทั้งส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับเกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์ โดยการ

๑) สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกรรายย่อย โดยพัฒนาระบบการประกันความเสี่ยงทางการเกษตรให้เหมาะสมกับสินค้าเกษตรและสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ จัดทำทะเบียนครัวเรือนเกษตรกรที่มีข้อมูลการเกษตรที่ครบถ้วนทันสมัยอยู่เสมอ ผลักดันให้มีระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง และพัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดินให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน

๒) สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรรายย่อย โดยถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มพูนความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ด้านการจัดการโลจิสติกส์ภาคเกษตร เสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีในด้านบัญชีต้นทุนอาชีพ ส่งเสริมพัฒนาความรู้ของเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ และสร้างฐานข้อมูลกับชุมชนด้านการเกษตร

๓) สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชน ในการรับมือกับความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและชุมชนรู้และเข้าใจผลกระทบ ความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีทั้งในเชิงรุกและการปรับตัว

๔) สร้างความมั่นคงปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร เพื่อการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภคด้วยการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้และการพัฒนาด้านอาหาร ศึกษาทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง และสนับสนุนให้มีการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษเพื่อบริโภคในครัวเรือน (City Farm) รวมถึงส่งเสริมให้นำของเหลือใช้ในครัวเรือนหรือชุมชนมาใช้เป็นพลังงานก๊าซชีวภาพ

- ๕) ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร
- ๖) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการแต่ละท้องถิ่น
- ๗) จัดหาที่ดินทำกิน สร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งทุน
- ๘) สนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร รวมทั้งสภาเกษตรกร สนับสนุนการรวมกลุ่มในระบบสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งยกระดับความสามารถในการแข่งขันและขยายช่องทางด้านการตลาด ตลอดจนสนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่ผู้บริหารสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร รวมถึงผู้นำวิสาหกิจชุมชน
- ๙) อำนวยความสะดวกให้กับเกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์และอุตสาหกรรม ด้วยการปรับปรุงกฎ ระเบียบ เพื่อลดปัญหาอุปสรรคทางการค้า สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทางการเกษตรในต่างประเทศ สร้างมาตรการจูงใจให้กับเกษตรกรรายใหญ่ที่ประสบความสำเร็จให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร ผลักดันให้เกษตรกรรายใหญ่ร่วมมือกับเกษตรกรรายย่อย เพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารและมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยการ

- ๑) พัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร ผลักดันและสร้างโอกาสให้เกิดแนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคเกษตร ส่งเสริมและสนับสนุนการทำประมงทะเลเล็ก พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจ การกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ และการพัฒนาโลจิสติกส์
- ๒) ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Production) ด้วยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสะอาด การเกษตรสีเขียว การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) การทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผาตอซัง ลดมลพิษจากแหล่งผลิตภาคการเกษตร ศึกษาการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับจากการซื้อขายคาร์บอนเครดิต
- ๓) เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง รวมทั้งสนับสนุนเพื่อจัดสรรผลผลิตพืชอาหารและพลังงานให้เพียงพอต่อการบริโภคและทดแทนพลังงาน

๔) สนับสนุนการพัฒนาาระบบตลาดสินค้าเกษตร ด้วยการส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์กลางการค้าสินค้าเกษตร (Hub) ส่งเสริมการขยายตลาดเฉพาะ สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิต การตลาด และการบริโภค พัฒนาทักษะ องค์ความรู้และการใช้ประโยชน์จากตลาดกลาง ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า รวมทั้งผลักดันการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร โดยร่วมกับธุรกิจร้านอาหารไทยในต่างประเทศที่มีอยู่ทั่วโลก

๕) สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือทางเหลี่ยมเศรษฐกิจต่างๆ เป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าสินค้าเกษตร และเส้นทางการขนส่ง เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและกระจายรายได้ โดยเฉพาะจากกลุ่มประชาคมอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างบูรณาการและเป็นระบบในภูมิภาคอาเซียน กำหนดมาตรการดำเนินงานแต่ละช่วงเวลา เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเป็นขั้นตอนและรูปธรรม ทั้งการปรับปรุงระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน การพัฒนาระบบสารสนเทศ สร้างมาตรฐานและการตรวจสอบสินค้าเกษตร ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล (Government to Government : G to G)

๖) ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร สนับสนุนงานวิจัย พันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำ จุลินทรีย์ เครื่องจักรกลการเกษตร นวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมทั้งพืชพลังงานทดแทน โดยให้มีการบูรณาการงานวิจัยระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย ตลอดจนสนับสนุนการนำผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาขยายผลสู่การพัฒนาการเกษตร ศึกษาวิจัยความต้องการของผู้บริโภคสำหรับสินค้าเกษตร รวมถึงสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้าใจและเห็นประโยชน์ของการวิจัย การประดิษฐ์คิดค้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานเชิงนวัตกรรม พัฒนาไปสู่การต่อยอดในเชิงพาณิชย์

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน
เพื่อสร้างและพัฒนการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม โดยการ

๑) ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้วยการเร่งรัดการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม วางระบบการใช้ที่ดินตามศักยภาพของที่ดิน จัดหาที่ดินเอกชนมาพัฒนาและจัดสรรให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินน้อย เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร การบริหารจัดการทรัพยากรประมง และเร่งรัดการศึกษาความเหมาะสมในการจัดสรรน้ำจากแหล่งน้ำภายในประเทศและระหว่างประเทศ รวมทั้ง

พัฒนาองค์ความรู้และสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้เสียและภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำในทุกกระดับ ตลอดจนบูรณาการหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำให้มีการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยการสร้างความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างเหมาะสมและถูกต้อง กำกับดูแลการใช้สารเคมีบริเวณพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ตลอดจนควบคุมการโฆษณาและส่งเสริมการขายสารเคมีการเกษตรทุกชนิด

๓) สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร โดยให้เกษตรกรและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น ทั้งด้านการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและสมดุล

๔) เตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและวางระบบการป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยธรรมชาติ ด้วยการจัดทำแผนป้องกันและระบบเฝ้าระวังเตือนภัย เพื่อลดความเสี่ยงจากอันตรายและความเสียหายที่จะเกิดกับเกษตรกร การติดตามข่าวสาร และสร้างแก้มลิงเพิ่มเติมเพื่อลดหรือชะลออัตราการไหลของน้ำหลาก รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีในการปฏิบัติการฝนหลวงทั้งบุคลากรและเครื่องมือ

๕) พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม)

๒.๕ การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ

กระบวนการสำคัญที่จะนำแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศไปปฏิบัติให้ผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน กระบวนการดังกล่าวต้องมีพัฒนาการมาเป็นลำดับทั้งกลไก กระบวนการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้สถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปและมีผลต่อการบริหารการพัฒนาประเทศ การผนึกพลังของทุกภาคส่วนในการสร้างสังคมที่มีความสุข เสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันภายใต้วิสัยทัศน์ของแผน จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการบริหารจัดการแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

๒.๕.๑ จัดให้มีขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมผลักดันแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดทำแนวทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ โดยใช้หลักการตลาดสร้างความตระหนักและยอมรับแผน จัดทำ

แนวทางการแปลงแผนพัฒนาการเกษตร และสร้างความเข้าใจให้ภาคการเมืองยอมรับเป้าประสงค์และแนวทางการพัฒนาของแผน รวมทั้งจัดเวทีและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติการร่วมกันในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตร

๒.๕.๒ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ แผนพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนระดับอื่นๆ โดยมีทิศทางการพัฒนาที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ด้านเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร และด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๕.๓ ให้ความสำคัญกับบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างกลไกในระดับต่างๆ ให้เชื่อมโยงประสานงานกันอย่างเป็นระบบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมผลักดันให้นำแผนพัฒนาการเกษตรไปปฏิบัติ

๒.๕.๔ ติดตามประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ โดยให้ความสำคัญกับการติดตามความก้าวหน้า ประเมินผลสำเร็จและผลกระทบของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตามประเด็นการพัฒนายุทธศาสตร์ และผลการพัฒนาในภาพรวมและระดับพื้นที่ รวมทั้งเสริมสร้างกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชนให้เข้มแข็ง พัฒนาศักยภาพให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือตรวจสอบโครงการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดทำข้อมูลที่น่ามาใช้ประกอบการตรวจสอบได้อย่างถูกต้องชัดเจน

ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนมีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้แผนพัฒนาการเกษตรเกิดสัมฤทธิ์ผล โดยการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ๑) พัฒนาบุคลากรด้านเกษตรและสหกรณ์ ๒) พัฒนาระบบการทำงานของหน่วยงานด้านเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสร้างระบบธรรมาภิบาลให้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ๓) พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เหมาะสม ๔) พัฒนาปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างและการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ๕) พัฒนาระบบบริหารจัดการงานเทคโนโลยีสารสนเทศภาคการเกษตรและสหกรณ์

ส่วนที่ ๓

รายละเอียดยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

ยุทธศาสตร์ที่ ๑

พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

๑. สถานการณ์

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม ผลการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา และสถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบันที่มีผลต่อภาคเกษตร พบว่า สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สาขาเกษตร มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด เนื่องจากภาคเศรษฐกิจอื่นโดยเฉพาะอุตสาหกรรมส่งออก การบริการ และการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ภาคเกษตรยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เป็นฐานพลังเศรษฐกิจที่สำคัญเพราะเป็นแหล่งรายได้ที่แท้จริงของประเทศ และสามารถสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้กับประเทศและทั่วโลกได้ รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาติสืบมา การพัฒนาสังคมของเกษตรกรให้เป็นสังคมที่ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาการเกษตร

การพัฒนาที่ผ่านมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ ประเทศไทยมีพื้นที่ชลประทานเพียงร้อยละ ๒๒.๓๐ ของพื้นที่การเกษตร (๑๓๑.๕๙ ล้านไร่) ส่วนพื้นที่จำนวนมากของประเทศที่เหลือเป็นพื้นที่ที่อาศัยน้ำฝน ซึ่งจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ภาคอุตสาหกรรมและบริการมีการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อการเกษตร (เขตชลประทาน) เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การถือครองที่ดินทางการเกษตรของเกษตรกรโดยเฉลี่ยลดลงเหลือครัวเรือนละ ๒๒.๔๔ ไร่ การกระจายการถือครองที่ดินกระจุกตัวอยู่ในมือเจ้าของที่ดินเพียงไม่กี่รายโดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งถือครองที่ดินต่ำกว่า ๒๐ ไร่ต่อครัวเรือน และร้อยละ ๒๗.๔๔ เป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญเรื้อรังมาเป็นเวลานาน รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำที่ไม่เหมาะสมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อการผลิต รายได้ และการกระจายรายได้ของเกษตรกร

การเจริญเติบโตในสาขาเกษตรที่เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๘๒ และ ๔.๔๒ ตามลำดับ นอกจากนี้ดัชนีชี้วัดความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗๕.๘๒ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๗๘.๓๖ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ รวมทั้งเมื่อจำแนกครัวเรือนเกษตรกรตามรายได้ ออกเป็น ๕ กลุ่ม พบว่า สัดส่วนรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้มากที่สุดต่อกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดมีความต่างกันลดลงจากร้อยละ ๑๙.๓๙ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๘.๐๒ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อย่างไรก็ตามพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรยังมีหนี้สินเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๙๙ แต่อยู่ใต้เส้นความยากจน (Poverty line) ลดลงจาก ๒.๓๑ ล้านครัวเรือน เป็น ๑.๗๕ ล้านครัวเรือน

สำหรับสัดส่วนประชากรในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๕๗.๗๑ ในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๓๖.๓๐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ภาครัฐต้องดูแล อย่างต่อเนื่อง เพราะนอกจากจะเป็นผู้ผลิตอาหารและสร้างรายได้ให้กับประเทศแล้ว ยังมีฐานะความเป็นอยู่ ด้อยกว่าคนกลุ่มอาชีพอื่นๆ ในสังคม รวมทั้งครัวเรือนเกษตรกรยังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ โดยสัดส่วน สมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุมากกว่า ๖๕ ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖.๙๙ เป็นร้อยละ ๘.๘๒ และ ผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ ๑๕-๖๕ ปี) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยจากร้อยละ ๖๙.๐๑ เป็นร้อยละ ๖๙.๘๗ เนื่องจากคนกลุ่มนี้บางส่วนไม่ได้ทำการเกษตรตลอดฤดูการผลิต รายได้ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ต้องเข้าสู่เมืองหลวงหรือโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหารายได้เสริม ขณะที่สัดส่วนผู้ที่ไม่ถึงเกณฑ์ทำงาน (น้อยกว่า ๑๕ ปี) ลดลงจากร้อยละ ๒๔.๐๐ เป็นร้อยละ ๒๑.๓๑ เมื่อก้าวสู่วัยทำงาน ส่วนใหญ่จะไม่กลับมาทำอาชีพ ทางการเกษตร ทำให้โครงสร้างการผลิตที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเปลี่ยนไปเป็นการใช้องค์ความรู้และ เทคโนโลยีมากขึ้น

แม้ว่าจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรมาอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการสร้างและพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร ปลูกจิตสำนึกให้มีความศรัทธาที่ต่ออาชีพเกษตรกรรม สร้างแรงจูงใจ ในการจัดสรรที่ดินทำกินและการสนับสนุนเงินทุน พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนายุวเกษตรกรให้เป็น เกษตรกรรุ่นใหม่แบบมืออาชีพ แต่จากการประเมินศักยภาพกลุ่มยุวเกษตรกร พบว่ายังมีกลุ่มยุวเกษตรกร จำนวนมากที่อยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง นอกจากนี้มีการส่งเสริมการถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน รวมทั้งได้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี สมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เกษตรกรนำมาประยุกต์ใช้น้อยจึงมีความเสี่ยงต่อการประกอบ อาชีพ และการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือน

สถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และความเข้มแข็งให้กับครัวเรือนเกษตรกร และยังทำให้เกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อก้าวไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การค้าขายปัจจัยการผลิตและผลผลิตร่วมกัน รวมทั้งเป็นแหล่งออมเงิน และสินเชื่อให้กับครัวเรือนเกษตรกรด้วย โดยสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน เป็นสถาบันที่มีบทบาททางการเกษตรมาก และมีแนวโน้มของจำนวนสมาชิก ทุนดำเนินงาน และปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการประเมินพบว่า สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนมากกว่า ครึ่งมีการดำเนินงานได้มาตรฐาน สำหรับการรวมกลุ่มรูปแบบอื่นๆ มีทั้งกลุ่มที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และไม่ได้จดทะเบียน ในระยะเวลา ๓ ปี ที่ผ่านมา มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก แต่ยังไม่มีการประเมิน มาตรฐานของกลุ่มดังกล่าว

จากสถานการณ์ข้างต้น ปัญหาหลักที่ยังคงเกิดขึ้นกับเกษตรกรไทย คือ ปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลกระทบถึงปัญหา

อื่นๆ ตามมามากมาย เช่น ไม่มีที่ดินทำกิน ขาดเงินทุนปรับปรุงการผลิต ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การบริหารจัดการน้ำไม่เหมาะสม ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ประกอบกับ ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการฟาร์มที่ดีพอ ส่งผลกระทบต่อผลผลิต รายได้ และการมีหนี้สินสูง การรวมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอ จึงทำให้ขาดอำนาจต่อรองในด้านการซื้อ ปัจจัยการผลิตราคาถูกร่วมกัน ขาดเครือข่ายในการกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภค รวมทั้งการขายสินค้าเกษตร ให้ได้ราคาที่เป็นธรรม

การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ ภาคเกษตรยังคงยึดคนเป็นศูนย์กลาง ของการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งมีแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร เน้นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ให้สามารถแก้ไขปัญหาพึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้การพัฒนาการเกษตรมีความเหมาะสมและยั่งยืน ทั้งการผลิตเพื่อการส่งออก และการผลิตเพื่อความมั่นคง ด้านอาหารของครัวเรือน ตลอดจนเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากยังมีความไม่เท่าเทียมกันทางด้านโอกาสและรายได้ จึงแบ่งการพัฒนา เกษตรกรออกเป็น ๒ กลุ่ม โดยเน้นแนวทางการดำเนินงานแก่เกษตรกรแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เกษตรกรรายย่อย ประกอบด้วย ๒ กลุ่มย่อย คือ

กลุ่มที่หนึ่ง ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานการครองชีพ (ต่ำกว่าเส้นความยากจน) เป็น การผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เน้นการจัดการ ที่ดินทำกิน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ สร้างโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

กลุ่มที่สอง ผู้ที่มีรายได้ตามมาตรฐานการครองชีพหรือสูงกว่ามาตรฐาน เน้นการสร้าง ขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีมาตรฐานมากขึ้น การถ่ายทอด เทคโนโลยี สร้างองค์ความรู้และพัฒนาทักษะการผลิต การตลาด และสามารถเข้าถึงแหล่งทุน

กลุ่มที่ ๒ เกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ หรือเกษตรเชิงอุตสาหกรรม เน้นการ สนับสนุนให้สามารถเข้าถึงข้อมูล อำนวยความสะดวกทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทาง การเกษตรในต่างประเทศและสนับสนุนการร่วมทุนด้านการวิจัย เพื่อให้เกิดผลงานวิจัยที่สามารถต่อยอด ในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งผลักดันให้เกษตรกรรายใหญ่วางกลุ่มกับเกษตรกรรายย่อย เพื่อเชื่อมโยงถ่ายทอด เทคโนโลยีซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาการรวมกลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรม ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง

๒.๒ เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยเชิงพาณิชย์เป็นผู้มีความสามารถในการผลิต และการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) รวมทั้งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิม เพื่อทำการเกษตรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ

๒.๓ เพื่อส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๒.๔ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับเกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ เพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน

๓. เป้าหมาย

๓.๑ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕ ในปี ๒๕๕๙ และสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรลดลง

๓.๒ รายได้ของเกษตรกรระหว่างกลุ่มมีรายได้น้อยที่สุด และกลุ่มมีรายได้มากที่สุด มีความต่างกัน ลดลงเหลือ ๑๕ เท่าในปี ๒๕๕๙

๓.๓ เกษตรกรทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น

๓.๔ ผู้มีการศึกษาสูงเข้าสู่ภาคเกษตรมากขึ้น

๓.๕ องค์กรเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร มีการดำเนินงานที่มีมาตรฐานเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔ และมีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๔ ในปี ๒๕๕๙ รวมถึงเครือข่ายมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔. ตัวชี้วัด

๔.๑ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร และสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร

๔.๒ สัดส่วนรายได้ของเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดและมากที่สุด

๔.๓ จำนวนเกษตรกรและพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน

๔.๔ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาอบรมที่เข้าสู่ภาคเกษตร

๔.๕ จำนวนองค์กรเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรที่มีมาตรฐาน และร้อยละของปริมาณธุรกิจ และจำนวนเครือข่าย

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรายย่อย

๕.๑.๑ สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้วยการ

๑) ส่งเสริมและพัฒนาระบบการประกันความเสี่ยงการเกษตรให้เหมาะสมกับสินค้าเกษตรและสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันและลดความเสียหายในการผลิตสินค้าเกษตร เป็นการสร้างหลักประกันที่มั่นคงในอาชีพ และรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดย

- บริหารจัดการศัตรูพืชและการเขตรรรมอย่างทั่วถึงเพื่อลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร โดยการให้ความรู้ตามหลักวิชาการทั้งการใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และอินทรีย์ ปุ๋ยพืชสด การใช้สารเคมี ชีววิธีที่ถูกต้อง

- สร้างเสถียรภาพรายได้ให้กับเกษตรกร โดยการประกันความเสี่ยงด้านราคาและผลผลิตสินค้าเกษตรให้กับครัวเรือนเกษตรกรอย่างเหมาะสม เป็นธรรมและทั่วถึง

- ประกันภัยพืชผลทางการเกษตรให้สามารถคุ้มครองความเสี่ยงด้านการผลิตทางการเกษตรที่มีผลกระทบจากภัยธรรมชาติ โดยใช้วิทยาศาสตร์ช่วยในการพิสูจน์ความเสียหาย

- สนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร สถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีต้นทุนการผลิตที่ลดลง และลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนในระบบ รวมทั้งฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพการเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร

๒) จัดทำทะเบียนครัวเรือนเกษตรกรที่มีข้อมูลการเกษตรที่ครบถ้วนและทันสมัย อยู่เสมอ เพื่อความสะดวกในการสนับสนุน ช่วยเหลือ และพัฒนาเกษตรกร

๓) ผลักดันให้มีการพัฒนาระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมแรงงานด้านการเกษตร ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ ให้มีการประกันสังคมครอบคลุมอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของเกษตรกร อาทิ กองทุนสวัสดิการชาวนา

๔) พัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดินให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน รวมถึงการคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตร

๕.๑.๒ สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร เพื่อรองรับบริบทการเปลี่ยนแปลง โดยพัฒนาเกษตรกรไปสู่การเป็นผู้ประกอบการทั้งด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ เน้นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบให้สามารถแก้ไขปัญหาพึ่งพาตนเองได้ เพื่อก้าวไปสู่ผู้จัดการฟาร์มแบบมืออาชีพ (Smart Farmer) โดย

๑) ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเองได้ ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพผ่านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ปราชญ์ และเครือข่าย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) เพิ่มพูนความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถประยุกต์ภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้เหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเกษตร

๓) ถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้กับเกษตรกร รวมทั้งพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๔) สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ด้านการจัดการโลจิสติกส์ภาคเกษตรแก่บุคลากรทั้งภาครัฐ เอกชน เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สามารถเลือกแนวทางการผลิตที่เหมาะสม กระบวนการผลิตให้มีการจัดการที่ดี ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัยด้วยต้นทุนต่ำ

๕) เสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีแก่เกษตรกรไทย สู้บัญชีต้นทุนอาชีพ สำหรับเกษตรกรทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนให้ได้รับโอกาสเรียนรู้การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน โดยใช้หลักการทำบัญชีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รู้รายได้ รายจ่าย หนี้สิน รู้จักพึ่งพาตนเอง และทิศทางอนาคต อันจะส่งผลให้สามารถวางแผนการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากเกษตรกรจะได้รับความรู้ในการจัดทำบัญชี รู้รายได้ รายจ่าย รู้จักควบคุมการใช้จ่ายเงินแล้วยังทำให้เกษตรกรมีวินัยทางการเงิน รู้จักการออมเงิน รวมทั้งรู้จักวิธีการลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ วัสดุในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อหลุดพ้นจากความยากจนและมีอนาคตที่ดี

๖) ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ของเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งควรเป็นรูปแบบที่ทำให้เกษตรกรสนใจที่จะค้นคว้า ทดลองหรือนำไปประยุกต์ต่อยอดใช้ประโยชน์ได้จริง ผลักดันให้เกษตรกรโดยเฉลี่ยมีความรู้พื้นฐานสูงขึ้น ร่วมมือกับเอกชนช่วยพัฒนาให้เกษตรกรก้าวหน้า ได้มีโอกาสศึกษาดูงานเทคโนโลยีการเกษตร การผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ทั้งในและต่างประเทศ

๗) สร้างฐานข้อมูลกับชุมชนด้านการเกษตร เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน โดย

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่นั้นๆ

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างฐานความรู้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่สร้างความเข้มแข็งแก่สังคมเกษตร

- สร้างและพัฒนาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านและเครือข่าย เพื่อสนับสนุนและดำเนินกิจกรรมพัฒนาการเกษตรของภาครัฐ รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลและให้บริการการเกษตรในด้านต่างๆ แก่เกษตรกร

- เพิ่มความสามารถและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารให้เกษตรกรเข้าใจและใช้ข้อมูลเป็นอย่างดี รวมถึงพัฒนาสื่อทางการเกษตรในวงกว้าง โดยให้มีศูนย์ปฏิบัติการเศรษฐกิจการเกษตร (Agricultural Economic Operation Center : AEOC) เพื่อติดตาม รายงานสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเกษตร การส่งสัญญาณเตือนภัยทางการเกษตร (Early Warning) โดยเฉพาะภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย และภัยทางเศรษฐกิจ รวมทั้งร่วมกับหน่วยงานที่เชื่อมโยงถึงเกษตรกรรายบุคคล เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สร้างระบบการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (E - Learning) จัดตั้งตู้ประชาสัมพันธ์ (Kiosk) ซึ่งเป็นการให้บริการข้อมูลทั้งด้านการผลิต และการตลาดในระบบหน้าจอสัมผัสแก่เกษตรกรและประชาชนที่สนใจ พร้อมระบบสนทนากับผู้เชี่ยวชาญในแบบ Web Camera เพื่อเผยแพร่และบริการข้อมูลข่าวสาร นโยบายมาตรการด้านการเกษตรที่รวดเร็ว กระจายอย่างทั่วถึงในระดับท้องที่ รวมทั้งสามารถสื่อสารได้สองทางระหว่างเกษตรกรกับภาครัฐ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรรับทราบข้อมูลอย่างรวดเร็ว สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ และช่วยเพิ่มโอกาสในการรับรู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้รวดเร็วขึ้น รวมทั้งจัดให้มีรายการโทรทัศน์ด้านการเกษตร เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป

๕.๑.๓ สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชนในการรับมือกับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) โดย

๑) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและชุมชน รู้และเข้าใจถึงผลกระทบความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในระยะยาวและตระหนักถึงผลที่จะตามมา

๒) ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีทั้งเชิงรุก และการปรับตัว และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สภาพอากาศและการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ให้กับเกษตรกรในชุมชน ทั้งภาคการผลิต อุตสาหกรรมการเกษตร และผู้ประกอบการของภาคการเกษตรขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) โดยการเสริมสร้างความรู้ ทักษะทางภาษาของประเทศคู่ค้า และความเข้าใจในเรื่องกฎระเบียบข้อตกลงต่างๆ ที่เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เกิดขึ้น ให้สามารถเลือกแนวทางการผลิตที่เหมาะสม กระบวนการผลิตให้มีการจัดการที่ดี ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัย ต้นทุนต่ำ ซึ่งจะสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขัน และลดข้อกีดกันทางการค้าของต่างประเทศในมาตรการด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช รวมทั้งมาตรการด้านการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเป็นการเตรียมความพร้อมของธุรกิจ และขยายตลาดตามโอกาสและข้อตกลงใหม่ๆ รวมทั้งเตรียมความพร้อมเกษตรกรเพื่อปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีและเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานเกษตรกร

๕.๑.๔ สร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกรและชุมชน เพื่อเป็นหนทางไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด ยังช่วยให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหารด้วย โดย

๑) ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมดุลของเกษตรกรรม โดยจัดให้มีกลไกให้ความรู้และขับเคลื่อนทั้งระดับชุมชนและระดับประเทศ ได้แก่ การเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและด้านเศรษฐกิจ ตั้งแต่รากฐานของชุมชนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ซึ่งเป็นระบบเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละภูมิภาคของประเทศ ปรับระบบการใช้ที่ดิน และรณรงค์ให้เกษตรกรใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี สามารถให้ผลผลิตที่ปลอดภัยอย่างเพียงพอในการยังชีพ มีการผลิตที่หลากหลายเพื่อลดความเสี่ยงภัยทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาปัจจัยภายนอกไร่นา โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรจนมีความมั่นใจที่ส่งผ่านแนวทางไปสู่อนาคต โดยสนับสนุนให้เกษตรกรบริหารจัดการฟาร์มอย่างเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม และผลิตอาหารปลอดภัย ใช้บริโภคได้ในครัวเรือนอย่างเพียงพอ และเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยเน้นให้สามารถใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเหมาะสม ให้ผลผลิตสูง ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำ ทำให้สภาพเศรษฐกิจและนิเวศวิทยาทางการเกษตรเกิดความยั่งยืน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างตลาดรองรับสินค้าเกษตร โดยดำเนินการให้สอดคล้องและเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้และการพัฒนาด้านอาหารศึกษาทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยบูรณาการ การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมการบริโภคที่เหมาะสมต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน

ด้วยการรณรงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนัก และมีจิตสำนึกร่วมกันผลิตอาหารให้ปลอดภัยและมีคุณภาพ ให้ผู้บริโภคมีความรู้ ความเข้าใจในการตัดสินใจและเลือกซื้ออาหารที่สะอาด ถูกหลักอนามัย เพื่อลดอัตราการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้อง ส่วนเกษตรกรและผู้ประกอบการได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย

๓) สนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปทำสวนผักคนเมือง (City farm) ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษสำหรับกลุ่มครัวเรือนหรือชุมชนที่มีความสนใจ เพื่อช่วยให้คนเมืองสามารถพึ่งตนเองด้านอาหารได้มากขึ้น และเกิดความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยแก้ปัญหาความยากจน ลดโลกร้อน และเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ทั้งกายใจได้ อย่างดี ที่สำคัญการปลูกผักยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยสานสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองได้อีกด้วย โดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เป็นกลไกดำเนินงานในการ

- เสริมสร้างการเรียนรู้และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาความรู้เรื่อง การเกษตร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของชุมชนในเมืองและชนบท ผนวกเผยแพร่แนวคิดอย่างเป็น รูปธรรมสู่สาธารณะ

- สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของกลุ่มคนในเมืองและเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อคนเมืองมากขึ้น

๔) ส่งเสริมให้มีการนำของเหลือใช้ในครัวเรือนหรือในชุมชน เช่น มูลสัตว์ ขยะ พาง แกลบ เศษไม้มาใช้เป็นพลังงานก๊าซชีวภาพ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ลดมลภาวะ หากเหลือใช้สามารถขายพลังงานความร้อนและไฟฟ้าเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคง และภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรสามารถพึ่งตนเองได้ และเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง

๕.๑.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร เพื่อปลูกฝังและสร้าง แรงจูงใจให้เยาวชนรักและภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม และเป็นการขับเคลื่อนภาคเกษตรในอนาคต โดย

๑) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในแต่ละพื้นที่อย่างจริงจัง ปรับปรุงระบบการเรียน การสอนให้เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การสร้า งองค์ความรู้และบุคลากรที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในท้องถิ่น เพื่อให้มี ความสามารถในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนฐานของความรู้และข้อมูลเป็นหลัก รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทุนการศึกษาทั้งระยะสั้น และระยะยาว

๒) จัดหาที่ดินทำกิน สร้างโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการผลิต เพื่อให้ สามารถเข้าสู่อาชีพเกษตรได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๕.๑.๖ บริหารและจัดการองค์ความรู้โดยชุมชน เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกร และเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้สังคมทั่วไปได้รับรู้เข้าใจสภาพ ปัญหาและข้อมูล ด้านการเกษตรของประเทศอย่างถูกต้อง

๕.๑.๗ สนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

๑) สนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกร ในการกำหนดนโยบายที่เชื่อมโยง กับแผนพัฒนาด้านการเกษตรสู่สภาเกษตรกรที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การตลาด ให้สามารถนำไปจัดทำ แผนปฏิบัติการในระดับชุมชน เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

๒) สนับสนุนการรวมกลุ่มในระบบสหกรณ์ วิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรรูปแบบต่างๆ มีส่วนร่วมและการบูรณาการทำงานในทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความมั่นคง ด้านอาหารและพลังงานทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และระดับประเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสามารถ เชื่อมโยงกับกลไกการบริหารจัดการภาครัฐและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง

๓) ส่งเสริมและพัฒนาระบบการรวมกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจ การบริหารจัดการ และเป็นที่พักของสมาชิก โดย

- พัฒนาการสร้างเครือข่าย ให้มีการเชื่อมโยงกันตั้งแต่การเป็นผู้รวบรวม ผลผลิต การขนส่ง จนถึงเป็นผู้จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เพื่อสร้างความเข้มแข็ง สร้างอำนาจ การต่อรอง และลดความเสี่ยงด้านราคาผลผลิต ได้แก่ การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสถาบันเกษตรกร หรือองค์กรเกษตรกรกันเอง การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรบริหารส่วนตำบล กับองค์กรบริหารส่วน จังหวัด รวมถึงการเชื่อมโยงในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาคจนถึงผู้ส่งออก สามารถสร้างความเข้มแข็ง ให้กับสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรตั้งแต่ระดับชุมชนไปถึงระดับประเทศ และต่างประเทศ

- สนับสนุนการรวมกลุ่มให้มีศักยภาพ เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนิน กิจการ และเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ให้มีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการดำเนินงาน โดยการ ประเมินมาตรฐานการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ทุกระดับและในกลุ่มที่มีความเข้มแข็งมาก ส่งเสริมให้สามารถต่อยอดเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมเกษตร และเป็นผู้ส่งออกสินค้า เกษตรเองโดยตรง กลุ่มที่เข้มแข็งปานกลาง ควรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่ม ที่ไม่เข้มแข็งและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ควรจะถูกเลิกกิจการ

- สนับสนุนการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันเกษตรกร และองค์กร เอกชน เพื่อเป็นการขยายเครือข่ายการตลาดและข้อมูลข่าวสารทางเทคโนโลยี

- ผลักดันให้สถาบันเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และจัดทำให้เป็นปัจจุบัน เพื่อให้การดำเนินงานโปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งสร้างเครื่องมือในตรวจสอบการดำเนินงาน

- พัฒนาขีดความสามารถในการดำเนินงานด้านการเงินของสถาบันเกษตรกร และองค์กรเกษตรกร พร้อมกับการพัฒนาความรู้พื้นฐานทางการเงินแก่สมาชิก

- ประชาสัมพันธ์ รณรงค์ให้เกษตรกรเข้าใจในปรัชญาของการรวมกลุ่มของระบบสหกรณ์/วิสาหกิจชุมชน ในเรื่องสิทธิหน้าที่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพื่อเป็นกำลังสำคัญ คอยสอดส่องดูแลรักษาผลประโยชน์ของสมาชิก รวมทั้งจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรที่ได้มาตรฐาน พัฒนาบุคลากรในการจัดการธุรกิจ และสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๔) ยกระดับความสามารถในการแข่งขันและขยายช่องทางด้านการตลาดของธุรกิจกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนให้สามารถนำองค์ความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต บนฐานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า

๕) สนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่ผู้บริหารสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร เพื่อให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร รวมทั้งถ่ายทอดไปยังสมาชิกหรือเกษตรกรรุ่นใหม่ได้

๕.๒ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์ เน้นการอำนวยความสะดวกให้กับเกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรม โดย

๕.๒.๑ ปรับปรุงกฎ ระเบียบเพื่อลดปัญหาอุปสรรคในทางการค้าสินค้าเกษตร

๕.๒.๒ ส่งเสริมให้เกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์และเชิงอุตสาหกรรมได้สร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้วยการอำนวยความสะดวกข้อมูล ข่าวสารทั้งด้านการผลิต การตลาด การลงทุนทางการเกษตรในต่างประเทศ ให้สามารถผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มและเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าเกษตร ปรับปรุงและจัดระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าให้มีมาตรฐาน น่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ โดยเฉพาะการขยายเทคโนโลยีการเกษตร

๕.๒.๓ สร้างมาตรการจูงใจให้เกษตรกรรายใหญ่ที่ทำการเกษตรพาณิชย์ที่ประสบผลสำเร็จจากอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคเกษตร เน้นการร่วมทุนด้านการวิจัย เพื่อปรับปรุงคุณภาพสินค้าเพิ่มผลิตภาพแรงงานงานวิจัยด้านเทคโนโลยีการจัดการโลจิสติกส์ สามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์

๕.๒.๔ ผลักดันให้เกษตรกรรายใหญ่ร่วมมือกับเกษตรกรรายย่อยเพื่อพัฒนาการรวมกลุ่มการผลิตและเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรม ตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และตรงกับความต้องการของตลาดภายในและต่างประเทศ ผ่านการส่งเสริมในรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจ เชื่อมโยงถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งกันและกัน ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งพากันเองในชุมชน ซึ่งหากประสบความสำเร็จจะขยายผลไปยังชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร และอาหารด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ ๒

พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร

๑. สถานการณ์

ประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการผลิตทางการเกษตรมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีการใช้ภูมิปัญญาแบบผสมผสานและสอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่น โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร ๑๓๑.๕๙ ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๔๑.๐๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ สามารถผลิตสินค้าเกษตร ทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศและส่งออกสร้างรายได้ให้กับประเทศมาตลอด โดยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจาก ๐.๔๘ ล้านล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐) เป็น ๑.๐๙ ล้านล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) ซึ่งสินค้าเกษตรและอาหารส่งออกที่สำคัญ อาทิ ยางพารา ข้าว กุ้ง อ้อยโรงงาน ผลไม้ มันสำปะหลัง ไข่เนื้อ เป็นต้น นอกจากนี้ผลผลิตสินค้าเกษตรยังใช้เป็นวัตถุดิบที่สำคัญเพื่อการแปรรูปในอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารรายใหญ่ของโลก

แม้ว่าการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารของไทยจะมีปริมาณเพียงพอสำหรับบริโภคภายในประเทศ เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและการส่งออก แต่ยังมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากสภาพปัญหาดินเสื่อมโทรม ปริมาณน้ำไม่เพียงพอกับความต้องการ การใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณที่ไม่เหมาะสม เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยี ที่ถูกต้อง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่เป็นผลให้เกิดความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝน ระดับอุณหภูมิที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่ไม่แน่นอน รวมทั้งภัยธรรมชาติที่คาดการณได้ยาก ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ในขณะเดียวกันประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งรวมทั้งประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรด้วย โดยพบว่าสัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนเกษตรลดลงจากร้อยละ ๗๓.๙๐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๖๘.๖๐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๒๐ เป็นร้อยละ ๙.๘๐ ในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ความเข้มแข็งของภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับคนหนุ่มสาวไม่สนใจทำการเกษตรและมีการย้ายจากภาคเกษตรไปสู่ภาคการผลิตอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านแรงงานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมี การพึ่งพาต่างประเทศทั้งปัจจัยการผลิตและตลาดส่งออก เช่น เทคโนโลยี ปุ๋ยเคมี และสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อต้นทุนการผลิต และต้องเผชิญความเสี่ยงกับความผันผวนด้านราคา ขณะที่ความต้องการสินค้าเกษตรและอาหารทั้งภายในประเทศและของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อรองรับความต้องการ และความมั่นคงอาหารในอนาคต นอกจากนี้ ความต้องการใช้พลังงานมีแนวโน้มสูงขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้สูญเสียเงินตราต่างประเทศจากการนำเข้า

เชื้อเพลิงและพลังงาน ด้วยเหตุนี้หลายประเทศในโลกรวมทั้งประเทศไทยมีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากพืชมากขึ้น ทำให้มีความต้องการพืชพลังงานทดแทนมากขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และปาล์มน้ำมันและมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ผลผลิตการเกษตร จากการปลูกเพื่อเป็นพืชอาหารมาเป็นพืชพลังงานมากขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตอาหาร รวมทั้งความมั่นคงอาหารของประเทศและการส่งออก

การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลางรวมทั้งภูมิภาคเอเชีย มีการเชื่อมโยงของประเทศในภูมิภาคต่างๆ มีมากขึ้น และมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ประเทศไทยต้องปรับบทบาทรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการขยายความร่วมมือ การคมนาคมขนส่ง การพัฒนาแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยีและสารสนเทศกับกลุ่มประเทศต่างๆ โดยเฉพาะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไทยได้รับการยอมรับในการเป็นศูนย์กลางธุรกิจและการค้าในภูมิภาค เน้นเพิ่มการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงทางการค้าเสรีให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความได้เปรียบจากศักยภาพที่ตั้งเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน โดยพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถเชื่อมโยงการค้าและการลงทุน สามารถประกอบธุรกิจระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปฏิรูปกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจการค้า เพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการนำสินค้าเกษตรไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตและใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งมีโอกาจากการเพิ่มปริมาณผลผลิตเพื่อรองรับความต้องการทั้งภายในประเทศและของโลก แต่ประสิทธิภาพการผลิตของไทยยังต่ำมีสินค้าเกษตรบางชนิดการผลิตไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ตลอดจนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาการเกษตรในอนาคตจึงต้องสร้างภูมิคุ้มกันภาคเกษตรให้เข้มแข็ง กำหนดแนวทางเชิงรุก และสร้างความสมดุลสำหรับการผลิตสินค้าเกษตร ทั้งที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหารให้เป็นรูปธรรม

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง เป็นฐานการผลิตของภาคการผลิตอื่นๆ ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร

๒.๒ เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน

๒.๓ เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร และมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับความต้องการด้านอาหารเป็นลำดับแรก

๒.๔ เพื่อส่งเสริมให้มีและนำผลงานวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพมาตรฐาน และเพียงพอต่อความต้องการ
- ๓.๒ มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น
- ๓.๓ เพิ่มสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร และมีการนำผลงานไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

๔. ตัวชี้วัด

- ๔.๑ ผลผลิตรวม และต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของสินค้าเกษตร
- ๔.๒ จำนวนฟาร์ม/โรงงาน ที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน
- ๔.๓ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรและแปรรูปเกษตร
- ๔.๔ สัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร และจำนวนผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ การพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตในเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรม รองรับบริการบริโภคภายในประเทศ และสู่ครัวโลก รวมทั้งการเปิดตลาดเสรีสินค้าเกษตรที่เพิ่มขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะประชาคมอาเซียน ด้วยการ

๕.๑.๑ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานสินค้าเกษตร เน้นการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิต ปรับระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพทุกขั้นตอน โดย

๑) ผลักดันการดำเนินงานยุทธศาสตร์รายสินค้าไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยผ่านหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะหน่วยงานในภูมิภาค สภาเกษตรกร และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

๒) ส่งเสริมแนวทางการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ด้วยการ

- ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งปัจจัยต่างๆ เพื่อการผลิตที่เหมาะสมตามความสามารถของเกษตรกร รวมทั้งการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้อง และจำเป็นตามคุณสมบัติของดินแต่ละชนิด เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

- บริหารจัดการระบบการพัฒนาพันธุ์และการผลิตพันธุ์ให้มีคุณภาพ มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและกลุ่มเกษตรกรที่มีศักยภาพให้มีบทบาท

ในการพัฒนาพันธุ์และผลิตพันธุ์ สนับสนุนการเคลื่อนย้ายพันธุ์พืชที่มีความสำคัญของท้องถิ่นหนึ่งไปยังท้องถิ่นอื่น ที่มีศักยภาพทางการเพาะปลูก เพื่อลดความสูญเสียจากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น พันธุ์ทุเรียนของจังหวัดนนทบุรี เป็นต้น รวมทั้งการจำหน่ายพันธุ์ให้แก่เกษตรกรในราคาที่เป็นธรรม

- พัฒนาระบบสารสนเทศเตือนภัยด้านการเกษตร เพื่อแจ้งให้เกษตรกรเตรียมพร้อมรับกับสถานการณ์ เพื่อลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นที่เกิเกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและภัยเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการผลิตการเกษตรได้ทันทั่วถึง

๕.๑.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนการทำประมงทะเลเล็ก และพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เศรษฐกิจร่วมกับผู้ประกอบการภาคเอกชนที่มีศักยภาพ โดยให้ความรู้และสนับสนุนการลงทุนบางส่วน การพัฒนาสินค้าประมงให้มีคุณภาพ ปลอดภัยตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ และพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพสัตว์น้ำให้ได้ตามมาตรฐานสากล พร้อมทั้งเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการประมงในทุกกระดับให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะโลกร้อน กฎ ระเบียบ ข้อกำหนดต่างๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ เกี่ยวกับการป้องกันและยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม (Illegal Unreported and Unregulated Fishing : IUU Fishing) ให้สามารถทำประมงอย่างมีความรับผิดชอบ รวมทั้งจัดระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาสมดุลของการผลิตและการใช้ทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน

๕.๑.๓ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าปศุสัตว์ รวมถึงสัตว์เลี้ยง ให้สามารถแข่งขันได้สอดคล้องตามความต้องการและกลไกตลาด เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในเรื่องเงินทุน พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ความรู้และเทคโนโลยีการจัดการฟาร์มและการเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีความสามารถเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์และกระบวนการผลิตให้มีคุณภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดำเนินการควบคุมป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ให้มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนอำนวยความสะดวกในการดำเนินการขยายตลาดสินค้าปศุสัตว์ทั้งภายในประเทศและส่งออก รวมทั้งส่งเสริมการทำปศุสัตว์อินทรีย์ตามแนวเกษตรกรรมยั่งยืน

๕.๑.๔ จัดตั้งสถาบันการจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อป้องกันและรักษาคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตก่อนไปสู่ตลาด พัฒนาการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต รวมถึงเครื่องจักรกลการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพของฟาร์มและการผลิตในพื้นที่ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อลดการสูญเสีย โดยดำเนินงานผ่านสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

๕.๑.๕ กำหนดมาตรฐาน ความปลอดภัยและการตรวจรับรองคุณภาพสินค้า สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรและอาหารตามมาตรฐานที่กำหนด อาทิ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) การใช้หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิต

อาหาร (Good Manufacturing Practices : GMP) และการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์โดยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน ลดภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง เพื่อขยายการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพมาตรฐาน ปลอดภัย และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และผลักดันให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในอาเซียนเมื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

๕.๑.๖ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร โดย

๑) ผลักดันและสร้างโอกาสให้เกิดแนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคเกษตร โดยสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดการสร้างนวัตกรรมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเครื่องจักรเครื่องมือทางการเกษตร เทคโนโลยีชีวภาพและฐานความรู้ทางชีวภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และลดปัญหาผลผลิตเกินความต้องการของตลาด รวมทั้งลดความสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว ตลอดจนประสานกับภาคธุรกิจในการส่งเสริมและการขยายตลาดสินค้าเกษตรแปรรูป

๒) สร้างตราสินค้า ตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ที่แสดงคุณประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับ เพื่อให้สินค้าเกษตรมีความเป็นเอกลักษณ์ มีมาตรฐานความปลอดภัยตามหลักวิชาการ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภคในประเทศ และผลักดันไปสู่ตลาดต่างประเทศ

๓) ส่งเสริมแหล่งผลิตสินค้าเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร เพื่อสร้างรายได้เสริมจากการจำหน่ายสินค้าเกษตร สินค้าแปรรูป สินค้าหัตถกรรม และการให้บริการต่างๆ โดยเน้นการนำภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบชนบท รวมทั้งเอกลักษณ์ท้องถิ่นเป็นแหล่งสร้างความรู้ด้านการเกษตรและจุดขายที่ผูกโยงประวัติศาสตร์

๔) ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ คุณประโยชน์หรือสรรพคุณสินค้าเกษตรของประเทศไทย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และลดการนำเข้าจากต่างประเทศ

๕.๑.๗ กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) ด้วยการกำหนด

๑) สินค้าเกษตรที่มีความสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคม เน้นสินค้าเกษตรสำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเกษตรของ ๑๘ กลุ่มจังหวัด การผลิตสินค้าเกษตร ๕ อันดับแรกของแต่ละจังหวัด (Top ๕) ทั้ง ๗๗ จังหวัด สินค้าเกษตรส่งออกของไทยที่มีมูลค่าสูงสุด ๑๐ อันดับแรกของประเทศ (Top ๑๐) และสินค้าเป้าหมายตามแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ครัวไทยสู่ครัวโลก โดยการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ใช้ข้อมูลทางกายภาพในระดับตำบลที่กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการไว้แล้ว และข้อมูลการประกาศเขตเกษตรเศรษฐกิจของสินค้าเกษตร ๑๓ ชนิด ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการกำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินงานใน ๒ ระดับ คือ

(๑) ระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นการทำงานในลักษณะมีส่วนร่วม (Participation) และนำสู่การปฏิบัติ (Practical) โดย

- กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) เพื่อการส่งเสริม ซึ่งเชื่อมโยงถึงโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิต เช่น ระบบชลประทาน ที่ดิน พันธุ์ เพื่อให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดต้นทุน ลดความเสี่ยง และผลผลิตมีคุณภาพ

- กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) เพื่อการ Matching Demand และ Supply ที่เชื่อมโยงถึงการพิจารณาการผลิตและตลาดในแต่ละพื้นที่ อาทิ อ้อยโรงงาน

- กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) เพื่อการป้องกันและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพิจารณาถึงสินค้าที่ต้องการป้องกันการระบาดของโรค การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาทรัพยากร สภาพแวดล้อม และผลกระทบอันเกิดจากภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง เช่น การดำเนินงานเรื่อง Food safety การ Zoning เพื่อป้องกันการระบาดของไข้หวัดนก การ Zoning เพื่อป้องกันน้ำเค็มเข้าที่นาเลี้ยงกุ้ง เป็นต้น

(๒) ระดับที่สอง คือ ระดับภาพรวมของประเทศ (Macro Economics) พิจารณาในเชิงเศรษฐกิจทั้งในเรื่องของ (๑) ระยะเวลา (Time) หมายถึง สินค้าเกษตรที่ต้องบริหารเวลาควบคุมให้ผลผลิตออกมาสอดคล้องกับตลาดบริโภค และบริหารจัดการขนส่งให้รวดเร็ว โดยเฉพาะสินค้าที่เน่าเสียง่าย เช่น ปาล์ม น้ำมัน ต้องใช้เวลาขนส่งถึงโรงสกัดน้ำมันภายใน ๒๔ ชั่วโมง น้ำมันดิบต้องใช้รถ Cooler Tank (๒) รูปแบบ (Form) หมายถึง รูปแบบของสินค้าและคุณภาพมาตรฐาน นับจากต้นน้ำ (Primary product) ไปจนถึงปลายน้ำ (Finished product) ตลาดแต่ละแห่งต้องการในระดับใด คุณภาพมาตรฐานใด อาทิ ยางจะต้องมีการปฏิบัติในประเภทผลิตภัณฑ์อย่างไรตรงกับตลาดต้องการ และ (๓) ต้นทุนและค่าขนส่ง (Place) หมายถึง แหล่งผลิตและแหล่งบริโภคควรต้องพิจารณาบริหารจัดการตามระบบโลจิสติกส์ให้ต้นทุนลดลงต่ำ ซึ่งจะนำไปสู่ระบบเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) สินค้าตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

๒) ดำเนินการสนับสนุนกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) ในรูปแบบอื่น ๆ โดย

(๑) การพัฒนาการเกษตรรูปแบบนิคมการเกษตร โดยการดำเนินงานอย่างบูรณาการครบวงจร มีมาตรการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตควบคู่กับมาตรการการตลาดที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมเกษตร

(๒) ส่งเสริมการทำเกษตรแบบกลุ่มการผลิตหรือเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ด้วยการ

- สนับสนุนการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องกับวงการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ให้มีการร่วมมือเกื้อหนุนและเสริมกิจการซึ่งกันและกัน และผลักดันให้มีผู้ประสานงานเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster Development Agent : CDA) เพื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะประสานเชื่อมโยงกลไกทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายวิสาหกิจเข้าด้วยกัน

- พัฒนาการเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มสินค้าที่มีศักยภาพสูง รวมถึงอาหารฮาลาล เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า และสร้างโอกาสทางการตลาด ยกกระดับสินค้าให้มีคุณภาพและมีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล
- ส่งเสริมการทำเกษตรพันธะสัญญา (Contract Farming) ระหว่างสถาบันเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรกับผู้ประกอบการ โดยมีกลไกกำกับดูแลให้มีความเหมาะสม รวมทั้งการใช้เครือข่ายเป็นกลไกเชื่อมโยงให้เกิดความสำเร็จ

๕.๑.๘ การพัฒนาโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตร โดย

- ๑) ศึกษาต้นทุนระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนบริหารจัดการการขนส่งสินค้าเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) สนับสนุนการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์ของภาคเกษตร อาทิ ตั้งแต่ระบบลำเลียงในระดับไร่นา การใช้ประโยชน์จากไซโล ฉาง ลานตาก ระบบรวบรวม กระจายสินค้า ที่เชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Optimization) สามารถตรวจสอบการเคลื่อนย้ายของสินค้า เพื่อลดความสูญเสียและต้นทุนจากการเน่าเสียของสินค้าที่มีสาเหตุจากกระบวนการเก็บรักษาและระบบขนส่งสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยพัฒนาระบบขนส่งที่มีการควบคุมอุณหภูมิ (Cool Chain) ระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และสนับสนุนให้ผู้ผลิตหรือสมาคมธุรกิจเฉพาะด้านเข้ามามีบทบาทในการจัดระบบการบริหารโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรร่วมกับภาครัฐ
- ๓) พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร (Communication Flow) ด้านการตลาด และความต้องการผลผลิตทางการเกษตร มีการไหลเวียนและกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างทั่วถึงและทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการผลิตให้สัมพันธ์กับฤดูกาลและความต้องการของผู้บริโภค (Demand Driven)
- ๔) ส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์ภาคเกษตรของไทย และสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์กลางการเชื่อมโยงข้อมูลแบบบูรณาการของประเทศ เพื่อให้บริการแบบเบ็ดเสร็จจากการติดต่อเพียงจุดเดียว หรือ การเชื่อมโยงข้อมูลแบบอิเล็กทรอนิกส์ (National Single Window)

๕.๒ ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Production) ด้วยการ

- ๕.๒.๑ กำหนดมาตรการจูงใจเพื่อสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีสะอาด โดยการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) ด้วยการส่งเสริมกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) และส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผาต่อชั่งเพื่อลดมลพิษจากแหล่งผลิตภาคเกษตร รวมทั้งผลักดันให้ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรนำวัสดุเหลือใช้ในฟาร์มและโรงงาน กลับมาผลิตพลังงานทดแทนใช้ในฟาร์มและโรงงาน เพื่อลดต้นทุนการ

ผลิตและรักษาสิ่งแวดล้อม หากเหลือใช้สามารถนำไปขายโรงงานผลิตไฟฟ้า เพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกร และผู้ประกอบการ

๕.๒.๒ ส่งเสริม ศึกษา และนำผลการศึกษาร่วมกันเรื่องการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะโลกร้อน เพื่อเตรียมการปรับทิศทางการผลิตของภาคเกษตร โดยในระยะแรก ผลักดันให้เกษตรกรผลิตสินค้าอาหารปลอดภัยทุกครัวเรือน รวมทั้งกำหนดเขต พื้นที่ที่เหมาะสมในการเข้าสู่เกษตรอินทรีย์ พร้อมสร้างมาตรการจูงใจให้การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๕.๒.๓ ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ ข้อมูลตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิต และการรวมตัวกันในระดับภูมิภาค ในการเตรียมมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ที่จะได้รับจากคาร์บอนเครดิตในอนาคต

๕.๓ เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง ด้วยการ

๕.๓.๑ ส่งเสริมการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนให้มีความเหมาะสม โดยมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับด้านอาหารเป็นอันดับแรก

๕.๓.๒ สนับสนุนให้ดำเนินมาตรการเพื่อจัดสรรผลผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคและทดแทนพลังงาน ด้วยการผลิตสินค้าเกษตรอาหารอย่างเพียงพอ ประชากรสามารถเข้าถึงอาหาร มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม และรักษาเสถียรภาพการผลิตอย่างยั่งยืนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

๕.๓.๓ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งระบบสำรองอาหารระดับประเทศ พร้อมกลไกการกระจายอาหารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนต้องเข้าถึงอาหารตลอดเวลาไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดการขาดแคลนในภาวะฉุกเฉิน (Food Emergency) อาทิ กรณีการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย ภัยแล้ง แผ่นดินไหว) และสำรองเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งการวางแผนป้องกันการขาดแคลนวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอาหารและอาหารสัตว์ที่ต้องพึ่งการนำเข้าจากต่างประเทศ

๕.๔ สนับสนุนการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร โดยการ

๕.๔.๑ ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์กลางการค้าสินค้าเกษตร (Hub) ที่เป็นธุรกิจแบบครบวงจร หรือการจัดตั้งศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรให้มีความหลากหลายในด้านชนิดและมาตรฐานสินค้า ในตลาดหลักทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้เกษตรกรกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าได้มาตรฐานสามารถนำสินค้าเข้าไปจำหน่าย เน้นการใช้ระบบตลาดกลางในระดับพื้นที่หรือชุมชน โดยสถาบันเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรเป็นผู้รวบรวมผลผลิต เพื่อกระจายไปยังตลาดระดับต่างๆ และสามารถเข้าสู่ตลาดสมัยใหม่ (Modern trade) รวมทั้งการสร้างหลักประกัน

ความมั่นคงของพื้นที่จำหน่ายสินค้า เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบตลาดสินค้าเกษตร และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับอาชีพเกษตรกร

๕.๔.๒ ส่งเสริมให้มีการขยายตลาดเฉพาะ (Niche Market) โดยการผลิตสินค้าให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการเฉพาะของแต่ละตลาด เช่น ตลาดสินค้าฮาลาล สินค้าเกษตรอินทรีย์ สินค้าเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

๕.๔.๓ สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิต การตลาด และการบริโภค ที่เกื้อกูลกัน โดยการให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันเกษตรกร และองค์กรเกษตรกร มีบทบาทในการบริหารจัดการสินค้าเกษตร และมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการตลาดกับภาคเอกชน โดยพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรระดับพื้นที่ เพื่อให้มีช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น ทั้งตลาดสำหรับสินค้าเกษตรตามฤดูกาลที่มีช่วงเวลาที่มีผลผลิตออกมาก (Seasonal Market) และตลาดสำหรับสินค้าเกษตรที่มีการบริโภคประจำวัน (Day to Day Market)

๕.๔.๔ พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ด้านการตลาดสินค้าเกษตรและใช้ประโยชน์จากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้แก่เกษตรกร เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าเกษตร

๕.๔.๕ ผลักดันการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร โดยร่วมกับธุรกิจร้านอาหารไทยในต่างประเทศที่มีอยู่ทั่วโลก ด้วยการรับรองคุณภาพ มาตรฐานวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตรของไทยที่ใช้ผลิตอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นจากผลผลิตทางการเกษตรของไทย

๕.๕ สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยการ

๕.๕.๑ ระยะแรก ศึกษา ภาวะเปรียบเทียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบต่อการค้าสินค้าเกษตร เพื่อนำไปปรับปรุงระบบการผลิตให้สอดคล้องกับภาวะเปรียบเทียบของประเทศคู่ค้า และลดอุปสรรค หรือข้อกีดกันทางการค้าทั้งมาตรการด้านภาษีและไม่ใช่ภาษี ติดตามและวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์การค้า การผลิตในภูมิภาคอาเซียน และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของแต่ละสินค้า หรือประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับจากการรวมเป็นตลาดเดียวและมีฐานการผลิตร่วมกัน การเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การพัฒนาที่เท่าเทียมกัน และการเชื่อมโยงกับตลาดโลก รวมทั้งการกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อการค้าและการลงทุนให้กับนานาประเทศ โดยเฉพาะการเตรียมการรองรับการลงทุนด้านเกษตรกรรมข้ามชาติ เพื่อให้มีการลงทุนด้านเกษตรกรรมอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agricultural Investment : RAI)

๕.๕.๒ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้กรอบความร่วมมือทางเหลี่ยมเศรษฐกิจต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) และกลุ่มอาเซียนบวกสาม (จีน ญี่ปุ่น เกาหลี) โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านในการผลิต

การตลาด การวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี รวมทั้งการมุ่งเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าสินค้าเกษตร และเส้นทางการขนส่งของอาเซียน

๕.๕.๓ ส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างบูรณาการ และเป็นระบบในภูมิภาคอาเซียน

๕.๕.๔ กำหนดมาตรการดำเนินงานแต่ละช่วงเวลา เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดย

๑) ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนให้รัดกุม ทันสมัย และสนับสนุนการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อใช้สิทธิพิเศษทางการค้า (Generalized System of Preferences : GSP)

๒) พัฒนาระบบสารสนเทศ/เสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหารในภูมิภาค รวมถึงแจ้งเตือนมาตรการ/กฎระเบียบของประเทศสมาชิกอาเซียน

๓) สร้างมาตรฐานและการตรวจสอบสินค้าเกษตร เป็นเครื่องมือสำคัญได้ทั้งในเชิงรุก และปกป้องการส่งออกและการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ รวมถึงการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรอาเซียนในภาพรวม โดยการ

- ผลักดันมาตรฐานของไทยให้เป็นมาตรฐานของอาเซียน โดยถ่ายทอดเทคโนโลยี การเข้าสู่สินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานให้กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อปรับมาตรฐานด้านความปลอดภัยและคุณภาพในอาเซียนสำหรับพืช ปศุสัตว์ และประมงให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล สำหรับเป็นฐานการผลิตวัตถุดิบในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารไปยังกลุ่มประเทศอื่นทั่วโลกได้มากขึ้น และสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

- ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับประเทศสมาชิก และเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการป้องกันการระบาดของโรคพืชและสัตว์ โดยกำหนดมาตรการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคและแมลง การกักกันพืชและสัตว์ที่นำเข้าจากต่างประเทศ การจัดทำเขตปลอดโรคระบาดสัตว์ รวมทั้งเพิ่มการผลิตวัคซีนในการป้องกันโรคสัตว์ และวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

- เพิ่มศักยภาพด่านกักกันพืชและสัตว์ของไทย กำหนดมาตรการ กฎระเบียบ เพื่อป้องกันสินค้าที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่ได้มาตรฐาน เน้นความเข้มงวดในการเคลื่อนย้ายสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง รวมทั้งปรับปรุงประสานระบบกักกันและวิธีการตรวจสอบสุขอนามัยพืชและสัตว์

๕.๕.๕ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล (Government to Government : G to G) เพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตการเกษตรกับปัจจัยการผลิตที่ประเทศไทยไม่สามารถผลิตแต่มีความจำเป็นต่อการผลิตสินค้าเกษตร รวมทั้งสนับสนุนการจัดกิจกรรมแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายและการกระจายรายได้

๕.๖ ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันด้านการเกษตรของประเทศ ด้วยการ

๕.๖.๑ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยอาหารสัตว์ สนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชพลังงานทดแทนที่เหมาะสมกับประเทศและให้ผลตอบแทนสูง อาทิ มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน และพืชพลังงานทดแทนชนิดอื่นในอนาคตที่ไม่ได้ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหาร เช่น สาหร่าย เป็นต้น รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่สินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและพลังงานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

๕.๖.๒ การวิจัยเครื่องจักรกลการเกษตร เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าและลดการสูญเสียผลผลิตในกระบวนการปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง ตลอดจนการเก็บรักษาในยุ้งฉาง รวมทั้งการวิจัยนวัตกรรมเครื่องจักร เครื่องมือเพื่อใช้ในการแปรรูปขั้นต้นในฟาร์ม และการผลิตระหว่างการขนส่ง เช่น เครื่องหีบปาล์มในแปลงเกษตรกร การใช้เทคโนโลยีการเพาะฟักลูกไก่ระหว่างการขนส่ง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกร และลดการสูญเสียของผลผลิต เป็นต้น

๕.๖.๓ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย เพื่อร่วมกำหนดแนวทางการวิจัยอย่างเป็นระบบในรูปแบบบูรณาการ ซึ่งจะทำให้ทิศทางการวิจัยภาคการเกษตรของประเทศมีความชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อการต่อยอดและใช้ประโยชน์องค์ความรู้ เทคโนโลยีจากการวิจัยและการประดิษฐ์คิดค้นในเชิงพาณิชย์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกระบวนการวิจัยและพัฒนา

๕.๖.๔ สนับสนุนและส่งเสริมการนำผลงานวิจัย และผลงานประดิษฐ์คิดค้นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาขยายผลสู่การพัฒนาภาคเกษตรควบคู่กับการพัฒนาระบบวิจัย และนวัตกรรมให้สนองความต้องการของภาคการผลิต รวมทั้งผลักดันผลงานวิจัยด้านการเกษตรไปดำเนินการต่ออย่างเป็นรูปธรรม

๕.๖.๕ สนับสนุนให้มีการพัฒนางานวิจัยพันธุ์พืชรวมถึงพืชพลังงานทดแทน งานวิจัยพันธุ์สัตว์ พันธุ์สัตว์น้ำและจุลินทรีย์ โดยการดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms : GMOs) ทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับห้องปฏิบัติการ ระดับโรงเรือน และระดับแปลงทดลองที่ควบคุมได้ โดยต้องผ่านระบบและกระบวนการตรวจสอบความปลอดภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอนและทุกชนิดของพืช สัตว์ สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ที่วิจัยและพัฒนา เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและขีดความสามารถการแข่งขัน รวมถึงให้สังคมมี

ทางเลือก ในการผลิตและการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีการดัดแปลงพันธุกรรม ทั้งนี้ ต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องโดยอาศัยข้อเท็จจริงบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

๕.๖.๖ สนับสนุนการศึกษาวิจัยความต้องการของผู้บริโภคสำหรับสินค้าเกษตร เพื่อให้ทราบความต้องการของตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตรในแง่มุมต่างๆ เช่น ด้านการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์ การบรรจุภัณฑ์ การติดฉลากโภชนาการ แสดงข้อมูลเพื่อการตัดสินใจสำหรับการบริโภค เป็นต้น

๕.๖.๗ สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนได้เข้าใจและเห็นประโยชน์ของการวิจัย และการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในเชิงนวัตกรรม และพัฒนาสู่การต่อยอดในเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าอย่างเป็นรูปธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓

พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน

๑. สถานการณ์

ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาภาคเกษตร เนื่องจากเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานในการทำการเกษตร โดยเฉพาะด้านทรัพยากรที่ดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรประมง และความหลากหลายทางชีวภาพ จากการพัฒนาที่ผ่านมาได้มีการนำทรัพยากรการเกษตรไปใช้ประโยชน์เกินกว่าอัตราการเกิดทดแทนหรือการฟื้นตัวตามธรรมชาติ ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ลดลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนปัญหาของการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม การใช้สารเคมีทางการเกษตร การขาดแคลนน้ำ แหล่งทำการประมงถูกทำลาย และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ทั้งการนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของประชากร การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทำให้ทรัพยากรการเกษตรอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม และปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรง จากสถานการณ์การเกิดอุทกภัยใหญ่เกือบทุกพื้นที่ในประเทศ ดังนั้น การพัฒนาประเทศในระยะต่อไป จึงมีข้อจำกัดและต้นทุนสูง ความสามารถในการแข่งขันลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ทุกภาคส่วนก็ได้ตระหนักและให้ความร่วมมือที่จะแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องมาตลอด เพื่อป้องกันและลดปัญหาที่อาจเกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

ทรัพยากรที่ดิน เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สร้างปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากมาย ปัจจุบันทรัพยากรดินเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทั้งจากธรรมชาติและจากการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เช่น การชะล้างพังทลายของดิน ดินขาดอินทรีย์วัตถุ เป็นต้น สาเหตุความเสื่อมโทรมของดินเพื่อการเกษตรเนื่องจากการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างไม่มีประสิทธิภาพ การปลูกพืชที่ไม่เหมาะสมกับคุณสมบัติของดินหรือปลูกพืชที่จะทำให้คุณภาพของดินเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว และปัญหาที่เกิดจากสภาพของทรัพยากรดินเอง เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินทราย และดินที่มีปฏิกริยาเป็นกรด เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการฟื้นฟู และปรับปรุงบำรุงดิน รวมถึงผลพวงจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้มีการนำที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตรไปใช้เพื่อกิจกรรมอื่น ๆ โดยพบว่ามีการบริหารจัดการที่ดินยังไม่เหมาะสม อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร ของประเทศและความเป็นอยู่ของเกษตรกร

ทรัพยากรน้ำ ประเทศไทยประสบกับสถานการณ์น้ำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทุกภาคของประเทศมีปัญหาการใช้น้ำเพื่อการเกษตร คือ บางพื้นที่ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ต้องการให้มีการขยายระบบชลประทานเพิ่มขึ้น แม่น้ำสายสำคัญ ๆ ของประเทศมีน้ำไหลตามธรรมชาติน้อยและน้ำท่วมในฤดูฝน บางพื้นที่ต้องการการป้องกันภัยเนื่องจากน้ำท่วมที่รุนแรงขึ้นทุกปี สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การบุกรุกทำลายพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธาร การบริหารจัดการน้ำไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น รวมถึงในบางพื้นที่มี

พื้นที่ปลูกพืชที่มีความต้องการน้ำมากในช่วงฤดูแล้ง ตลอดจนการเกิดปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำและแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ดังนั้น การพัฒนาแหล่งน้ำและพื้นที่ชลประทาน จึงมีความสำคัญมากต่อการผลิตของภาคเกษตร ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ชลประทาน จำนวน ๒๙.๓๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๓๐ ของพื้นที่การเกษตรของประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙๐ ของศักยภาพของการพัฒนาพื้นที่ชลประทานทั้งหมด (๖๐ ล้านไร่) ยังคงมีพื้นที่ที่มีศักยภาพที่ควรได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานได้อีก ๓๐.๖๖ ล้านไร่ โดยในปี ๒๕๕๓ มีแหล่งเก็บกักน้ำ ทั้งอ่างเก็บน้ำ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีความจุทั้งสิ้นประมาณ ๗๕,๘๑๒ ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ที่ผ่านมามีการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นาให้กับเกษตรกรในพื้นที่นอกเขตชลประทานที่มีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ อย่างไรก็ตาม คาดว่าประเทศไทยยังคงมีภาวะการขาดแคลนน้ำเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทรัพยากรประมง มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนสำหรับประชาชน และเป็นแหล่งที่มาของรายได้ การจ้างแรงงานและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ อีกจำนวนมาก ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการประมง มีผลผลิตและมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยในช่วงปี ๒๕๔๑ - ๒๕๕๐ ผลผลิตสัตว์น้ำของไทยมีปริมาณระหว่าง ๓.๒ - ๔.๑ ล้านตัน อันเนื่องมาจากความสามารถในพัฒนาเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพสูง อย่างไรก็ตามการพัฒนาเครื่องมือประมงดังกล่าวมีสูงเกินกว่าศักยภาพการผลิตของทรัพยากรประมงตามธรรมชาติ อีกทั้งยังประสบปัญหาการทำลายทรัพยากรประมงที่เกิดจากการทิ้งสารปนเปื้อนลงสู่ทะเลทั้งจากแหล่งอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และชุมชน รวมทั้งเกิดปัญหาความขัดแย้งในการทำประมงตามมา ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรประมงและผลผลิตสัตว์น้ำลดลง

การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร ในปัจจุบันยังพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่เดิมไม่ทั่วถึงและไม่เต็มประสิทธิภาพ ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และประมง รวมถึงยังขาดกลไก การเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรพัฒนาทรัพยากรการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อสร้างและพัฒนากการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

๒.๓ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร และสิ่งแวดล้อม

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ ขยายพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น ๓.๓๕ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๙
- ๓.๒ ทรัพยากรที่ดินได้รับการบริหารจัดการไม่น้อยกว่าปีละ ๒.๑๕ ล้านไร่
- ๓.๓ พื้นที่ทำการประมง และแหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับการบริหารจัดการไม่น้อยกว่าปีละ ๘.๘ ล้านไร่ และ ๖๐ แห่ง
- ๓.๔ องค์กรเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรเพิ่มขึ้น

๔. ตัวชี้วัด

- ๔.๑ จำนวนพื้นที่ชลประทาน
- ๔.๒ จำนวนที่ดินที่ได้รับการบริหารจัดการ
- ๔.๓ พื้นที่ทำการประมงที่ได้รับการบริหารจัดการ
- ๔.๔ จำนวนแหล่งอาศัยสัตว์น้ำ
- ๔.๕ จำนวนองค์กรเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อช่วยรักษาฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้คงความอุดมสมบูรณ์ เกิดความสมดุลและยั่งยืน รวมถึงเพื่ออำนวยความสะดวกให้สามารถรองรับต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด ให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ โดย

๕.๑.๑ ปรับปรุงการบริหารจัดการที่ดินและการกระจายการถือครองที่ดินให้เกิดความเป็นธรรมและคุ้มครองความมั่นคงและฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรยากจน ด้วยการ

๑) เร่งรัดการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม โดยใช้ทั้งวิถีกลและวิถีธรรมชาติ จากการใช้ระบบพืชในพื้นที่ที่เป็นปัญหาต่อการนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เช่น พื้นที่ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินขาดอินทรีย์ เป็นต้น และพื้นที่ที่เตรียมการสำหรับการจัดสรรให้กับเกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที รวมถึงการปลูกหญ้าแฝกและการปลูกพืชคลุมดิน รวมทั้งให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังสำหรับการนำพื้นที่ลาดชันที่ไม่เหมาะสมไปใช้ทำการเกษตร เพื่อป้องกันและลดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

๒) วางระบบการใช้ที่ดินตามศักยภาพของที่ดิน

๓) จัดหาที่ดินเอกชนมาพัฒนาและจัดสรรให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินน้อย มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ รวมทั้งจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อรวบรวมและนำที่ดินที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์มาจัดสรรให้กับเกษตรกรรายย่อยมากขึ้น สนับสนุนการดำเนินการให้ได้ สิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐแก่เกษตรกรและชุมชน รวมถึงรักษาและคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพ ทางการเกษตร และสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน

๕.๑.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน การผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตร ด้วยการ

๑) พัฒนาแหล่งน้ำ เพิ่มปริมาณเก็บกักน้ำและขยายพื้นที่ชลประทาน ให้ครอบคลุม พื้นที่ที่มีศักยภาพ

๒) เพิ่มประสิทธิภาพของกลไกบริหารจัดการน้ำให้สูงขึ้น ขยายขอบเขตการสูบน้ำ ด้วยไฟฟ้า เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติที่มี อยู่เดิม พื้นฟูการขุดลอกคูคลอง

๓) สนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาและชุมชน ขยายเขตการ จัดรูปที่ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและการผลิตส่งเสริมการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดที่สามารถ เก็บกักน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้อย่างพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงและปัจจัยพื้นฐานใน การผลิตของเกษตรกรและชุมชน

๕.๑.๓ เร่งรัดการศึกษาความเหมาะสมในการจัดสรรน้ำจากแหล่งน้ำภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ไปสู่แหล่งน้ำภายในประเทศที่มีปัญหาขาดแคลนน้ำซ้ำซาก โดยพิจารณาความ เป็นไปได้ของภาพรวมทั้งระบบและไม่กระทบต่อส่วนรวมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ รวมถึง ผลักดันให้เกิดการดำเนินการต่อไป

๕.๑.๔ พัฒนาองค์ความรู้และสนับสนุนให้มีผู้มีส่วนได้เสียและภาคีเครือข่ายเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำในทุกระดับ เพื่อลดความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างภาคประชาชน ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม

๕.๑.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนมาเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านโครงสร้าง พื้นฐานทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ตลอดจนใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่แล้วให้เต็มประสิทธิภาพ อาทิ การปรับปรุงและขยายระบบชลประทาน (คูส่งน้ำและคูระบายน้ำ)

๕.๑.๖ บูรณาการหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ เพื่อให้การบริหารจัดการมีความเป็นเอกภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ให้สามารถป้องกันปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งได้ โดยให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบทั้งพื้นที่

การประสานงาน ระยะเวลาดำเนินกิจกรรมตลอดจนงบประมาณ รวมถึงสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

๕.๑.๗ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรประมง เพื่อรองรับการผลิตที่ยั่งยืน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ โดย

- ๑) เร่งรัดและผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างจริงจัง
- ๒) เตรียมพร้อมรองรับความตกลงระหว่างประเทศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศคู่ค้า ทั้งการตรวจรับรองทางวิทยาศาสตร์ และการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมายขาดการรายงานและไร้การควบคุม
- ๓) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมงที่เสื่อมโทรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของทรัพยากรประมง โดยมุ่งเน้นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากภัยธรรมชาติ ยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการทำปะการังเทียม เพื่อเพิ่มแหล่งที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์น้ำ
- ๔) ศึกษา วิจัย และพัฒนาการเพาะเลี้ยงสายพันธุ์สัตว์น้ำ ที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย

๕.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดย

- ๕.๒.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ๕.๒.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปเผยแพร่องค์ความรู้ และเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีทางการเกษตร ที่ถูกต้องและเหมาะสมในแต่ละสินค้าเกษตรให้กับเกษตรกรทุกพื้นที่ เพื่อไม่ก่อให้เกิดสารเคมีตกค้างในดินและน้ำ รวมทั้งสนับสนุนการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และปุ๋ยพืชสด
- ๕.๒.๓ เร่งรัดและผลักดันการกำกับดูแลและควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างจริงจัง ในการทำการเกษตรบริเวณพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ควบคู่กับการนำมาตรการอนุรักษ์ดิน และน้ำมาใช้เพื่อป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน
- ๕.๒.๔ พัฒนาและยกระดับระบบการกำกับดูแลเรื่องการขายสารเคมีการเกษตร ให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพรัดกุม รวมถึงพัฒนาหลักเกณฑ์เพื่อเป็นข้อบังคับ ทางกฎหมาย ในการควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขายสารเคมีการเกษตรทุกชนิดตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง (ระบบร้านค้า ตัวแทนจำหน่าย พนักงานขาย ช่องทางการจำหน่าย และวิธีการจำหน่าย)

๕.๓ สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร โดย

๕.๓.๑ สร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรหรือชุมชนท้องถิ่นผู้มีบทบาทในการปกป้องดูแลทรัพยากรทางการเกษตร โดยให้ได้รับค่าชดเชยหรือค่าตอบแทนซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวเงิน หรือสิ่งตอบแทนอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การลดหย่อนภาษีหรือค่าธรรมเนียมการถือครองที่ดิน การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น

๕.๓.๒ สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการเข้าถึงทรัพยากรการเกษตร เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งชิงทรัพยากรใช้ทรัพยากร โดยการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่นตนเองให้มากขึ้น ทั้งด้านการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและสมดุล

๕.๔ เตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและวางระบบการป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยธรรมชาติ เพื่อป้องกันและลดปัญหาความรุนแรงของการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นการลดความเสี่ยงจากอันตรายและความเสียหายที่จะเกิดกับเกษตรกร และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในชั้นบรรยากาศให้เกิดฝนในปริมาณและการกระจายที่เหมาะสม โดย

๕.๔.๑ จัดทำแผนที่และจัดลำดับพื้นที่เสี่ยงทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด รวมทั้งวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงภัย เพื่อกำหนดมาตรการในการป้องกันและช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ในแต่ละช่วงทั้งปัญหาอุทกภัย ปัญหาภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง ที่ใช้ทั้งมาตรการด้านกายภาพ โครงสร้างพื้นฐาน และการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่เสี่ยงภัย

๕.๔.๒ พัฒนาระดับการจัดการภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพ โดยเชื่อมโยงข้อมูลประสานงาน และบูรณาการงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ตัดสินใจดำเนินการได้ทันที่ กำหนดมาตรการดำเนินงานให้ครอบคลุมตั้งแต่ระยะการเตรียมการป้องกัน และลดผลกระทบ ระยะการเตรียมพร้อมรับภัย ระยะการจัดการในภาวะฉุกเฉิน และระยะการจัดการหลังเกิดภัย โดยจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ ระบบการเฝ้าระวังเตือนภัย การติดตามข่าวสาร เพื่อเป็นการกระจายข่าวผ่านสื่อต่าง ๆ และแจ้งเตือนภัยให้กับเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเป็นระยะ ๆ รวมทั้งเตรียมความพร้อมรองรับปัญหาภัยพิบัติ โดยการขุดลอกคูคลอง ทางระบายน้ำที่ตื้นเขิน ก่อสร้างแก้มลิงเพิ่มเติม เพื่อลดหรือชะลออัตราการไหลของน้ำหลาก ก่อสร้าง ซ่อมแซมปรับปรุงบำรุงรักษาอาคารชลประทาน เพื่อการป้องกันและระบายน้ำทั้งพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ชุมชนเมือง รวมถึงประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและทั่วถึงให้กับเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง

๕.๔.๓ พัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือ ฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ และที่อยู่อาศัยให้ใกล้เคียงกับก่อนเกิดภัยพิบัติมากที่สุด

ด้วยการจัดทำประกันภัยให้กับเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ ในระยะแรกเริ่มดำเนินการในพื้นที่ที่ประสบภัยธรรมชาติซ้ำซากก่อน และดำเนินการในระยะต่อไปให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

๕.๔.๔ สนับสนุนการปฏิบัติการฝนหลวง เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำในพื้นที่เกษตรกรรม และเขื่อนรวมทั้งพื้นที่ที่เป็นแหล่งเก็บกักน้ำ ตลอดจนประชาชนผู้ใช้น้ำทั่วไป และพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง

๕.๔.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีฝนหลวงและการตัดแปรสภาพอากาศอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติการให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและสภาวะฝน ให้ทันต่อสถานการณ์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๕.๔.๖ สนับสนุนการจัดหาเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ ในการปฏิบัติการฝนหลวงที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติการจริงแต่ละครั้ง

๕.๔.๗ สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์บรรยากาศและการตัดแปรสภาพอากาศทางด้านอุตุนิยมวิทยา เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ สถิติ และด้านการบินกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการฝนหลวงมีความรู้ความสามารถอย่างเชี่ยวชาญ

๕.๕ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดย

๕.๕.๑ พัฒนาปรับปรุงกฎหมายเฉพาะให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบัน รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย ให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง เช่น กฎหมายในด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชและสมุนไพรรักษาโรค ด้านการประมง ด้านการจัดการและปฏิรูปที่ดิน การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น

๕.๕.๒ ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎหมายระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม) ภาษีผลิตภัณฑ์หรือค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ การวางหลักประกันความเสี่ยง หรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การกำหนดสิทธิการปล่อยมลพิษ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องไปดำเนินการร่างกฎหมายรอง และพิจารณากำหนดอัตราการจัดเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมตามประเภทของธุรกิจต่อไป

ส่วนที่ ๔

กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

๑. กระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ

ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ นั้น จะมีหลายระดับตั้งแต่แผนของหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลาง แล้วกระจายไปในระดับพื้นที่อย่างเป็นขั้นเป็นตอนตั้งแต่ทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการเกษตร และตัวชี้วัดความสำเร็จลงสู่แผนระดับต่างๆ จากส่วนกลางสู่ระดับกลุ่มจังหวัด/จังหวัด และสู่ระดับพื้นที่/ท้องถิ่น ดังนี้

๑.๑ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมผลักดันแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่การปฏิบัติ โดย สร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และบทบาท ที่ยึดแนวพระราชดำริส “เข้าใจ - เข้าถึง - พัฒนา” กับทุกภาคที่มีส่วนร่วมนำไปปฏิบัติ ซึ่งต้องเข้าใจสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง เข้าใจประชาชนแต่ละพื้นที่ และเข้าถึงความต้องการของประชาชน นำไปสู่การส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ โดยการ

๑.๑.๑ จัดทำแนวทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ โดยใช้หลักการตลาดสร้างความตระหนัก และยอมรับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาแบบบูรณาการที่ทุกภาคสามารถนำไปปรับใช้ให้บังเกิดผลจริง โดยเผยแพร่แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ให้ทุกภาคส่วนรับรู้ เกิดความร่วมมือในการนำแผนไปปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งจัดทำเอกสารรวบรวมวิธีการขับเคลื่อนแผนและกิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ หรือกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จโดยการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนเผยแพร่ไปปรับใช้ตามความเหมาะสม

๑.๑.๒ จัดทำแนวทางการแปลงแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่การปฏิบัติเผยแพร่แก่ภาคีการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางในการประสานแผนร่วมกันและนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมและมีความชัดเจนในการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม

๑.๑.๓ สร้างความเข้าใจให้ภาคการเมืองยอมรับเป้าประสงค์และแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปใช้ในการผสมผสานในการจัดทำนโยบายของพรรคและนโยบายของรัฐบาล โดยพิจารณาลำดับความสำคัญ โดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวกับการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาว

๑.๑.๔ จัดเวทีและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติร่วมกัน โดยใช้ความรู้ความเข้าใจทั้งด้านสาระการพัฒนา ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ความเข้าใจซึ่งกันและกันในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และการทำงานแบบเครือข่าย เป็นวิธีการผลักดันการพัฒนาในแต่ละระดับและพื้นที่

เปิดโอกาสให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสาร สภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ข้อจำกัด ศักยภาพของพื้นที่และผู้เกี่ยวข้อง เกิดการประสานประโยชน์การพัฒนา

๑.๒ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ กับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนระดับอื่นๆ โดยมีทิศทางการพัฒนาที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตรทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านสังคมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ด้านเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร และด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีคนและชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการเชื่อมโยงเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่เป้าหมายและวิธีปฏิบัติของแผนแต่ละระดับ รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบต่อการบรรลุเป้าหมายหลัก และใช้แผนพัฒนาระดับภาค แผนพัฒนาระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรลงสู่พื้นที่ โดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของประชาชน ดังนี้

๑.๒.๑ การบูรณาการในระดับนโยบาย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีสาระสำคัญบนพื้นฐานหลักการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ นโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา และนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวกับภาคเกษตร กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดให้สอดคล้องกัน ทั้งประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงาน พร้อมทั้งประมาณการงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ ที่จะต้องใช้ ระยะเวลาดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้กระทรวง/กรม ใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี เป็นการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ กับภารกิจหลักของหน่วยงานต่างๆ อย่างบูรณาการที่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักและหน่วยงานร่วมดำเนินการในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ชัดเจน

๑.๒.๒ การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดย

๑) การจัดทำกรอบงบประมาณภาพรวมของการพัฒนาการเกษตรของประเทศ สำนักงานประสานร่วมกับหน่วยงานกลางจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณระยะปานกลาง ๕ ปี การจัดสรรงบประมาณประจำปี และแนวทางการจัดทำแผนงาน/โครงการที่เป็นระบบครบวงจร ทั้งการวางแผน ดำเนินการติดตามประเมินผล และนำมาปรับปรุงแผนต่างๆ โดยยึดแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็นกรอบหลัก จัดทำเครื่องมือ อาทิ รายงานการติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศทั้งในระดับภาพรวม ระดับพื้นที่ และแผนงานโครงการที่สำคัญ เพื่อแสดง

ความก้าวหน้าของแผนงาน/โครงการพัฒนาและประเด็นที่ต้องเร่งรัดดำเนินงานต่อไป สำหรับเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอนุมัติงบประมาณทั้งในขั้นตอนการเสนอคณะรัฐมนตรีและการอภิปรายของคณะกรรมการก่อนนำเสนอที่ประชุมรัฐสภาเพื่อลงมติอนุมัติต่อไป

๒) การจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ สำนักงานงบประมาณและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยึดกรอบแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็นกรอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างกระบวนการที่ทำให้ทุกกระทรวง จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตรกับระบบงบประมาณของประเทศ ทั้งการจัดสรรงบประมาณแบบรายกระทรวง กลุ่มภารกิจ และการจัดสรรตามมิติพื้นที่ รวมทั้งกำหนดแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้แก่กระทรวงและพื้นที่ สามารถดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาฯ ได้อย่างครอบคลุมและคล่องตัว ในการจัดทำคำขอของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารงบประมาณระดับพื้นที่ ควรกำหนดให้มีผู้แทนภาคีการพัฒนาทั้งภาคเอกชน และประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสมเข้าร่วมในกลไกและกระบวนการงบประมาณตั้งแต่การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับกิจกรรมการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง

๓) การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดย

(๑) การจัดทำแผนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และการบูรณาการงาน/หน่วยงาน” บูรณาการในระดับนโยบาย การจัดทำยุทธศาสตร์ และการจัดสรรงบประมาณ และให้ครอบคลุมการดำเนินงานในเรื่องการพัฒนาเกษตรกรรมและสถาบันเกษตรกร งานการพัฒนาการผลิต และงานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุน มุ่งเน้นการพัฒนารายสินค้า บูรณาการโดยยึดศักยภาพของพื้นที่เป็นหลัก

ภาพที่ ๑ การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติในเชิงยุทธศาสตร์พัฒนาสินค้า (Commodity - Based) เชิงยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่ (Area - Based) และเชิงยุทธศาสตร์พัฒนาตามวาระสำคัญ (Agenda - Based)

(๒) การแปลงแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของกระทรวงและกรม โดยนำแผนงานการพัฒนาประเด็นสำคัญในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จากทั้ง ๓ ยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน สำหรับเสนอของบประมาณสนับสนุนในระยะเวลา ๔ ปี และแปลงสู่แผนปฏิบัติราชการประจำปี โดยพิจารณาความสอดคล้องของยุทธศาสตร์พัฒนาสินค้า ยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่ ตลอดจนให้ความสำคัญกับการนำผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

(๓) การบูรณาการในระดับพื้นที่ สร้างเวทีสาธารณะสำหรับทุกภาคส่วน เข้าร่วมได้อย่างเท่าเทียมกันเป็นการเชื่อมโยงแผนในแต่ละระดับอย่างบูรณาการใช้แผนพัฒนาภาคที่แปลงจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ลงสู่ระดับพื้นที่ เป็นกรอบในการจัดทำแผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงในลักษณะบนลงล่างทั้งวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาภาค นำไปสู่การกำหนดแผนงาน/โครงการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความชัดเจน เป็นเหตุเป็นผล และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ขณะเดียวกันแผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัดจะต้องบูรณาการในลักษณะล่างขึ้นบน โดยนำแผนท้องถิ่น/ชุมชนมาบูรณาการไว้ในแผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัดด้วย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชนที่นำข้อมูลของ

ชุมชนมาสะท้อนปัญหาในด้านต่างๆ แล้วประมวลเป็นความต้องการเพื่อจัดทำงบประมาณให้สอดคล้องกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

(๔) การบูรณาการแผนภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน ภาคเอกชนนำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์ของภาคเอกชน ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่จะทำให้เศรษฐกิจ ทั้งในภาพรวมและระดับพื้นที่ก้าวหน้า เป็นการผลักดันให้การพัฒนาประเทศมีการพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน

๑.๓ การติดตามประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

๑.๓.๑ การประเมินผลสำเร็จและผลกระทบของการดำเนินงาน ให้ความสำคัญกับการติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ตามประเด็นการพัฒนายุทธศาสตร์ และผลการพัฒนาในภาพรวม ในปีแรกของแผนจะติดตามความก้าวหน้าของกระบวนการผลักดันแผนสู่การปฏิบัติเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ พร้อมทั้งพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนผลการพัฒนาอย่างชัดเจน ปีที่ ๒ ติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามประเด็นการพัฒนามีลำดับความสำคัญสูง ปีที่ ๓ และปีที่ ๔ จะติดตามความก้าวหน้าพร้อมทั้งประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามประเด็นการพัฒนาและในภาพรวมของแผน และจัดทำรายงานเสนอคณะรัฐมนตรีเป็นรายปี เพื่อมีมติให้หน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการต่อไป

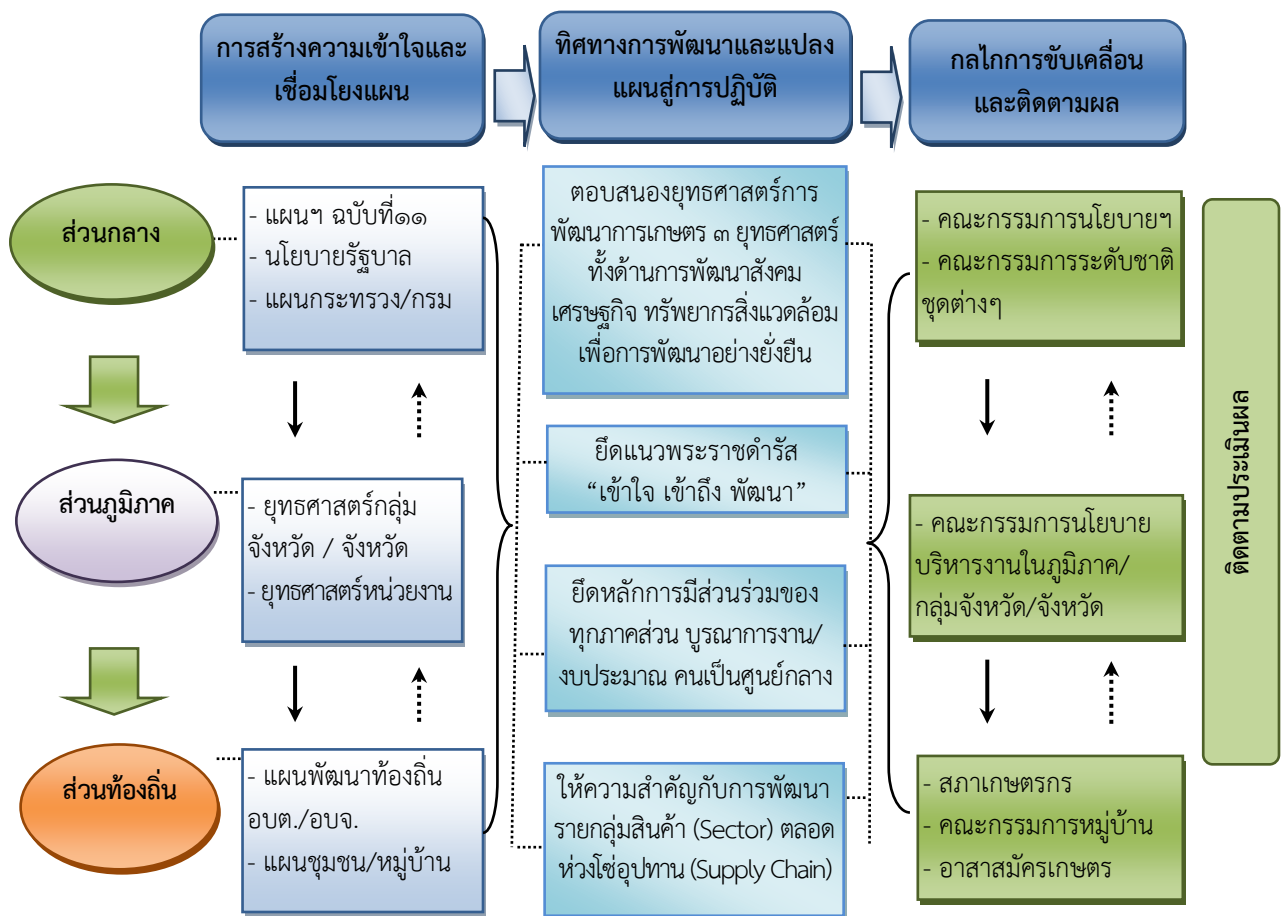
๑.๓.๒ กลไกการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรฯ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

๑) การติดตามประเมินผลการบริหารจัดการแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติในภาพรวม โดยคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ ทำหน้าที่กำหนดแนวทางการติดตามความก้าวหน้าการบริหารจัดการแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ ประสานการติดตามประเมินผลกับคณะกรรมการระดับชาติ ชุดต่างๆ ดำเนินการการติดตามประเมินผลกระทบการพัฒนาในภาพรวม และรายงานต่อคณะรัฐมนตรี ทุกสิ้นปี

๒) การติดตามประเมินผลการพัฒนาระดับพื้นที่ ดำเนินการโดยคณะกรรมการนโยบายบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) คณะกรรมการกำกับการปฏิบัติราชการในภูมิภาค (กคภ.) และปรับระบบการตรวจราชการ ให้เป็นเครื่องมือในการกำกับและติดตามประเมินผลการแปลงแผนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดตั้งกลไกกลาง ที่ประกอบด้วยผู้ตรวจราชการของกระทรวงต่างๆ มีอำนาจในการตรวจสอบ ตั้งแต่ความถูกต้องของแผน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการใช้งบประมาณให้เป็นไปตามเป้าหมาย

๓) เสริมสร้างกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชนให้เข้มแข็ง พัฒนาศักยภาพให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือตรวจสอบโครงการต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดทำข้อมูลที่น่ามาใช้ประกอบการตรวจสอบได้อย่างถูกต้องชัดเจน โดยคณะกรรมการในแต่ละระดับ ทั้งในส่วนกลาง ระดับภูมิภาค และระดับพื้นที่/ท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบของคณะกรรมการครอบคลุมทุกภาคส่วน

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติข้างต้นเป็นไปตามกรอบแนวคิดการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ (Conceptual Framework)

๒. แนวทางการขับเคลื่อนการปฏิบัติตามแผน

๒.๑ หน่วยงานสามารถเชื่อมโยง เป้าหมาย ตัวชี้วัด และกลยุทธ์ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สู่แผนพัฒนาการเกษตร และยุทธศาสตร์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งเชื่อมโยงนโยบายรัฐบาล สู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี ทั้งในระดับกระทรวง กรม จังหวัด และกลุ่มจังหวัด

๒.๒ กำหนดเจ้าภาพ (Owner) ทั้งหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักหรือเจ้าภาพร่วมครบถ้วนทุกตัวชี้วัด

๒.๓ สร้างความเข้าใจในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ มาตรการหลัก มาตรการย่อย และโครงการเร่งด่วนอย่างทั่วถึง

๒.๔ ดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิบัติราชการประจำปีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒.๕ พัฒนาระบบกำกับติดตามการดำเนินงานที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ

๒.๖ สรุปและรายงานผลการปฏิบัติราชการประจำปีให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด

๓. บทบาทของหน่วยงาน

ทุกภาคส่วนมีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้แผนพัฒนาการเกษตรเกิดสัมฤทธิ์ผล รวมทั้งเป็นผู้ร่วมได้รับผลกระทบหรือผลประโยชน์หรือมีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพและคุณภาพของแผนพัฒนาการเกษตรด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อให้ผลของการพัฒนามุ่งสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตลอดกระบวนการพัฒนาควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบในหน้าที่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับทุกภาคส่วน และการสร้างกลไกให้เอื้อต่อการใช้และรับประโยชน์อย่างเป็นธรรมทั่วถึง รวมทั้งร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมของตน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ พัฒนาบุคลากรด้านเกษตรและสหกรณ์

๓.๑.๑ พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นมืออาชีพ ปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันและปรับตัวได้ทันท่วงที มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยคิดแตกต่างจากผู้อื่น สร้างเครือข่ายและพันธมิตรทั้งภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ โดยการ

๑) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ ให้มีความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของตน เพื่อให้การปฏิบัติงาน เป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรการวิจัยและพัฒนา เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร เป็นต้น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการฝึกอบรม การเรียนรู้ การเพิ่มทักษะ ความรู้ด้านวิชาการเกษตร และการเสริมทักษะภาษาต่างประเทศให้แก่บุคลากร รวมทั้งสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขาที่มีความจำเป็นและขาดแคลน ตลอดจนการให้ทุนหลังปริญญาเอก (Post Doctoral Training) และทุนผู้ช่วยนักวิจัย (Research Assistantship) เพื่อต่อยอดงานวิจัย รวมทั้งพัฒนาสายงานวิจัยให้นักวิจัยมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

๒) พัฒนานองค์ความรู้ของบุคลากรภาครัฐทางการเกษตร โดยเฉพาะบุคลากรที่ใกล้ชิดเกษตรกร ให้มีความรู้ภาพรวมและวิสัยทัศน์ในด้านการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์

การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการจัดการความเสี่ยง เพื่อให้สามารถเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อสภาวะด้านธุรกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการและเกษตรกรในพื้นที่

๓) การเตรียมแผนสร้างบุคลากรทดแทน (Succession Plan) เพื่อรองรับอัตรากำลังที่จะเกษียณอายุ โดยจัดให้มีการเรียนรู้และพัฒนาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และกรณีศึกษาการจัดทำคู่มือทำงาน เพื่อสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

๓.๑.๒ ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย แก่บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ โดยการ

๑) ส่งเสริมการปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์

๒) มุ่งเน้นการสร้างกิจกรรมในการสร้างภาพลักษณ์อันดีให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ในสายตาประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติงาน

๓.๒ พัฒนาระบบการทำงานของหน่วยงานด้านเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสร้างระบบธรรมาภิบาลให้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน เพื่อให้หน่วยงานมีการวางแผนในการพัฒนาหน่วยงานระบบและกระบวนการทำงาน และกรอบอัตรากำลังที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนในปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต โดยการ

๓.๒.๑ เร่งรัดการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนให้เกิดความชัดเจน

๓.๒.๒ วิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงบประมาณบูรณาการโครงการสำคัญต่างๆ

๓.๒.๓ ศึกษารูปแบบการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในโครงการลงทุนภาครัฐ (Public Private Partnership : PPPs) ที่เหมาะสมในภาคเกษตร เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ในกิจการด้านการพัฒนาการเกษตรต่างๆ ของรัฐ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) การตรวจรับรองคุณภาพสินค้าเกษตร และการให้บริการสาธารณะ เพื่อลดภาระการลงทุน ของภาครัฐ เพิ่มประสิทธิภาพการลงทุน การบริหารจัดการ รวมทั้งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ และเทคโนโลยีระหว่างกัน

๓.๒.๔ ผลักดันให้มีหน่วยงานเชิงรุกที่จะส่งเสริม รองรับ และเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านพลังงานทดแทน ด้านความตกลงระหว่างประเทศโดยเฉพาะประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) เพื่อให้มีแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติงานที่ชัดเจนทันต่อการดำเนินการ ตามกฎระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น ให้สามารถแข่งขันได้เมื่อมีการเปิดเสรี

และต้องกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องปรับตัว เตรียมตัวรับมือให้กับผู้ที่อาจได้รับผลกระทบ
เสนอแนะสู่ทางการใช้ประโยชน์ให้กับผู้ที่จะได้ประโยชน์

๓.๒.๕ ปรับบทบาทหน่วยงานให้เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาด้านการเกษตร และสหกรณ์
โดยมีการกำหนดให้มีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่

๓.๒.๖ สร้างและพัฒนาระบบควบคุมภายในของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหาร
จัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

๓.๓ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เหมาะสม โดยการ

๓.๓.๑ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและสหกรณ์ ทั้งในด้านสวัสดิการ
ของเกษตรกร สินค้าเกษตร สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำทางการเกษตร ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ
สังคม สิ่งแวดล้อม และการคุ้มครองให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ

๓.๓.๒ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง

๑) กฎระเบียบและกฎกติกาใหม่ๆในการจัดการเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลต่อการผลิต
ภาคเกษตรของไทย เพื่อให้มีกฎหมายที่เป็นสากล โปร่งใส เป็นธรรม เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมที่เป็น
เครือข่ายที่เห็นประโยชน์ร่วมกัน นำไปสู่การยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจภาค
เกษตรของประเทศ

๒) พัฒนาปรับปรุงระบบกฎหมายเฉพาะ ให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบัน
รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง อาทิ กฎหมายด้านการคุ้มครอง พันธุ์พืช
และสมุนไพร ด้านการประมง ด้านการจัดการและปฏิรูปที่ดิน รวมถึงการผลักดันกฎหมายใหม่ที่มีความ
จำเป็นในเรื่องสวัสดิการเกษตรกร และการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น

๓) ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการ
ตามกฎหมาย ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ....
ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรและการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม) ภาษีผลิตภัณฑ์หรือค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์
และค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ การวางหลักประกันความเสี่ยง หรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม
การกำหนดสิทธิการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท ที่จะกำหนดเพดานอัตราภาษีและค่าธรรมเนียม
ในการจัดเก็บไว้ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการร่างกฎหมายรองและพิจารณากำหนดอัตรา
การจัดเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมตามประเภทของธุรกิจต่อไป

๓.๔ พัฒนาปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างและการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยการ

๓.๔.๑ ผลักดันการบูรณาการโครงการต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ ประกอบการเชื่อมโยงแผนงาน/โครงการการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์สู่แผนจังหวัด และกลุ่มจังหวัดในพื้นที่ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานแผนงาน/โครงการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๔.๒ สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรร่วมกับสถาบันการศึกษาหรือสถาบันการวิจัยเฉพาะทาง เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีระหว่างกัน อาทิ การวิจัยในด้านพัฒนาเครื่องมือเครื่องจักร ด้านนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ ด้านนาโนเทคโนโลยีการเกษตร

๓.๔.๓ สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจด้านการตรวจรับรองคุณภาพสินค้าเกษตรบางชนิด และ/หรือการรับรองคุณภาพฟาร์มสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)/ชุมชน/ภาคเอกชน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้องค์กรดังกล่าวเข้ามามีบทบาทขยายการบริหารจัดการให้รวดเร็ว กว้างขวาง และมีมาตรฐานมากขึ้น โดยบูรณาการงานพัฒนาในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงตามความต้องการของพื้นที่

๓.๔.๔ วางระบบการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ สำหรับพื้นที่เฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ อาทิ จังหวัดชายแดนภาคใต้ การบริหารกลุ่มจังหวัดที่ติดกับชายแดนพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ

๓.๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการงานเทคโนโลยีสารสนเทศภาคการเกษตรและสหกรณ์
โดยการ

๓.๕.๑ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ที่เชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศการเกษตรแต่ละสาขา ได้แก่ พืช ปศุสัตว์ ประมง และบริการทางการเกษตร รวมทั้งข้อมูลด้านผลการวิจัยพันธุ์ ระบบตลาดสินค้าเกษตร ข้อมูลด้านปัจจัยการผลิต เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน ทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำ โดยให้เกิดความคล่องตัวสูงด้วยการใช้เทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ ที่สามารถให้การปฏิบัติงานต่างๆที่เกี่ยวข้องสำเร็จอย่างทันการณ์ ถูกต้อง แม่นยำ เพื่อนำไปใช้ในวางแผน การผลิตด้านการเกษตร การป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ ยกระดับคุณภาพชีวิต และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๓.๕.๒ สนับสนุนการเข้าถึงและการให้บริการข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้ประโยชน์ อาทิ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ได้รวดเร็วและถูกต้องเพื่อนำข้อมูลดังกล่าว

ไปวางแผนการผลิตทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการให้บริการถึงตัวบุคคลผ่านระบบ ศูนย์บริการร่วมและระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

๓.๕.๓ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ให้มีมาตรฐานสากล โดยการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์กับองค์การนานาชาติที่มี ฐานข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวและประชาคมโลกให้การยอมรับ อาทิ World Trade Organization (WTO) และ Food and Agriculture Organization (FAO) เป็นต้น เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาให้ ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ในระดับสมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป

๓.๕.๔ พัฒนาศูนย์วิเคราะห์และติดตามผลกระทบด้านเศรษฐกิจการเกษตร โดยมีการ พัฒนาการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน พร้อมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการมาทำหน้าที่ในการวิเคราะห์และ ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้มีอำนาจใช้ในการตัดสินใจดำเนินการได้ อย่างทันท่วงที รวมถึงสามารถกระจายข่าวผ่านสื่อ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ การเตือนภัยรายวัน รายสัปดาห์ หรือสรุปผลงานรายเดือน

ทั้งนี้ ความสำคัญของบทบาทหน่วยงานในการพัฒนาบุคลากร กระบวนการทำงาน ตลอดจนโครงสร้างการดำเนินงานให้เกิดสัมฤทธิ์ผลแล้ว ควรมีการสร้างกลไกในระดับต่างๆ ให้เชื่อมโยง ประสานงานอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑) หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง สร้างความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้รับรู้และเกิดการยอมรับ โดยนำไปผสมผสานและสอดแทรกไว้ในแผนปฏิบัติการต่างๆ ผ่านรูปแบบ การประชุม สัมมนา หรือการประชาสัมพันธ์เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการขับเคลื่อนเชิงความคิดให้ทุกภาคส่วนเข้าใจวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระของแผนยุทธศาสตร์ และสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

๒) หน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาค ทำความเข้าใจและผลักดันแผนยุทธศาสตร์จากหน่วยงาน ภาครัฐส่วนกลางมาถ่ายทอดและแปลงแผนสู่ระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด พื้นที่ ให้ประสบความสำเร็จมุ่งสู่ จุดหมายเดียวกัน โดยการผสมผสานและสอดแทรกในแผนปฏิบัติการ

๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและร่วมผลักดัน ให้นำแผนพัฒนาการเกษตรไปปฏิบัติ

นอกจากนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกลไกขับเคลื่อนให้ เกิดการดำเนินงานอย่างจริงจัง และสามารถเชื่อมโยงบทบาทภารกิจให้มีการขับเคลื่อนและรับทราบปัญหา พร้อมทั้งแก้ปัญหาได้ไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวม โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการที่สามารถบูรณาการในทุกระดับตลอดจนขับเคลื่อนได้ทั้งในภาครัฐและเอกชน

ส่วนที่ ๕
แผนงานสำคัญ
ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
<p>๑. พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร</p> <p>เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง เป็นผู้มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) รวมทั้งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิม เพื่อทำการเกษตรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ และส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน</p>		
<p>๑.๑ สร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร พัฒนาระบบการประกันความเสี่ยงทางการเกษตรให้เหมาะสมกับสินค้าเกษตรและสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ จัดทำทะเบียนครัวเรือนเกษตรกรที่มีข้อมูลการเกษตรที่ครบถ้วนทันสมัยอยู่เสมอ ผลักดันให้มีระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึงและพัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดินให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน</p>	<p>๑) สร้างเสถียรภาพรายได้ให้กับเกษตรกร (โครงการรับจำนำ)</p> <p>๒) จัดทำทะเบียนเกษตรกร</p> <p>๓) สนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินและฟื้นฟูอาชีพของเกษตรกร</p> <p>๔) จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชาวนา</p> <p>๕) ประกันภัยพืชผลทางการเกษตร</p> <p>๖) พัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดินให้เกษตรกรรายย่อย</p> <p>๗) พัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดินให้เกษตรกรรายย่อย</p> <p>๘) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร</p> <p>๙) โครงการสร้างอาชีพใหม่ให้คนว่างงาน</p> <p>๑๐) โครงการยกระดับฝีมือแรงงานนอกภาคเกษตรเพื่อยกระดับรายได้</p> <p>๑๑) ตรวจสอบแรงงานนอกระบบ (แรงงานในงานเกษตรกรรม)</p> <p>๑๒) โครงการพัฒนาแรงงานในและนอกระบบ "ปลอดภัยและสุขภาพอนามัยดี"</p>	<p>กษ. พณ. กค. กฟก. มท. พม. รง.</p>
<p>๑.๒ สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มพูนความรู้ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีในด้านบัญชีต้นทุนอาชีพ และด้านวิทยาศาสตร์ เข้าสู่ Smart Farmer รวมทั้งถ่ายทอด</p>	<p>๑) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ</p> <p>๒) พัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง</p> <p>๓) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>๔) ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>๕) ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตร</p> <p>๖) โครงการพัฒนาภูมิปัญญาทางบัญชีสู่บัญชีต้นทุนอาชีพ</p>	<p>กษ. กปร. มท. กท. ศธ.</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผสมผสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสร้าง ฐานข้อมูลชุมชนด้านการเกษตร มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการ เกษตรเพิ่มความสามารถและ ช่องทางการรับรู้ข่าวสารอย่าง ทั่วถึง	๗) ฐานข้อมูลกับชุมชนด้านการเกษตร	
๑.๓ สร้างขีดความสามารถให้กับ เกษตรกรและชุมชนในการ รับมือกับความเสียหายจากภัย ธรรมชาติ ประชาสัมพันธ์ให้ เกษตรกร และชุมชน รู้และ เข้าใจผลกระทบของโลกร้อน ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี ในการปรับตัว	๑) ถ่ายทอดความรู้เพื่อปรับตัวและรับมือ กับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ๒) ส่งเสริมให้มีการนำของเหลือใช้ใน ครัวเรือนหรือในชุมชนมาผลิตเป็น พลังงานทดแทนในระดับครัวเรือน	กษ. ทส. มท. วท. พน.
๑.๔ สร้างความมั่นคง ปลอดภัย ด้านอาหาร ในครัวเรือน เกษตรกร ส่งเสริมให้มีการ ผลิตอาหารเพียงพอปลอดภัย ส่งเสริมการทำเกษตรกรรม ยั่งยืน และสนับสนุนให้มีการ ปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ เพื่อบริโภคในครัวเรือน (City Farm)	๑) ส่งเสริมการเกษตรกรรมยั่งยืน ๒) ส่งเสริมให้เกษตรกรและชุมชนมีความรู้ ด้านอาหารศึกษา ๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกพืช-ผัก ปลอดสารพิษในครัวเรือน (City Farm)	กษ. มท. ทส. อก. สธ. ศธ. กทม.
๑.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกร รุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร ร่วมมือกับ สถาบันการศึกษา การปรับปรุงระบบ การเรียน การสอนให้เป็นหลักสูตร ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการแต่ละท้องถิ่น จัดหาที่ดินทำกิน สร้างโอกาส ให้เกษตรกรสามารถเข้าถึง	๑) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ๒) พัฒนาเกษตรกรคลื่นลูกใหม่ ๓) อาสาสมัครเกษตร ๔) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ด้านการเกษตร ๕) รายการโทรทัศน์เพื่อการเกษตร	กษ. ศธ. สกว. มท.

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
แหล่งทุนและให้ชุมชนเป็น แหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์		
๑.๖ สนับสนุนการดำเนินงานของ สถาบัน/องค์กรเกษตรกร รวมทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ และพัฒนาระบบการรวมกลุ่ม ทั้งในรูปแบบของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มส่งเสริม อาชีพต่างๆ พัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การผลิตใหม่ๆ ยกระดับ ความสามารถในการแข่งขัน และช่องทางการตลาด	๑) สนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกร ๒) ส่งเสริมและพัฒนาระบบการรวมกลุ่ม สถาบัน/องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ๓) สนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้ แก่ผู้บริหารสถาบันเกษตรกร องค์กร เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ๔) แผนงานพัฒนาขีดความสามารถในการ ดำเนินงานของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ๕) แผนงานส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนิน ธุรกิจของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ๖) โครงการส่งเสริมและพัฒนากิจการออม ในระบบสหกรณ์	กษ. สกช.
<p>๒. พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร</p> <p>เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง เป็นฐานการผลิตของภาคการผลิตอื่นๆ ที่ทำให้เกิด ความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการ แข่งขัน ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร และมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน โดย ให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านอาหารเป็นลำดับแรก และส่งเสริมให้มีและนำผลงานวิจัยพัฒนาด้าน การเกษตรไปใช้ประโยชน์มากขึ้น</p>		
๒.๑ การพัฒนาการผลิตและสร้าง มูลค่าเพิ่มลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพ ผลักดัน แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภาคเกษตร ส่งเสริมการทำ การเกษตรแบบกลุ่มการผลิต หรือเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) สร้างมูลค่าเพิ่ม ให้กับสินค้าเกษตรและเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหาร โลจิสติกส์	๑) โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำ เพื่อการเกษตร ๒) พัฒนาระบบสารสนเทศเตือนภัยด้าน การเกษตร ๓) ผลักดันการดำเนินงานยุทธศาสตร์รายสินค้า ๔) กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) ๕) พัฒนาการเชื่อมโยงด้านการผลิตการ แปรรูปและการตลาด ๖) บริหารจัดการระบบการพัฒนาพันธุ์และ การผลิตพันธุ์ ๗) กำหนดมาตรฐาน พัฒนาระบบตรวจสอบ รับรอง และพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร	กษ. พณ. อก. วท. พน. อก. สธ. ศธ. คค. ชกส. เอกชน

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
	<p>๘) ส่งเสริมการทำเกษตรพันธะสัญญา</p> <p>๙) ลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร</p> <p>๑๐) พัฒนาและบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ด้านการเกษตร</p> <p>๑๑) ระบบการสำรองอาหารรองรับภัยพิบัติ (Food Emergency)</p> <p>๑๒) โครงการจัดระบบการปลูกข้าว (พืชหลังนา)</p> <p>๑๓) โครงการนิคมการเกษตร</p> <p>๑๔) พัฒนาสุขภาพสัตว์</p> <p>๑๕) ให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร</p> <p>๑๖) ดำเนินการเพื่อรองรับภาวะเปราะบางของประเทศคู่ค้า</p> <p>๑๗) สร้างตราสินค้าและตราสัญลักษณ์</p> <p>๑๘) เสริมสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์อาหารไทย</p> <p>๑๙) ผลักดันและสร้างโอกาสให้เกิดแนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคเกษตร</p> <p>๒๐) ส่งเสริมแหล่งผลิตสินค้าเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร</p> <p>๒๑) พัฒนาองค์ความรู้ของอุตสาหกรรมอาหารเพื่อเชื่อมโยง กับ Food Intelligence Center</p> <p>๒๒) โครงการก่อสร้างอาคารซานชาลาขนถ่ายสินค้าและคลังสินค้า</p> <p>๒๓) โครงการก่อสร้างศูนย์เปลี่ยนถ่ายรูปแบบการขนส่งสินค้าเชียงของ จ.เชียงราย ระยะที่ ๑</p> <p>๒๔) โครงการก่อสร้างทางหลวง ทางหลวงชนบท สนับสนุนการขนส่งแบบต่อเนื่อง</p> <p>๒๕) โครงการก่อสร้างทางคู่ในเส้นทางรถไฟสายชายฝั่งทะเลตะวันออก ช่วงฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-แก่งคอย</p> <p>๒๖) โครงการก่อสร้างสถานีบรรจุและแยกสินค้ากล่อง (ไอ.ซี.ดี) แห่งที่ ๒</p>	

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
	๒๓) งานก่อสร้างท่าเทียบเรือเชียงแสน แห่งที่ ๒ จ.เชียงราย ๒๔) ก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าทางลำน้ำ เพื่อการประหยัดพลังงาน	
๒.๒ ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม (Green Product) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี สะอาดการเกษตรสีเขียว การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices : GAP) การทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผา ตอซังลดมลพิษจาก แหล่งผลิตภาคการเกษตร ศึกษาการปลดปล่อย ก๊าซ เรือนกระจกและสร้างความรู้ ความเข้าใจรวมทั้งประโยชน์ที่ จะได้รับจากการซื้อขาย คาร์บอนเครดิต	๑) เกษตรอินทรีย์ ๒) การใช้เทคโนโลยีสะอาดกับกระบวนการ การผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ๓) ส่งเสริมและจัดการแก้ไขปัญหาการผลิต สินค้าปศุสัตว์ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	กษ. พณ. อก. ศธ. พน. วท.
๒.๓ เสริมสร้างการผลิตสินค้า เกษตรที่เป็นพืชอาหารและ พลังงาน ให้เกิดความมั่นคง สนับสนุน เพื่อจัดสรรผลผลิต พืชอาหารและพลังงานให้ เพียงพอต่อการบริโภคและ ทดแทนพลังงาน	(แผนงานโครงการดำเนินการใน ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตร)	
๒.๔ สนับสนุนการพัฒนาระบบ ตลาดสินค้าเกษตร พัฒนา ทักษะองค์ความรู้และการใช้ ประโยชน์จากตลาดกลาง ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า รวมทั้งสนับสนุน การสร้าง เครือข่ายการผลิตการตลาด	๑) สนับสนุนการใช้ตลาดกลางสินค้าเกษตร ๒) โครงการจัดระบบตลาดสินค้าเกษตร ในระดับพื้นที่ ๓) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิต การตลาดและการบริโภค ๔) พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ ด้านการตลาดสินค้าเกษตร ๕) สนับสนุนตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า	กษ. อก. กค. พณ. เอกชน

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
<p>๒.๕ สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศสร้างความร่วมมือทางเหลื่อมเศรษฐกิจต่างๆ เป็นศูนย์กลางการผลิต การค้าสินค้าเกษตร และเส้นทางการขนส่ง เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและกระจาย รายได้ โดยเฉพาะจากกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมทั้งการเตรียมการรองรับการลงทุนด้านเกษตรกรรม ข้ามชาติ เพื่อให้มีการลงทุน ด้านเกษตรกรรมอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agricultural Investment : RAI)</p>	<p>๑) ความร่วมมือระหว่างประเทศ ๒) การศึกษาข้อมูลกฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้า ๓) การเปิดเสรีทางการค้า ๔) การประชุมเจรจาภายใต้กรอบความตกลง ๕) การจัดกิจกรรมแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ๖) ส่งเสริม ปกป้อง และแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้า ๗) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพระบบการออกใบอนุญาต/ใบรับรอง เพื่อรองรับระบบ National Single Window ๘) โครงการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้าเอทานอลในภูมิภาคเอเชีย ๙) โครงการศึกษาการบริหารจัดการพืชอาหารและพืชพลังงานของประเทศไทย</p>	<p>กษ. พณ. กต. พน.</p>
<p>๒.๖ สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนา ด้านการเกษตร สนับสนุนงานวิจัย พันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำ จุลินทรีย์ เครื่องจักรกลการเกษตรนวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมทั้งพืชพลังงานทดแทน โดยให้มี การบูรณาการงานวิจัยระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย ตลอดจนการพัฒนางานวิจัยตามความต้องการใช้ประโยชน์</p>	<p>๑) วิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ ๒) วิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ๓) วิจัยพัฒนาที่ดินและเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มผลผลิต ๔) สนับสนุนให้มีการพัฒนางานวิจัยพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ โดยการดัดแปลงพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms : GMOs)</p>	<p>กษ. สกว. สวก. ศธ. วท. อก.</p>
<p>๓. พัฒนาศูนย์ปฏิบัติการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน เพื่อสร้างและพัฒนาศูนย์ปฏิบัติการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูศูนย์ปฏิบัติการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติการเกษตรและสิ่งแวดล้อม</p>		

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
<p>๓.๑ ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากร การเกษตรและโครงสร้าง พื้นฐานการเกษตรอย่างมี ประสิทธิภาพและยั่งยืน เร่งรัด การฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพ ดินที่เสื่อมโทรม วางระบบ การใช้ที่ดินตามศักยภาพของ ที่ดินและจัดหาที่ดินเอกชนมา พัฒนา และ จัดสรรให้กับ เกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมี ที่ดินน้อย</p>	<p>๑) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ เพื่อการเกษตร ๒) กระจายการถือครองที่ดิน ๓) บริหารจัดการดิน ๔) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ทรัพยากรประมง ๕) โครงการส่งเสริมการประมงนอกน่านน้ำ ๖) โครงการนาร่องการพัฒนามาตรฐาน เรือประมงเพื่อลดแรงงานประมง ๗) แผนการจัดสร้างปะการังเทียม</p>	<p>กษ. มท. ทส.</p>
<p>๓.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกร ใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างยั่งยืน และเหมาะสม สร้างความเข้าใจ ในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และส่งเสริม ให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่าง เหมาะสมและถูกต้อง กำกับดูแล การใช้สารเคมีบริเวณพื้นที่สูง และพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ตลอดจน ควบคุมการโฆษณาและส่งเสริม การขายสารเคมี การเกษตร ทุกชนิด</p>	<p>๑) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมี ๒) เร่งรัดการกำกับดูแลและควบคุมการใช้ สารเคมีทางการเกษตรอย่างจริงจัง ๓) กำกับดูแลการขายสารเคมีการเกษตร ๔) พัฒนา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับทางกฎหมาย เพื่อควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริม การขายสารเคมีการเกษตรทุกชนิด ๕) แผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ ๖) ฟื้นฟูทรัพยากรประมงในทะเลสาบสงขลา ๗) พัฒนาตามแผนแม่บทการจัดการประมง ทะเลไทย</p>	<p>กษ. วท. ศธ. สคบ. สธ. NGOs</p>
<p>๓.๓ สนับสนุน และ ผลักดันให้ เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ ทรัพยากรการเกษตรโดย เกษตรกรและท้องถิ่นเข้ามามี ส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่น ตนเองให้มากขึ้น ทั้งด้านการ บำรุงรักษาการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และสมดุล</p>	<p>๑) เสริมบทบาทในการปกป้องดูแลทรัพยากร ทางการเกษตรของชุมชนท้องถิ่น ๒) สนับสนุนให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรใน ท้องถิ่นตนเอง</p>	<p>กษ. มท. ทส.</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์/ แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง
<p>๓.๔ เตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและวางระบบการป้องกันและบรรเทาปัญหาภัยธรรมชาติ จัดทำแผนป้องกันและระบบเฝ้าระวังเตือนภัย เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากอันตรายและความเสียหายที่จะเกิดกับเกษตรกร การติดตามข่าวสารและสร้างแก้มลิงเพิ่มเติมเพื่อลดหรือชะลออัตราการไหลของน้ำหลาก รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีในการปฏิบัติการฝนหลวง ทั้งบุคลากรและเครื่องมือ</p>	<p>๑) ป้องกันภัยพิบัติด้านการเกษตรระบบการเฝ้าระวังเตือนภัย และระบบการกระจายข้อมูลสู่เกษตรกร ๒) เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ๓) ป้องกันบรรเทาภัยจากน้ำ ๔) โครงการจัดทำฐานข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๕) โครงการสร้างแม่ข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ๖) ปฏิบัติการฝนหลวงและการบริการด้านการบิน ๗) วิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติการฝนหลวง ๘) โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพและบำรุงรักษาสถานีโทรมาตรตรวจวัดสภาพอากาศอัตโนมัติ</p>	<p>กษ. มท. ทส. ทก. วท.</p>
<p>๓.๕ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. .... ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร และการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม)</p>	<p>๑) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๒) ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อมการดำเนินงานตาม กฎ ระเบียบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>กษ.</p>

คำอธิบายอักษรย่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กค.	กระทรวงการคลัง
กต.	กระทรวงการต่างประเทศ
กก.	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
พม.	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กษ.	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
คม.	กระทรวงคมนาคม
ทส.	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ทก.	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
พน.	กระทรวงพลังงาน
พณ.	กระทรวงพาณิชย์
มท.	กระทรวงมหาดไทย
รง.	กระทรวงแรงงาน
วธ.	กระทรวงวัฒนธรรม
วท.	กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
สธ.	กระทรวงสาธารณสุข
อก.	กระทรวงอุตสาหกรรม
ทบ.	กองทัพบก
สกว.	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
สทบ.	สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
สศก.	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สศบ.	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
สวก.	สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)
สวทช.	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
สศช.	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
อปท.	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
ธ.ก.ส.	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
กปร.	สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
กฟก.	สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร
สกช.	สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ
NGOs	องค์กรพัฒนาเอกชน
สมาคมเทคโนโลยีชีวภาพสัมพันธ์	
สถาบัน/องค์กรเกษตรกร	
เอกชน	

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๙๔๐-๖๖๗๑-๒ โทรสาร. ๐-๒๕๗๙-๒๕๙๓

E-mail : bapp-plan@oae.go.th